

Vietnam

Pražská

kulturní revue

LITERÁRNÍ NOVINY

Vietnam, jak ho neznáme

Rozvíjet ekonomické vztahy stejně úspěšně jako politické

Foto: Ivana Syručíková

Vyznamenání českých občanů prezidentem VSR

Ve dnech 10.–13. května 2015 navštívil Českou republiku prezident Vietnamské socialistické republiky Truong Tan Sang. Při této příležitosti přijal v pražském hotelu Hilton české občany, „kteří se mimořádně zasloužili o obranu a budování Vietnamu“, jak znělo na pozvánce. Z těchto šestnácti šest z nás obdrželo navíc vietnamské vyznamenání.

Kdo byli ti, kteří byli takto poctěni?

Především **Ivo Vasiljev**, náš první vietnamista, v současné době spolutvůrce velkého vietnamsko-českého slovníku, překladatel řady děl z vietnamštiny, mj. Dopisů z vězení prvního vietnamského prezidenta Ho Či Mina, jemuž tlumočil při jeho oficiální návštěvě Československa.

Devadesátiletý **Bohuslav Handl**, náš velvyslanec v Hanoji v letech 1980–1986, nositel vietnamského Řádu práce I. třídy.

Pětadvadesátiletý geolog **Vladimír Nechyba**, který působil ve Vietnamu v rámci československé pomoci geologickému průzkumu, výzkumu a prognózy zásob nerostných surovin v oblasti Cho Dien provincie Bac Kan.

Marcel Winter, čestný předseda Česko-vietnamské společnosti, kterou zakládá a má velké zásluhy o uznání vietnamské komunity v roce 2013 jako 14. národnostní menšiny ČR.

Pavel Pilný, který se jako bývalý vedoucí oddělení zahraničních vztahů KSČ zasloužil o rozvoj přátelských vztahů mezi oběma zeměmi.

Také **Alexandr Svoboda** má velké zásluhy o uznání vietnamské komunity za 14. národnostní menšinu v naší republice.

Novinář a spisovatel **Milan Syruček** pobýval jako zpravodaj Mladé fronty mnohokrát ve Vietnamu, prošel čtyřmi válkami, které tato země byla donucena vést a napsal o svých poznatcích čtyři knihy Roz-

půlený banán, Dien Bien Phu ve francouzštině, V zajetí džungle a Slzavé údolí Francie.

Tomáš Ruml, prorektor pro zahraniční styky, Ústav biochemie a mikrobiologie FPBT Vysoké školy chemicko-technologické v Praze, který od 60. let pomohl vyškolit na 500 vietnamských inženýrů a doktorandů, pomáhá současným studentům a Vysoké škole realizovat pro Vietnam řadu projektů.

Daniel Svoboda realizoval ve Vietnamu řadu projektů rozvojové pomoci ČR, zejména týkající se životního prostředí.

Václav Snášel jako děkan fakulty elektrotechniky – informační technologie Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě velmi přispěl v oblasti vzdělávání a odborné přípravy Vietnamců. Byl průkopníkem v tvorbě společných vzdělávacích programů s vietnamskými vysokými školami.

Karel Bureš jako generální ředitel České exportní banky velmi napomáhá při financování projektů českých firem ve Vietnamu.

Oldřich Lomecký jako starosta Prahy 1 napomáhá stovkám Vietnamců, kteří provozují obchody s potravinami a restaurace na území této části města.

Jiří Koubek jako starosta městské části Prahy 4 – Libuš poskytuje praktickou podporu vietnamské komunitě na svém území a její integraci do české společnosti.

Jan Banout jako děkan fakulty tropického zemědělství Vysoké školy zemědělské v Praze pomohl vyškolit stovky vietnamských zemědělských inženýrů a je ředitelem čtyř projektů nevratné pomoci, realizovaných v období posledních 10 let.

Šest z nás obdrželo vietnamské vyznamenání.

/sčk

V letošním roce uplynulo 65 let od navázání diplomatických styků mezi Československem a Vietnamskou demokratickou republikou. Za tu dobu se nejen změnil názvy obou republik a my jsme se rozdělili, ale oba státy prošly výraznými změnami. Jak poznamenaly vzájemné vztahy?

Za 65 let naše země skutečně prožily mnoho změn. Nicméně tvrdím, že navzdory proměnlivosti světových dějin a přeměn vnitřní situace obou zemí, tradiční přátelské vztahy mezi Vietnamskou socialistickou republikou (dříve Vietnamská demokratická republika) a Českou republikou (dříve Československá republika) se nemění.

Jsou to vztahy tradičního přátelství a dobré a mnohostranné spolupráce. V minulosti Československo poskytlo Vietnamu velkou podporu v boji za národní osvobození a při budování země. V rámci rozvojové pomoci pomáhalo Vietnamu připravit mnoho vědecko-technických kádrů a kvalifikovaných pracovníků. Mnoho studentů se po absolvování československých škol stalo vedoucími pracovníky včetně představitelů vlády, vedení ministerstev, vyšších armádních důstojníků. Pomohlo postavit nemocnici Československo-vietnamského přátelství a Palác kultury v Hai Phongu, Dětský dům v Hanoji, Centrum pro rehabilitaci dětí se zdravotním postižením v Thai Nguyen. Tyto objekty se dodnes používají stále efektivně.

I přes politické změny a po rozdělení Československa na dva samostatné státy, Česká republika nadále podporuje tradiční vztahy s Vietnamem. Obě strany podepsaly protokol o platnosti dohod dříve uzavřených mezi oběma zeměmi i pro nástupnické státy a některé dohody o vytvoření právního rámce pro spolupráci v novém období. Je to například dohoda o zamezení dvojího zdanění a dohoda o letecké dopravě. Česká republika zařadila Vietnam na seznam prioritních zemí pro rozvíjení různorodých vztahů, zejména v oblasti hospodářské, obchodní a investiční, na základě rovnosti a vzájemných výhod. Spolu se zřízením mezivládní komise pro hospodářskou a obchodní spolupráci obě země podepsaly řadu důležitých smluv, které vytvářejí právní rámec pro multilaterální spolupráci v nových podmínkách. Bilaterální obchodní vztahy zaznamenaly rychlý rozvoj z přibližně 100 milionů dolarů před deseti lety na nyní až 700 milionů dolarů. Toto číslo jistě v nadcházejícím období vzroste, zejména po návštěvě vietnamského prezidenta Truong Tan Sanga v České republice letos v květnu. Na mezinárodním fóru obě země spolupracují a účinně se vzájemně podporují, třeba při volbách nestálého člena Rady bezpečnosti OSN na období 2008–2009. Od roku 1999 uděluje český stát každoročně 4–5 stipendií pro vietnamské studenty. Při návštěvě Vietnamu českého předsedy vlády podepsaly obě strany dohodu o spolupráci v oblasti vzdělávání. Pevně věřím, že v nadcházejících letech přátelský vztah mezi Vietnamem a Českou republikou nadále posílí, a to zejména letos, kdy obě země organizují různé aktivity na počest 65. výročí navázání diplomatických vztahů.

Foto: congdong.cz

Jak se změnil sám Vietnam? Letos bude slavit 70 let vzniku VDR. Nač se při oslavách bude klást největší důraz?

Prošli jsme zásadními milníky. Pro získávání národní nezávislosti jsme prožili dvě války v letech 1945–1954 a 1954–1975. Poté byl Vietnam sjednocen a vstoupil do období výstavby státu. Rok 1986 byl dalším milníkem, kdy uskutečnil politiku DOI MOI (renovace). Za více než 30 let dosáhl velkých úspěchů, které měly historický význam při výstavbě a obraně státu. Postavení a síla Vietnamu rostly. Získává více zkušeností ve vedení, řízení a správě ekonomicko-sociálního rozvoje. Hospodářský růst je na relativně vysoké úrovni, život lidí je neustále lepší, politická a sociální situace je stabilní, zahraniční vztahy se rozšířily a na mezinárodní scéně se postavení Vietnamu vysoce zlepšilo. Letošní rok je mezníkem pro Vietnam a naše vztahy: 70 let od založení, 40 let od sjednocení země, 30 let od politiky Doi Moi, 65 let od navázání diplomatických styků mezi oběma zeměmi. 40. výročí osvobození Jihu a sjednocení země se oslavovalo v Ho Či Minově Městě 30. dubna a váš občan Ivo Vasíľev byl čestným hostem těchto oslav. V současné době probíhají různé akce na celostátní i místní úrovni k oslavě Národního dne 2. září.

V době od 28. března do 1. dubna 2015 Vietnam poprvé a úspěšně hostil 132. Valné shromáždění Světových parlamentů (IPU) s více než 900 delegáty ze 160 zemí, přidružených členů, pozorovatelů a mezinárodních hostů, včetně dvanáctičlenné delegace parlamentu České republiky, kterou vedl Stanislav Grospič, místopředseda právního výboru.

Další mimořádně důležitou událostí bude 12. sjezd Komunistické strany Vietnamu. Po 30 letech politiky renovace bude sjezd navrhovat další strategii rozvoje pro nové desetileté období – období budování Vietnamu jako industrializované země. Současný hospodářský růst posiluje naši víru v budoucí úspěchy.

Nelze také nezmínit návštěvu generálního tajemníka Komunistické strany Vietnamu Nguyen Phu Tronga do Spojených států amerických ve dnech 6. až 8. července u příležitosti 20 let normalizování vztahů mezi Vietnamem a USA. Jak víte, USA byly nepřítelem ve válce v letech 1954–1975, ale dnes se staly strategickým partnerem Vietnamu. Prostřednictvím této návštěvy se zvýší bilaterální vztahy na novou úroveň pro společnou prosperitu obou zemí a mír, stabilitu a spolupráci v celém světě a zvláště v oblasti Asie a Tichomoří.

U příležitosti významných výročí velvyslanectví uskutečňuje projekt „Rok Vietnamské kultury“. Má tři významné milníky: týden zahájení, týden ukončení a 65 akcí, které jsou symbolem našich bilaterálních vztahů. Probíhají ve všech oblastech – diplomatické, ekonomicko-obchodní, cestovní, kulturní, vzdělávací a také jako tradiční lidové slavnosti. Už proběhlo několik akcí, např. týden zahájení v polovině května při návštěvě vietnamského prezidenta Truong Tan Sanga a slavnost k 65. výročí diplomatických styků. Kromě toho velvyslanectví VSR ve spolupráci se Svazem Vietnamců v ČR, jinými organizacemi vietnamské komunity v ČR a s českými ministerstvy a různými místními organizacemi uskutečnily desítky workshopů a festivalů tradiční kultury. V závěrečných týdnech kulturního roku budeme odměňovat kolektivy a jednotlivce, kteří významně přispěli k posilování a podpoře bilaterálních vztahů mezi námi.

Dřív jsme si byli blízcí solidaritou, kterou jsme cítili k boji vietnamského lidu. Dnes tu blízkost pocítujeme mj. v novém roz-

voji ekonomických vztahů. Co nabízíte našim investorům?

Hospodářsko-obchodní vztahy jsou dnes ještě stále slabé, neodpovídají úrovni politických vztahů, zatímco potenciální možnosti jsou obrovské. Proto jsme určili, že hlavním oboustranným úkolem v nadcházejícím období je posílení těchto a také dalších vztahů v oblasti cestování, kultury, vzdělávání, vědy a techniky.

Vietnam má otevřený trh, existuje tam politická stabilita, obrovský potenciál přírodních zdrojů, bohaté lidské zdroje a požadavky hospodářského rozvoje jsou značné. Kromě vlastního úsilí potřebujeme zahraniční investory. Prioritu představují tradiční partneři, včetně partnerů z České republiky.

Velvyslanectví VSR v České republice považuje posílení hospodářských a obchodních vztahů s ČR jako svůj prioritní úkol. Chystá se prostudovat situaci v ČR, např. ekonomiku, trh, vědu, techniku a technologie, hledat a představit partnery, radit své vládě a ministerstvům, jednotlivým útvarům, agenturám a provinciím, aby co nejefektivněji určily správnou strategii a podnikly konkrétní kroky na podporu hospodářských a obchodních vztahů, aby se dostaly na podobnou úroveň, jako jsou politické a diplomatické vztahy.

Potenciál hospodářské spolupráce mezi oběma zeměmi je velký. Obě strany by měly usnadňovat investorům a podnikatelům, místním subjektům obou zemí najít partnery, zákazníky a podepsat exportní kontrakty a dohody, realizovat investiční projekty ve vhodných sférách; iniciovat návštěvy na všech úrovních, zlepšit výměnu informací, spojení mezi orgány, organizacemi a profesními sdruženími a podniky obou zemí. Ministerstva obou zemí by měla vypracovat plán, jak se na tom dohodla mezivládní Komise pro spolupráci na svém 4. zasedání v Hanoji v květnu 2014; se zaměřením na oblast vyspělých technologií, strojírenství, energetiky, těžby, životního prostředí, obranného průmyslu, biotechnologie, zařízení pro zemědělství, rybolov, zpracování potravin, zdravotní péče (nemocnice a zařízení), cestovní ruch, odborné přípravy, investice do rozvoje infrastruktury a modernizace dopravy (dálnice, železnice, metro, lokomotivy atd.).

Na oblast vyspělých technologií, strojírenství, energetiky, těžby, životního prostředí, obranného průmyslu, biotechnologie, zařízení pro zemědělství, rybolov, zpracování potravin, zdravotní péče (nemocnice a zařízení), cestovní ruch, odborné přípravy, investice do rozvoje infrastruktury a modernizace dopravy (dálnice, železnice, metro, lokomotivy atd.).

Ta blízkost není jen ve vzájemných vztazích, ale především v tom, že dnes žije u nás téměř 60 000 Vietnamců a tvoří jednu z největších národnostních menšin na našem území. Mnozí Vietnamci se už narodili, studují a pracují u nás. Jak hodnotíte činnost vietnamské komunity, jak s nimi jako velvyslanectví udržujete kontakty, co se vám na jejich činnosti líbí a co byste si přál zlepšit?

Mnozí Vietnamci mají trvalý či dlouhodobý pobyt v České republice, stabilní práci. Česká vláda i místní orgány vždy vytvářely příznivé podmínky pro jejich podnikání a život. S vietnamskými občany se vždy zacházelo stejně jako s jinými cizinci žijícími v České republice. Dne 3. července 2013 byla vietnamská komunita českou vládou oficiálně uznána jako 14. etnická menšina v ČR. To byla důležitá událost a vyjadřuje uznání české vlády příspěvku vietnamské komunity pro českou společnost.

Velvyslanectví je aktivní při podpoře a ochraně občanů s cílem zajistit vietnamské komunitě trvalý a stabilní život, hlubokou integrací do

Letošek je ve znamení Roku vietnamské kultury v České republice.

života dané společnosti a její rozvoj. Jedním z našich cílů je, aby plnila roli přátelského mostu mezi oběma zeměmi. Každoročně pořádáme mnoho bilaterálních i multilaterálních schůzek, různé semináře podle profesních skupin, abychom hledali společné cesty k řešení problémů souvisejících s lepší spoluprací, podporovali obousměrné vývozy. Podnikání, obchod, neustále upevňují rozvoj, poskytují více pracovních míst a jsou základem podmínkou pro Vietnamce, aby se co nejlépe integrovali do hostitelské společnosti. Kromě těchto aktivit velvyslanectví, Svaz Vietnamců v České republice ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR, Česko-vietnamským sdružením a dalšími institucemi České republiky uspořádaly několik seminářů v několika lokalitách po celé České republice s tématem „Vietnamská komunita v České republice říká NE DROGÁM“.

Kromě hospodářského života je pro vietnamskou menšinu velmi nutné uchování a propagace národní kulturní identity. Ti mladší, druhá a třetí generace, se narodili a vyrůstali v České republice a mají výhodu ve znalosti češtiny. Vhodně se integrují, ale je pro ně těžké udržovat a používat svůj mateřský jazyk. Velvyslanectví spolupracuje s úřady ve Vietnamu, aby je podporovaly učebnicemi a zajištěním učitelů pro komunitu, aby si zachovala vietnamské třídy a školy. Každoročně organizujeme pro vietnamské děti v zahraničí letní tábor ve Vietnamu, a to je dobrá forma, jak se učit mateřštinu a navštívit svůj domov. Velvyslanectví ve spolupráci se Svazem Vietnamců v ČR využívá různé příležitosti, např. svátky, festivaly, svátek Nového roku Těť, aby Vietnamci, zvláště ti mladší, mohli poznávat a udržovat národní tradice. Budeme usilovat o získání finanční podpory české vlády pro propagaci a uchování etnické kultury a identity.

Vietnamci jsou upřímní a otevření, ale u té generace, která sem přijela za prací a nezná tak dobře češtinu, aby se mohla dohovorit, to je hlavní překážka jejich integrace.

Co by měla česká společnost o Vietnamcích žijících u nás vědět, aby se obě komunity – česká a vietnamská – ještě více sblížily a spolupracovaly?

Vietnamská komunita je společenství, které české vedení a čeští politici posuzují jako pracovitou, pilnou. V každé vesnici, městě nebo obchodním centru se můžete setkat s pracovními Vietnamci a také Češi jsou rádi, že mají vietnamského souseda. Někdy zaznívá, že Vietnamci jsou uzavřená komunita. To není úplně přesné. Největší překážkou u současné generace je jazyková bariéra. Vietnamci jsou upřímní a otevření, ale u té generace, která sem přijela za prací a nezná tak dobře češtinu, aby se mohla dohovorit, to je hlavní překážka jejich integrace. Není tomu tak u druhé a třetí generace, která se zde narodila, vyrůstá a vžila se do společnosti nejen jazykem, ale i myšlením

a životním stylem. Nicméně v nich stále pulzuje vietnamská krev. Jsou přičinliví a mají výborné výsledky nejen ve studiu, ale také v celostátních soutěžích v matematice, fyzice, informatice, šachách, karate, umění, což prospívá i slávě České republiky. Vietnamská komunita rovněž významně přispívá do českého státního rozpočtu placením daní. Miluje svůj druhý domov – Českou republiku – a považuje ji za svou vlast. Přispívá k rozmanitosti české kultury. Byla, je a bude vždy menšinou přátelskou, družnou a spojenou s Českou republikou.

U této příležitosti bych chtěl z celého srdce ještě jednou poděkovat vedení státu a českému lidu za podporu Vietnamu v jeho boji za jednotu a budování státu. Doufáme, že v novém období budeme spolupracovat ještě efektivněji. Děkuji také redakci a čtenářům Literárních novin a přeji jim hodně zdraví, úspěchů a štěstí.

Milan SYRUČEK

Nejde o pomoc, ale

rovnoprávné vztahy

Martin Klepetko (vlevo) v provincích Nghe An a Ha Tinh.

Foto: archiv autora

Šedesát pět let je dostatečně dlouhá doba na to, abychom mohli hovořit o tradičních vztazích. Právě toto sousloví zaznívá při hodnocení historie našich vztahů s Vietnamem nejčastěji, aniž by se za tím ovšem skrývalo něco víc než jen prostý fakt, že na Vietnamce jsme si u nás už zvykli a že se stali přirozenou součástí naší společnosti. Každá tradice v sobě skrývá nebezpečí, že se z ní stane relikv, zkamenělina, klišé, nebo šlendrián (jak říkával můj oblíbený skladatel a dirigent Gustav Mahler), pokud nebude rozvíjena, opečovávána a přizpůsobována moderní době.

Martin KLEPETKO

Asi je zbytečné opakovat, že za těch 65 let se svět výrazně změnil. Změnilo se Československo, a to nejen rozpadem na dva nástupnické státy, ale změnil se i Vietnam. V roce 1950, když jsme jako historicky čtvrtá země navázali diplomatické styky s tehdejší Vietnamskou demokratickou republikou, se Vietnam nacházel ve víru národně osvobozenecké války s francouzskou koloniální mocností, aby ji téměř bezprostředně poté následovala další, mnohem ničivější válka za sjednocení země, tentokrát ovšem za účasti nejsilnější armády světa, USA. Je pochopitelné, že po dlouhém období válek byl Vietnam v zuboženém stavu a naléhavě potřeboval výraznou mezinárodní pomoc, aby se mohl začít stavět na nohy a budovat základy vlastního hospodářství. V rámci tehdejšího socialistického bloku se Československo stalo jedním z klíčových partnerů tohoto procesu. Už od padesátých let začalo Vietnamu pomáhat obchodně, vojensky i finančně, ale především začalo systematicky vzdě-

lávat mladou vietnamskou generaci studentů a učňů. Právě tato pomoc, která pokračovala prakticky až do roku 1989, položila základy tomu, co dnes nazýváme tradičním přátelstvím.

Již v polovině osmdesátých let se začala i vietnamská společnost výrazně měnit, bylo povoleno soukromé podnikání a Vietnamci začali mnohem víc cestovat, zejména do zemí západního světa. Nové trendy se poměrně rychle projeví i na výkonnosti vietnamské ekonomiky a celkové atraktivitě země pro zahraniční partnery a investory. Dnes již Vietnam patří do kategorie středněpříjmových zemí, je respektovaným členem celé řady mezinárodních organizací a uskupení a investoři z celého světa se předhánějí v nabídkách na spolupráci s touto strategicky položenou zemí. Je zjevné, že v takovéto silné mezinárodní konkurenci to Česká republika a české firmy, které mají zájem o spolupráci s Vietnamem, nemají lehké. Tradice je sice důležitá, ale současná realita a neúprosná mezinárodní konkurence na ni žádné ohledy neberou a brát nemůžou.

Česká republika díky nešťastnému časovému souběhu s politickými a ekonomickými změnami na domácí scéně „zaspala“ historickou příležitost, když Vietnam začal výrazně investovat do rozvoje vlastního průmyslu a infrastruktury a lákat zahraniční firmy, aby stavěly své výrobní závody právě ve Vietnamu. Dnes si tak můžeme jen melancholicky postesknout, že zatímco ještě v osmdesátých letech bylo české kolo nebo moped symbolem bohatství, dnes již mladá generace ani netuší, že se tyto výrobky, stejně jako auta, autobusy, traktory atd. v České republice vyráběly a vyrábějí. Výchozí pozici jsme přitom měli lepší než kdo jiný, mimo jiné i díky velkému množství úředníků, byznysmenů a politiků, kteří vystudovali u nás. Dnes je již tato generace na ústupu a na její místo nastupují odborníci vystudovaní na prestižních západních školách.

Všechna tato nelichotivá fakta zde uvádím proto, abych zdůraznil, že žádná tradice není věčná a již vůbec ne automatická. Chceme-li si tradici zachovat, musíme ji soustavně a cílevědomě rozvíjet. Stále totiž ještě

je na čem stavět. Naše země má ve Vietnamu nadále vynikající renomé. Ti Vietnamci, kteří u nás strávili studentská léta, mají velký zájem svoje vzpomínky a kontakty udržovat, rádi by se i aktivně zapojili do společných podnikatelských projektů. Většinu rozmachu česko-vietnamských ekonomických aktivit ale brání řada překážek. Tou největší je asi vzdálenost a z ní plynoucí ztížená osobní komunikace, bez které lze ve Vietnamu těžko uspět. Vzdálenost se negativně podepisuje i na ceně výrobků, které se stávají nekonkurenceschopnými. Je proto třeba dobře vážit, co lze do Vietnamu vyvážet a co je výhodnější zde vyrábět. Právě v přenosu výroby do Vietnamu české firmy za těmi světovými asi nejvíc zaostávají. Několik vlastovek přitom ukázalo, že tato cesta může být úspěšná, ale je nutné mít dobrý produkt, jasný obchodní plán, vytrvalost a tah na branku. A pochopitelně také dobré a spolehlivé partnery. Některé české firmy se nechaly zlákat lacinými sliby vietnamských společníků, které si dostatečně neproověřily a často i podcenily právní rámec svého podnikání. Výsledkem jsou dnes táhlé a drahé spory, které mají ale mimo vlastních účastníků negativní vliv i na další případné zájemce o spolupráci s Vietnamem. Podnikat ve Vietnamu není jednoduché a v naší komunikaci s českými firmami to nijak neskrýváme. Kromě obrovské konkurence zde přetrvává spousta administrativních překážek, komplikovaná a neprůhledná legislativa, uplatňování dvojího metru při jednání s domácími a zahraničními subjekty, rozšířená korupce a další. Na druhou stranu je ale pravda, že Vietnam je nesmírně perspektivní trh, který stejně jako celý region jihovýchodní Asie ještě dlouhou dobu poměrně dynamicky poroste a stovky jiných zahraničních firem se zde i přes všechny překážky prosadit dokázaly. Pokud chceme i my být úspěšní, musíme se odpojit od našeho relativně pohodlného života v české kotlině a střední Evropě, který nám donedávna mohl stačit, být trochu aktivnější a hlavně zapojit naplno svůj um a kreativitu, kterými jsme vždy v historii vynikali.

Naší velkou výhodou oproti většině konkurence by měla být i početná vietnamská komunita v České republice, která navíc – pro Vietnam zatím unikátně – získala oficiální status národnostní menšiny. Naší společnou snahou by mělo být, aby se tato menšina neuzavírala do sebe, ale naopak mnohem víc komunikovala a koexistovala s českou společností, což nemusí nijak bránit zachování a pěstování vlastní národní a kulturní identity. Vytváření izolovaných enkláv je živnou půdou pro různé negativní tendence, které komunitu ve výsledku silně poškozují a kterými jsou v posledních letech např. výroba a prodej omamných látek. Vzájemnému poznání a pochopení s většinovým českým prostředím by určitě hodně pomohlo, kdyby větší část zajímavých kulturních programů, které tato komunita vesměs sama pro sebe organizuje, překročila její hranice a pokusila se oslovit širší publikum. Myslím si také, že nedokážeme využít velký potenciál, který vietnamská komunita v České republice představuje pro rozvoj obchodních a ekonomických vztahů mezi oběma zeměmi. Přitom kdo jiný než Vietnamci, žijící dlouhou dobu u nás a znající dobře české prostředí, by měl nejlépe vědět nejen, jaké příležitosti ke spolupráci v jejich původní vlasti existují, ale hlavně do kterých z nich mají šanci vstoupit české firmy? Zatím jsme ale spíše svědky toho, že i tato oblast se drží v rámci etnických hranic a jen málokdy z nich vystupuje.

Jak jsem již zmínil výše, tradice našich vztahů se opírá především o lidské kontakty, které u nás navázaly desetitisíce vietnamských studentů a učňů.

Státní stipendia byla v minulosti asi nejviditelnější součástí naší pomoci Vietnamu. Zároveň platilo, že na takto nabídnutá místa se dostali jen ti nejlepší, kteří měli o studium opravdový zájem a kteří po návratu domů předávali nabyté znalosti a dovednosti dál. Po roce 1989 se situace výrazně změnila, a to nejen díky společenským změnám u nás. Vietnamcům se otevřel svět, a s tím přibývalo mnoho dalších příležitostí, kam posílat děti na studia. Česká republika navíc výrazně snížila počet stipendií poskytovaných Vietnamu, a to v některých letech dokonce na nulu! Iniciativy se proto chopily samotné vysoké školy, které nabízejí studium jak za úplatu v angličtině, tak i bezplatně nebo výrazně levněji v češtině. Právě v tom druhém případě jsme ale poměrně často svědky toho, že se ke studiu hlásí uchazeči, kterým nejde ani tak o vlastní studium, jako spíše o způsob, jak se legálně dostat do České republiky a studia brzy opouštějí nebo na ně vůbec nenastoupí. I tyto jevy bohužel česko-vietnamským vztahům příliš neprospívají.

Vietnam je krásná a rozmanitá země, která má obrovský potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Turistická infrastruktura a služby nejsou sice ještě zdaleka na úrovni tradičních destinací v oblasti jihovýchodní Asie,

Naší velkou výhodou oproti většině konkurence by měla být i početná vietnamská komunita v České republice, která navíc – pro Vietnam zatím unikátně – získala oficiální status národnostní menšiny.

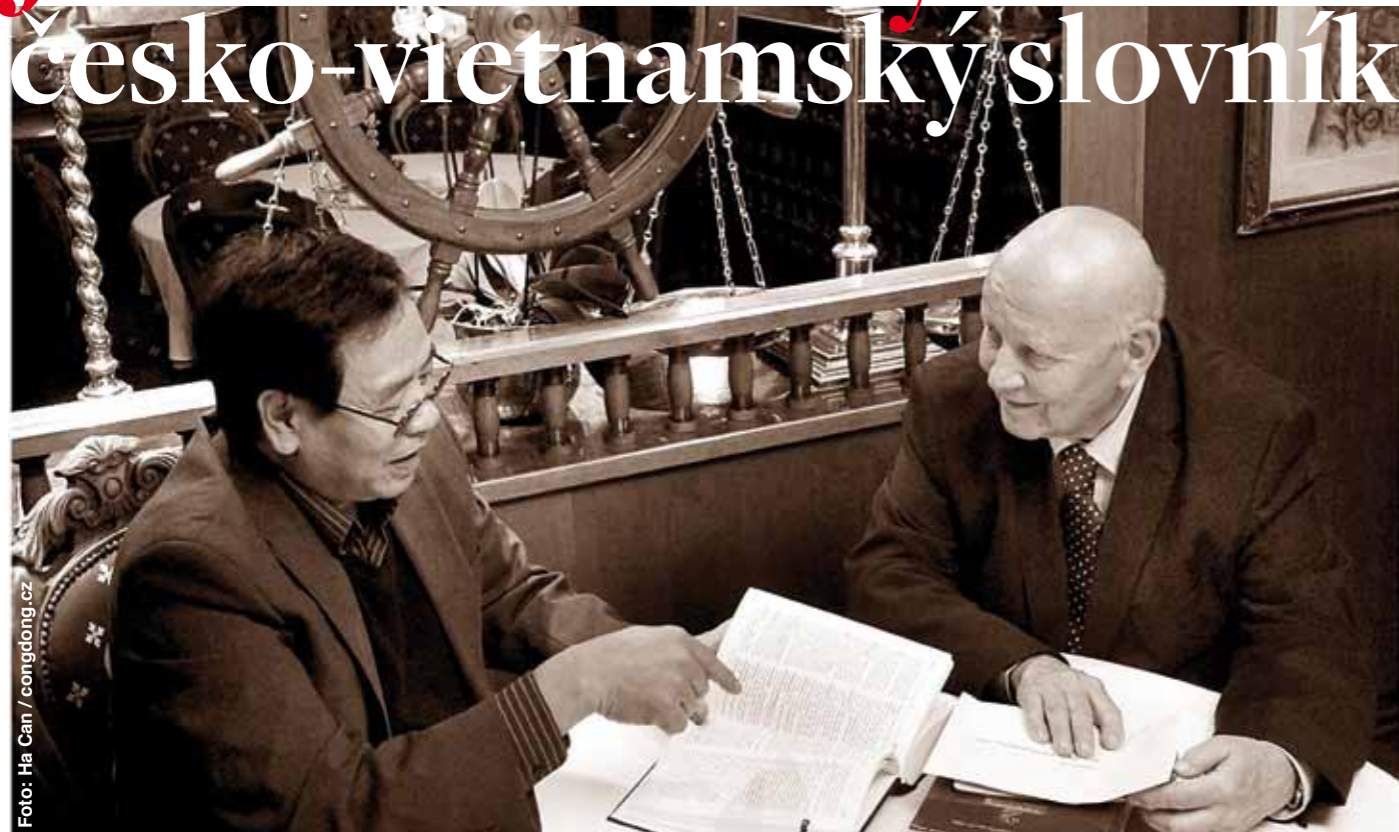
ale situace se každým rokem zlepšuje. Ne všichni turisté navíc vyhledávají luxusní a sterilně působící rezorty, ale spíše chtějí poznat exotiku a krásnou přírodu v její autentické podobě. Právě tohle Vietnam ve vrchovaté míře nabízí. Osobně jsem za dva a půl roku působení v Hanoji nepotkal jediného návštěvníka, kterému by se ve Vietnamu nelíbilo.

Když si ale prohlížím nabídky cestovních kanceláří, vypadá to, jako by Vietnam téměř neexistoval. Z České republiky tak míří každoročně do Vietnamu jen hrstka individuálních cestovatelů. Myslím si ale, že ani Vietnam nedělá pro svoji vlastní propagaci jako turistické destinace dostatečně dost. To možná vyplývá i z faktu, že sami Vietnamci – na rozdíl od některých jiných Asiatů – příliš nadšenými turisty nejsou. V každém případě vidím společné podnikatelské aktivity v cestovním ruchu jako ony příslovečné peníze na chodníku, pro které se zatím nikdo nesehnul. Jak bych měl tedy na závěr shrnout svoje krátké hodnocení vztahů mezi Českou republikou a Vietnamem? Jsou výhledy optimistické nebo spíše naopak? Jednoznačný závěr asi učinit nelze. Zůstává to, co společně s vietnamskými partnery opakujeme již několik let: potenciál je velký, ale zůstává z velké části nevyužit. Ani po docela dlouhé době strávené ve Vietnamu neznám jednoduchý recept, jak současný stav rychle změnit. Každý vztah se buduje po malých krůčcích, které až po určité době přináší konkrétní výsledky. Po velkou část svojí historie byly česko-vietnamské vztahy příliš jednostranné, založené na české pomoci Vietnamu. A nevyváženost nesvědčí žádnému vztahu. To, že se v posledních letech pomalu staváme tím, čím bychom měli být – rovnocennými partnery – je určitě dobrou zprávou a příslibem do budoucna. Zároveň s pokračující regionální integrací na obou stranách klesá také důraz na čistě bilaterální vztahy, a to ve prospěch větších uskupení jako EU a ASEAN. Význam bilaterálních vztahů se posouvá více do mezilidské roviny, a tady máme snad všechny důvody k tomu být optimističtí. Moc bych si přál, abychom si i při příštím kulatém výročí mohli říct, že naše vztahy jsou pevné, bezproblémové a úspěšně se rozvíjejí ku prospěchu obou stran.

Hanoj, 6. března 2015

Autor je velvyslancem České republiky ve Vietnamu.

Jak vzniká Velký učební česko-vietnamský slovník

Ivo Vasiljev a Nguyễn Quyét Tiển při práci na slovníku.

O významu velkých výkladových slovníků jednoho jazyka nebo dvoujazyčných překladových slovníků podobného rozsahu nikdo z našich čtenářů asi nezapochybuje. Na takových slovníčích autoři nebo celé jazykovědné instituce obvykle pracují mnoho let, což je možné jen tehdy, když existuje společenský zájem na tom, aby takový či onaký slovník vznikl. V případě česko-vietnamského slovníku je tomu jinak. Společenský zájem sice visí ve vzduchu, ale nebyl nikdo, kdo by jej srozumitelně formuloval. Právě společenský zájem ostatně přiměl autory k tomu, že se rozhodli vytvořit nejprve slovník česko-vietnamský a nikoli vietnamsko-český. Potřebují ho totiž především tisíce Vietnamců, kteří žijí a pracují v České republice, nebo tu kdysi delší dobu žili a pracovali, a kteří v různé míře používají oba jazyky. Je především důležité vytvořit dostatečně bohatý pramen, který Vietnamcům umožní hlouběji nahlížet do výrazového bohatství českého jazyka a poznávat českou kulturu, počínaje kulturou každodenního života a běžné komunikace a mezilidských vztahů.

Jak se píše vietnamsky

Nejprve však bude užitečné, když čtenáři něco povím o vietnamském písmu, jímž je převážná část textu našeho slovníku tištěna. Až příliš často se mi totiž stává, když se zmíním o vietnamštině, že můj konverzační partner obrátí oči v sloup a prohodí cosi o rozsypaném čaji, jak se čínským znakům lidově říká.

Tak tomu naštěstí není. Je sice pravda, že čeština a vietnamština jsou jazyky natolik odlišné, že odlišnější dvojice se mezi jazyky světa už asi vyskytnout nemůže, ale jedna věc je velice sblížu-

je: stejně jako čeština i vietnamština se už sto let píše latinkou, a dokonce se podobně jako čeština její abeceda vyznačuje četnými „nabodeničky“, jakými zápis češtiny zjednodušil Mistr Jan Hus a jaká ve vietnamštině zavedli portugalští, španělští a francouzští otcové jezuité někdy na přelomu 16. a 17. století.

Všechny jazyky ve východní Asii se kdysi zapisovaly čínskými znaky. Nejinak tomu bylo i s vietnamštinou. Čínská slova přejatá do vietnamštiny psali vietnamští vzdělanci původními čínskými znaky a pro čistě vietnamská slova prostě na základě existujících čínských znaků tvořili znaky nové, často komplikovanější než čínské. Tak se stalo, že toto písmo sice umožňovalo zapisovat básnické skladby včetně eposů o několika tisících veršů, ale pro praxi bylo zcela nevhodné. Po dobytí nejjižnější části Vietnamu a založení francouzské kolonie Kočínčiny v roce 1858 koloniální správa zavedla jako úřední jazyk francouzštinu a vietnamský tisk povolila na základě latinky, jíž se do té doby užívalo jen v omezeném okruhu křesťanských obcí. Definitivně však měla latinka ve Vietnamu vyhráno až na začátku 20. století, kdy vietnamští vlastenci pochopili, že se může stát jedinečným nástrojem překonání odvěké nevzdělanosti lidu. A tak je dnes vietnamština vedle indonéštiny, malajštiny, filipínštiny a turečtiny jedním z mála významných asijských jazyků, které se těší této výhodě.

Samohlásky s „nabodeničky“

Vietnamština nemá na rozdíl od češtiny žádné souhláskové skupiny, takže nemůže vytvářet takové schválnosti jako větička „strč prst skrz krk“ nebo „plch zhltl srst“. Zato má množství

samohlásek, které v písmu rozlišuje celou řadou diakritických znamének, oněch již zmíněných nabodeniček. Navíc se každá slabika vyslovuje v jednom z šesti různých tónů, což je důležité pro rozlišení významu slov, podobně jako v češtině rozdíl krátkých a dlouhých samohlásek („paní“ není totéž co „pání“), takže na umístění těch znamének v písmu hodně záleží a jsou nám dobrým vodítkem k rozlišování různých slov. Značkám rozlišujícím různé samohlásky říkáme „klobouček“ (e – ê, o – ô, a – â), „háček“ (a – ã) a „fousek“ (o – ơ, u – ư). Diakritiky rozlišující tóny se uvádějí u samohlásek, a pokud samohláska už má „klobouček“, „háček“ nebo „fousek“, prostě se s nimi kombinují: a, â, á, ã, ã, a - ê, ê, ê, ê, ê a podobně.

Na rozdíl od češtiny nemá vietnamština žádnou diakritiku pro souhlásky, proto je přirozené, že řadu souhlásek vyjadřuje spřežkami, to je dvěma písmeny, jako se v češtině píše hláska „ch“. Musíme si ovšem zvyknout na to, jak se jednotlivé spřežky ve vietnamštině vyslovují: například „ch“ se čte jako „t“, „nh“ jako „ň“, „tr“ přibližně jako „č“, „ph“ jako „f“.

Žádná gramatika

Vietnamské písmo je celkem důsledně fonetické, to znamená, že jak se slova vyslovují, tak se i píší. Vyskytuje se tam jediná výjimka, kterou do písma vnesli jeho spoluvůrci – latinsky, portugalsky, španělsky, italsky nebo francouzsky mluvící a píšící misionáři. Ti si totiž neuměli představit, že každé „k“ by se dalo zapsat stejným písmenem, a tak zavedli pravidlo ze svých mateřštin, kdy se někdy píše jako „k“, jindy jako „c“ a opět jindy jako „qu“. Na území Vietnamu, které se táhne od severu k jihu skoro dva tisíce kilometrů, se vyvinula řada dialektů, které se liší hlavně výslovností. Jednotné písmo je tak spolehlivě spojuje. Pokud jde o gramatiku, jsou vietnamská slova převážně jednoslabičná a mají jen jediný tvar: neskloňují se, nečasují ani jinak neohybají. Všechny gramatické významy se vyjádří pořadím slov ve větách nebo pomocnými slovy. Například českou větu „přečtu ti to“ vyjádříme ve vietnamštině slovy „já číst dávat ty poslouchat“ (tôi đọc cho anh nghe). „Anh“ zde znamená „starší bratr“, takže tento překlad se dá použít jen za situace, kdy mluvím s kamarádem. Mluvím-li s ženou, musím slovo „anh“ v této větě nahradit slovem „chị“, „starší sestra“, „cô“ „teta“ nebo „bà“ „paní“. Základní větná konstrukce zůstává ovšem stejná.

Slova s různými významy

Tomu všemu je ještě poměrně snadné se naučit. Porozumění jazyku a plynulé používání řeči závisí ovšem především na ovládnutí slovní zásoby. A ta je u každého jazyka mnohonásobně větší než jeho gramatika. Navíc bývá s gramatikou dosti složitě propletena, takže význam slova velmi závisí na způsobu jeho spojení s jinými slovy: „odpovídat na něco“ znamená v češtině docela něco jiného než „odpovídat za něco“ nebo „odpovídat něčemu“. Tyto veledůležité jemnosti lze vyložit jen v obsáhlejších slovníku s uvedením dostatečně výmluvných příkladů, které uživatelé pomohou přesně porozumět, co daný výraz znamená a jak se ho užívá. Obsáhlejší slovníkem v tomto smyslu rozumím slovník, který obsáhne 80 000 až 100 000 heslových slov s několika sty tisíci ilustrativních příkladů. U překladového slovníku zejména tak rozdílných jazyků, jako je čeština a vietnamština, je pak důležité správně určit v druhém jazyce výraz, který významově odpovídá neboli je významově ekvivalentní výrazu v jazyce prvním. Je běžné, že každému významu v češtině odpovídá jiný výraz ve vietnamštině: tak „odpovídat na něco“ se řekne „trả

lời cái gì“, „odpovídat za něco“ pak „chịu trách nhiệm về cái gì“ a konečně „odpovídat něčemu“ „trả lời cái gì“.

Je tedy jasné, že pro splnění takového úkolu je třeba velmi dobře ovládat oba jazyky. A to v takové míře, která v případě češtiny a vietnamštiny žádnému žijícímu jednotlivci není dostupná. Jediné možné řešení je spojit síly aspoň jednoho rodilého mluvčího češtiny a jednoho rodilého mluvčího vietnamštiny s příslušným vzděláním a dosti dobrou zkušeností v užívání druhého jazyka.

Kdysi koncem 60. let minulého století se dala dohromady skupina obětavých vietnamských studentů ČVUT a vytvořila první česko-vietnamský slovník, který v roce 1969 vydala Univerzita 17. listopadu a Státní pedagogické nakladatelství v Praze. Tento slovník byl později nejednou legálně i nelegálně přetiskován a je dostupný, byť s obtížemi, a použitelný dodnes. Obsahuje však jen asi 16 000 heslových slov prakticky bez ilustrativních příkladů, je těžko čitelný, protože byl rozmnožován z cyklostylových blan a přirozeně v něm nenajdeme nová česká slova z posledních desetiletí. Za této situace mě oslovil Ing. Nguyễn Quyét Tiển, který vydal už řadu učebnic a konverzačních příruček češtiny pro Vietnamce, a přesvědčil mě, abychom spojili své síly a pokusili se nový slovník vytvořit. Navrhl jsem, aby náš slovník byl „učební“, to je, aby co nejlépe sloužil poznávání slovní zásoby češtiny. V praxi to znamená, že slovníková hesla obsahují odkazy k slovům podobného významu, k slovům opačného významu a upozornění na slova podobná, ale jinak užívaná. U sloves se snažíme též uvádět, jak se v příslušném případě tvoří slovesa dokonavá k slovesům nedokonavým, a na příkladech ukazujeme, jaký je mezi nimi významový rozdíl. Slovník obsahuje též řadu hesel vysvětlujících české kulturní reálie. Pro zajímavost, nechybí tam ani kultovní postava Jára Cimrmana.

Závod s časem a peněží

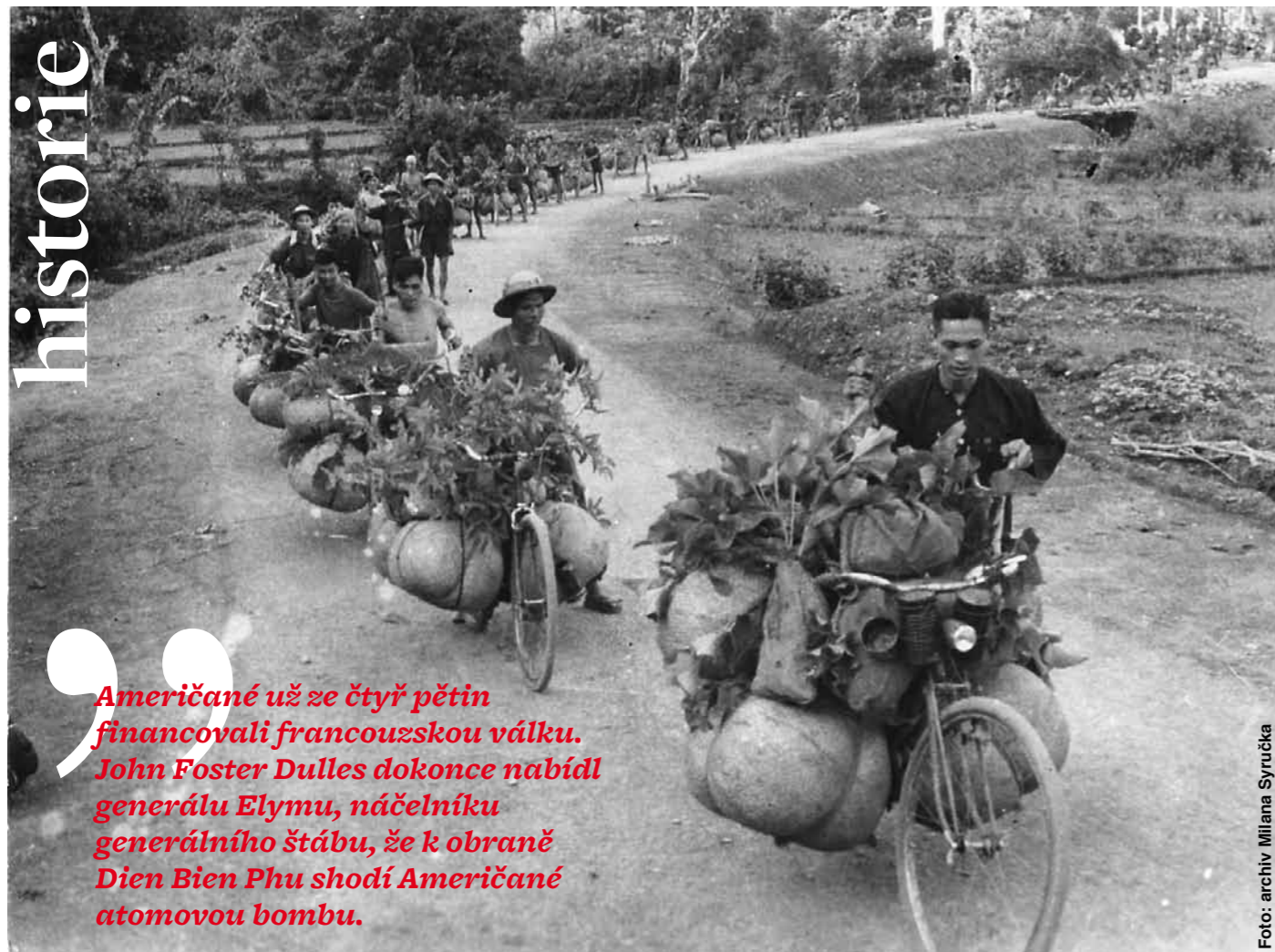
Hned na začátku práce jsme se museli vyrovnat se dvěma neúprosnými skutečnostmi: musíme si pospíšet, protože já jsem vstupoval do tohoto maratonu krátce před svými 77. narozeninami a kolega Nguyễn Quyét Tiển už také nebyl žádný mladík. Dali jsme si proto za úkol šestisvazkové dílo vytvořit do šesti let, a tak dnes, po třech letech, dokončujeme s mírným zpožděním 3. díl, který však svým rozsahem značně předčí oba díly předcházející. Ještě větší překážkou, která nás přinutila pracovat jen ve dvou, byla skutečnost, že na zpracování slovníku nebyly peníze. Rozhodli jsme se proto práci započít bez ohledu na to, že nebude zaplacená, protože bylo jasné, že nikdo nedá peníze na vytištění díla, dokud neuvidí aspoň část hotovou. Tato úvaha byla správná: Když jsme dokončili písmena A a B, seznámil se s rukopisem tehdejší vietnamský velvyslanec v České republice Đỗ Xuân Đông a po nemalém úsilí přesvědčil ředitele vietnamské firmy Viettel, aby věnovala prostředky na vydání 1. a 2. dílu. Na zpracování třetího dílu nám pak přispělo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy z fondu podpory vzdělávacích aktivit v zájmu národnostních menšin.

Ivo VASILJEV

Autor je překladatel a vietnamista.

Dějiny psané krví

i důvtipem

historie

Američané už ze čtyř pětín financovali francouzskou válku. John Foster Dulles dokonce nabídl generálu Elymu, náčelníku generálního štábu, že k obraně Dien Bien Phu shodí Američané atomovou bombu.

Foto: archiv Milana Syručka

Vietnamci dopravují zásoby k rozhodujícímu úderu v Dien Bien Phu.

Když jsem procházel hanojským muzeem a řadou pagod, poslouchal výklady historiků, buddhistických kněží a pročítal řadu knih, střetával jsem se s dvěma zdánlivě protichůdnými tendencemi: neustálý boj proti čínské expanzi a trvalý vliv Číny na všechny oblasti vietnamského života. Proto různí vykladači vietnamské historie, kteří ji přizpůsobovali aktuálním politickým potřebám, zjednodušili tuto složitou rozporuplnost na jedinou její stránku: na pradávny, přinejmenším dva tisíce let trvalý boj Vietnamců proti čínské expanzi a za národní nezávislost. K tomu lze najít dostatek legend i skutečných příkladů, dokazujících statečnost vietnamských bojovníků.

Ti nejslavnější

Například sestry Trung Trac a Trung Nhi, které se postavily proti čínské nadvládě a založily vlastní stát s metropolí Me Linh (nedaleko od Hanoje), ale byly nakonec poraženy a v roce 43 n.l. skočily do řeky. Bylo to v podstatě ženské povstání, generály v čele armády byly

ženy a vzdorovaly čínské přesile tři roky. Stejně statečná byla rovněž královna Trieu, plným jménem Trieu Thi Trinh, která ve 3. století na slonu vedla své bojovníky proti čínským vojákům. Dosáhla dočasného úspěchu, ale nikoliv trvalého osvobození země.

Je zajímavé, jak se v dávné historii objevují Vietnamky hrdinky. Nikoliv, že by později byly méně statečné, ale do historie už nevstoupily. Mezi vedoucími činiteli orgánů nově vzniklé Vietnamské demokratické (později socialistické) republiky, ať už vojenských nebo politických, se objevila jedna jediná žena – Nguyen Thi Binh jako ministryně zahraničí prozatímní revoluční vlády Jižního Vietnamu. Setkával jsem se s ní v Paříži, když tam přijížděla na vietnamsko-americká oficiální jednání. Byl jsem překvapen, jaké mezinárodní vážnosti se těšila. Také ve své vlasti, vždyť v letech 1999–2002 zastávala funkci viceprezidentky VSR. Přátelil jsem se s jinou vietnamskou diplomatkou, seznámili jsme se ještě dávno předtím, než vstoupila na tuto dráhu. Byla mj. velvyslankyní této jihovietnamské revoluční vlády v Praze, později v Římě, také „bilá vrána“ mezi vietnamskými diplomaty.

Nicméně ve vietnamské historii je mnohem více mužů – hrdinů, zejména v odboji a válce proti Francouzům, Američanům a Číňanům. První prezident VDR Ho Či Min by si zasloužil samostatnou kapitulu, stejně jako vrchní velitel všech novodobých válek – proti Japoncům, Francouzům, Američanům, Rudým Khmérům a Číňanům (v únoru 1979) Vo Nguyen Giap. Generál, který nikdy nestudoval žádnou vojenskou akademii a přesto jeho vítězné bitvy vešly do vojenských učebnic celého světa. Ale jsou i novodobí nevojenští hrdinové. Například Pham Tuan, první asijský kosmonaut, který na sovětské družici vyletěl do vesmíru v roce 1980. Nebo Ngo Bao Chau, matematik s pozdější francouzskou státní příslušností, který v roce 2010 získal Fieldsonovu cenu pro matematiky, která se uděluje každé čtyři roky jen dvěma až čtyřem nejlepším ve světě.

Nejen písmo

To jsme poněkud odběhli od vietnamské historie za čínského panství. Toto období má vlastně dvě mince. O té první, o boji proti čínské nadvládě, jsem se zmínil. Ta druhá představuje vzájemné sblížení, přesněji řečeno přejímání mnoha čínských prvků, například systému administrativy. Ostatně, úředním písmem ve Vietnamu byla až do počátku minulého století klasická čínština. Existoval také systém přepisu vietnamských slov pomocí znaků, který se nazýval ch'ň n'om („jižní znaky“). Čínské znaky se v něm navzájem kombinovaly a naznačovaly buď jen zvuk, nebo kombinace zvuku a významu vietnamského slova. Ho Či Min stejně jako jiní vietnamští vzdělanci v začátku 20. století psal své verše, svůj Deník z vězení v čínštině, teprve později byl pořízen vietnamský překlad. Od 19. století se začal prosazovat přepis vietnamštiny do latinky (quốc ngữ) s užitím mnoha diakritických znamének, aby se jimi vyjádřila odlišnost těch slov, která by se psala stejně, ale jinak vyslovovala a měla i jiný význam.

Právě toto písmo, stejně jako ostatní čínské prvky uplatňované ve Vietnamu, jsou příkladem toho, jak si Vietnamci umějí jakoukoliv zahraniční zkušenost povietnamštit, jak o tom mimo jiné v tomto čísle píše Hynek Kmoníček. V podstatě také tak vietnamští představitelé přejímali rady, které jim hojně poskytovali čínští experti i v novodobých dějinách. Například ti vojenští u vietnamských jednotek, které bojovaly proti Francouzům a později proti Američanům.

Bitva, která vešla do učebnic

Číňané radili i generálu Vo Nguyen Giapovi při přípravě bitvy v Dien Bien Phu, ale naštěstí je neposlechl. Doporučovali totiž svést rozhodující bitvu někde u Tonkinského zálivu či v rovinatém terénu, nevěřili, že dokáže to, co si předsevzal: dopravit desetitisíce vojáků, desítky těžkých děl a další techniky, zásoby a vše nezbytné na vrcholky okolních hor, které údolí svíraly, aniž by to Francouzi tušili a postupně je zničit. Ani Francouzi nevěřili, že je možné na více než tisícimetrové vrcholky vytáhnout tahačí děla o ráži až 155 mm. S tahači nikoliv, ale se sto dvaceti lidmi zapřaženými za každé dělo, ano. Tak se na okolních kopcích shromáždilo na 50 000 bojovníků, podporovaných 200 000 nosiči, kteří tam dopravili rovněž náboje, rýži, vodu a další nezbytné potřeby. Cesty maskovali listy banánovníků, a aby je nebylo možné rozeznat od okolní přírody, denně je vyměňovali. Přísná kázeň a stejně tak přísné hygienické předpisy uchránily bojovníky před chaosem a nemocemi.

Ještě před touto bitvou Číňané radili, aby Giap provedl frontální útok na 16 000 Francouzů, skrytých v osmi pevnostech, pojmenovaných podle milenek vrchního velitele plukovníka de Castriese, v závěru bojů povýšeného na generála. Ani v tom je neposlechl a rozhodl se pevnosti dobývat postupně tím, že se k nim vietnamští vojáci prokopali tunely. Sám mě po nich provázel, když jsem na vietnamskou žádost měl napsat knihu o této bitvě ve francouzštině. Své umění znovu předvedl v únoru 1979, když nakonec porazil i Číňany, kteří chtěli Vietnam „potrestat“ za to, že bez jejich souhlasu vyhnali Rudé Khméry z Kambodže a vojensky ji obsadili.

Nejednalo se však jen o vojenství, podobné to bylo s ekonomikou, politikou, sjednocením celé země. Také to si Číňané příliš nepřáli, alespoň nikoliv v dohledné době, nechtěli mít na jihu tak silného a nezávislého souseda. I dnes jsou vzájemné vztahy poměrně složité a zasluhovaly by si hlubší rozbor.

Čínský trojský kůň

Takovým čínským trojským koněm ve Vietnamu zůstává čínská čtvrť Ho Či Minova Města zvaná Cholon. I kvůli jejím obyvatelům existují problémy. Původně byla samostatným městem, centrem pro obchod, když sem připlouvaly lodě proti toku řeky Saigon. V roce 1874 byl Cho Lon připojen k Saigonu, který se tak stal největším indočínským městem, v současné době s více než deseti miliony obyvatel.

Foto: archiv Milana Syručka

Foto: archiv Milana Syručka

V zákopech čtyř válek za nezávislost země.

lodi. To proto, že Číňané vydali zákaz přiblížit se jiným lodím do této oblasti na vzdálenost menší jak 5 km. Čínská vojenská flotila čeká jen na záminku, aby mohla zahájit proti vietnamským lodím vojenskou operaci, třebaže se na vietnamskou stranu postavily svým prohlášením z května 2014 i Spojené státy.

Vztahy Vietnamu s Čínou nepokrývají ovšem celé vietnamské dějiny. Ty začínají už v době paleolitu a neolitu, jak to dokazují četné archeologické nálezy z 2. poloviny minulého století. V době bronzové zde vznikala říše Van Lang (nebo Van Tan, Země tetovaných lidí), v níž přes 2600 let vládla dynastie Hong Bang. Poté vznikl stát Au Lac, který měl 900 000 obyvatel a sahál až k řece Jang-ce.

Autentická historie nahrazuje legendy, když sjednotitel Číny císař Čchin Š' Chuang-ti poprvé zaútočil na Vietnam roku 214 př.n.l. Zcela si ho podrobil generál Trieu Da roku 179 př.n.l. a z Au Lac učinil čínskou provincií Giao-Chi. Tak se začala psát éra složitých vztahů Vietnamu s Čínou. To se však už dávno zrodila vietnamská kultura, která má hluboké kořeny staré nejméně čtyři tisíce let. Ale to bych jen opakoval různé encyklopedie, které si mohou zájemci snadno vyhledat. Podrobnější výklad historie poskytuje Petra Müllerová ve svém díle Vietnam a Ivo Vasiljev, který sleduje vývoj vietnamského národa v knize Za dědictvím starých Vietů (Praha, 1999).

Století za šedesát let

Snad bych se měl ještě zmínit o jedné zvláštnosti, která je spojena s dávnou historií. Vietnamci v podstatě převzali čínský kalendář s jeho symbolickým dělením roků do dvojic šedesátiletých cyklů, rozdělených na deset „nebeských kmenů“ a dvanáct „pozemských větví“. Každý rok má dvanáct lunárních měsíců, a je tudíž o něco kratší než náš. Aby se srovnal se solárním kalendářem, přidává se po třech letech vždy jeden měsíc navíc. Každý čtvrtý rok má tedy třináct měsíců, přičemž se postupuje od února k lednu (čtvrtý rok má dva únory, následující čtvrtý rok dva březny atd.). Každá ze zmíněných „pozemských větví“ je symbolizována jedním z dvanácti zvířat, podle nichž se pak jednotlivé roky nazývají: myš, buvol, tygr, kočka, drak, had, kůň, koza (ovce), opice, kohout, pes a vepř. Z historie si připomeňme, že rok 1859, kdy Francouzi okupovali Saigon, byl rokem kozy (v Číně je to ovce, kozy se tam nepěstují jako ve Vietnamu, kde naopak ovce téměř neznají, ale název obou zvířat je stejný; podobně je tomu s vietnamským rokem kočky, který je v Číně rokem zajíce). Rok srpnové revoluce 1945 byl v znamení kohouta, rok ženevské konference 1954 se symbolem koně a rokem tygra 1964 začala přímá americká intervence. Letošek je rokem kozy.

Francouzi - dobyvatelé a učitelé

Číňané nebyli jediní, kteří chtěli ovládnout svého jižního souseda. Třinácté století bylo poznamenáno třemi vpády Mongolů, až je definitivně odehnala porážka jejich loďstva. Opět se přitom projevila vietnamská vynalézavost: do řeky zarazili kůly, na něž se při odlivu napíchly mongolské lodi. Staly se bezbrannými a pět set jich bylo zcela zničeno. Kůly používali Vietnamci úspěšně i proti Francouzům a Američanům – zamaskované jámy na cestičkách džunglí měly na dně ukryty bambusové hole s jedovatými špicemi.

Jih země trpěl zejména nájezdy Siamců (dnešních Thajců), kteří si podmanili Angkorskou říši Khmérů a táhli dál do delty Mekongu. Rozhodující byl však příchod Francouzů v polovině devatenáctého století. Předcházely mu sice cesty jiných objevitelů a misionářů, například Portugalců, ale celou Indočínu ovládli nakonec Francouzi. Vlastně teprve oni vytvořili Indočínu, když spojili svá panství ve Vietnamu, Laosu a Kambodži v jednu kolonii, byť uvnitř diferencovanou podle

charakteru místních tradic a vládců. Je zajímavé, že z počátku bylo toto francouzské panství prodělečné a teprve po nástupu guvernéra Paula Doumera a jeho reformem se stalo výdělečným a například Indočínská banka jednou z nejmocnějších v tehdejším finančním světě.

Ale také francouzská nadvláda měla různé stránky: Paříž nejen žila z indočínského bohatství a síly místního piastru, Vietnamcům poskytovala vzdělání a možnosti výdělku. Není náhodou, že mnozí pozdější vietnamští čelní činitelé prožili své pracovní zkušenosti ve Francii: Ho Či Min pracoval v Paříži jako retušér a současně spoluzakládal Francouzskou komunistickou stranu, vystoupil v roce 1919 se svým slavným projevem na sjezdu socialistů v Tours. Ti totiž tvrdili, že kolonialismus je možné rozbít až poté, kdy se zmocní vlády v samotné Francii, zatímco Ho Či Min naléhal, že se tak může stát bez ohledu na domácí politický vývoj.

Američané propásli šanci

Tento názor přijala levice, která se od socialistů odtrhla a založila komunistickou stranu. Proto se Ho Či Min stal komunistou, dokonce nosil v kapse legitimace francouzské, sovětské, čínské komunistické strany. A nakonec indočínské, kterou založil. Byl však především vlastencem, který dělal vše proto, aby se jeho vlast stala nezávislou. Proto se během svého pobytu v Číně ve druhé světové válce spojil i s Američany z OSS (předchůdce CIA) a americkou delegací pozval na vyhlášení vietnamské nezávislosti. Domníval se totiž, že pouze USA mohou jeho zemi zbavit francouzského panství. V tom smyslu také napsal osm dopisů prezidentu Trumanovi, ale všechny zůstaly bez odpovědi. Američané nepochopili šanci, která se jim zde nabízela – stejně jako to bylo v případě Castrovy revoluce na Kubě.

Američané už ze čtyř pětina financovali francouzskou válku. John Foster Dulles dokonce nabídl generálu Elymu, náčelníku generálního štábu, že k obraně Dien Bien Phu shodí Američané atomovou bombu. Vlastní americká intervence však začala až od srpna 1964 tzv. Tonkinským incidentem, kdy zřingovali napadení amerického torpédoborce vietnamskými plavidly, a tak získali záminku, aby přímo vstoupili do nevyhlášené války. V době nejvyššího nasazení bojovalo v jižním Vietnamu 530 000 vojáků, celkem se jich ve Vietnamu vystřídalo na deset milionů. Referovaly o ní stovky novinářů, denně běžely na obrazovkách amerických televizí živé reportáže z bojů. Bylo to poprvé, kdy válka vstoupila do každé americké rodiny, a tak na dlouhá léta poznamenala celou Ameriku. Včetně chvíle, kdy ze střechy amerického velvyslanectví odlétal poslední vrtulník a na trávníku zanechal přes šest tisíc posledních saigonských spojenců, kteří se nestačili evakuovat. Dvě hodiny poté prorazil vrata severovietnamský tank. Bylo to 30. dubna 1975.

Do té doby však nejen Vietnam, ale i sousední Kambodža a Laos prošly zničující válkou. Přírodu sežehávaly tisíce tun napalmu a dalších látek, zasypaly tisíce tun bomb při kobercových náletech. I tomu se Vietnamci naučili úspěšně čelit. Proti Američanům, vycvičeným v boji s jednou frontou, jako za druhé světové války, jižní Vietnam proměnili v leopardí kůži – nikoliv jedna fronta, ale tisíce míst odporu spojených podzemními tunely. Celková jejich délka přesáhla délku rovníku – 40 000 kilometrů. Jejich vchody nestřežily nálože, ale jedovatí hadi, nejúčinnější zbraň, ničící i psychiku nepřátelských vojáků.

Neustále se opakuje, že Vietnamci zvítězili především zásluhou masové podpory Číny, SSSR a dalších socialistických zemí. To je pravda jen částečná. Za prvé Američané měli také zahraniční podporu od Filipín a Nového Zélandu počínaje a západní Evropou konče, ale byla to především Giapova strategie kombinace partyzánského boje a řádné armády a léta úsilí, i dílčích porážek a neúspěchů, která na

Foto: Milan Syruček

Bojovnice jedné ze šedesáti vietnamských národností.

konec vedla k podpisu mírové dohody v pařížském hotelu Majestic 27. ledna 1973. Byl jsem jejím svědkem spolu s třemi tisíci novinářů, takový byl o ni zájem.

Ale i cesta k ní byla svízelná. Oficiální jednání o ní začala 13. května 1968, ale prvního půl roku se týkala, jak jsem sám byl očitým svědkem, jen diskuse o tvaru stolu. Měly za ním usednout čtyři delegace, z nichž saigonskou neuznávala VDR a revoluční vládu Jižního Vietnamu zase USA. Truhláři měli vymyslet, jak je tedy rozsadit. Naštěstí v lednu 1969 v Bílém domě usedl Richard Nixon s Henry Kissingerem, který rozehrál své umění tajné diplomacie.

Opět v tom pomohla Francie. Manželka Jeana Saintenyho, prvního poválečného generálního konzula Francie v Hanoji, který měl velice přátelské vztahy zvláště s Ho Či Minem, navštívila Kissingerovy letní kurzy na Harvardské univerzitě. Když ji Sainteny v létě 1969 přijel navštívit, Kissinger ho požádal, aby s Vietnamci zprostředkoval tajné rozhovory. Sainteny zaletěl de Gaullovy prezidentským letadlem tajně do Hanoje a výsledkem bylo, že 5. srpna 1969 se v Saintenyho bytě na pařížské ulici Rivoli poprvé setkali Kissinger a Le Duc Tho, kteří nakonec dohodu připravili. Na jejím podpisu v hotelu Majestic však už nebyli.

Dohoda stanovila úplný odchod Američanů a Vietnam si sám rozhodne o svém dalším osudu. Vše nakonec vyřešila závěrečná ofenzíva severovietnamské armády a jihovietnamských revolučních sil, která téměř bez boje rozprášila saigonskou. V následujícím roce se Vietnam sjednotil i formálně.

Milan SYRUČEK

Jako krabičky v krabičce

Rozhovor s ředitelem zahraničního odboru kanceláře prezidenta republiky PaedDr. Hynekem Kmoničkem

pořád jedna země, uvnitř ní je jakoby schováno mnoho malých zemí, jako krabička v krabičce. To dává cizinci možnost rozhodnout se, kterou si vezme za svou. A mohou být velice odlišné, záleží na tom, zda jste v Ho Či Minově Městě nebo v Hanoji.

Kde to však máte nejraději?

Ve středním Vietnamu. Na pomezí oběho, kde to je už jako jižní, ale má to severní organizaci, kde to má také specifickou náladu. Jedná se o území, které mi přijde nejzajímavější i klimaticky. Zvláště pro Evropana, protože opršené Hué je trochu jako Evropa.

Souhlasím, našel jsem si jedno město, metropoli stejnojmenné provincie Quang Ngai, které je 883 km od Hanoje a 838 km od Ho Či Minova Města.

Nevím, zda jsem tam také byl, ale za ta léta jsem si vypěstoval místa, která mám s něčím spojená a kam turisté nikdy v životě nejezdí. Na české pivo bych šel nejraději do Binh Hu (?), nějakou záhadou jsem zjistil, že nejlépe na světě mě ostříhají v Dong Hoi. Člověk to má spojeno s tím, jak věci fungují, a to je ta krabička v krabičce. Vietnam je natolik rozdílný, že si vždycky v něm najdete svůj vlastní Vietnam, v němž je vám dobře.

Nezopomínejme, že tam žije šedesát národností, které se velice liší – svými zvyky, mentalitou a dokonce jazykem.

Mezi severem a jihem není rozdíl politický, je to dáno tou mentalitou.

Je to i rozdíl klimatický. Když je na severu pouze deset stupňů a padá krašan, na jihu je pořád šestadvacet.

Ale i ta mentalita se vytvářela po staletí. Jih byl vždy propojenější s thajskou, khmérskou kulturou. Je to víc jihovýchodní Asie, sever je víc Čína. Člověk se nemůže rozhodnout, zda to má raději v Číně nebo v Thajsku a Vietnam je kompromis mezi oběma.

Hovořil jste o složitosti vztahů Vietnamu s Čínou. Je to spojeno s tisíciletou čínskou nadvládou, která se však týká více severu, protože jih šel svou vlastní cestou, bylo tam císařství. Na druhé straně, oproti nám, kteří jsme byli tři sta let pod Habsburky, Vietnamci také z Číny čerpali mnohé. Nejednalo se jen o čínskou nadvládu, ale také, že z Číny čerpali mnoho pozitivního.

Oni si mnoho povietnamizují, tak si také povietnamizovali náboženství, písmo, na sedmdesát procent slovní zásoby.

Psaná vietnamština používala čínské písmo...

Problém byl v tom, že zpětně to nikdo nedokázal přečíst. Jediný jazyk, který svou tonalitou je ještě složitější než čínština, začal být zapisován latinkou, kterou jim přinesli jezuité. Ale to je Vietnam, všechno si povietnamizují. Jejich vztah k buddhismu, to je totéž. Vietnamci mají schopnost všechno pohltnout, přezývat, a když to vyndají z úst, je to vietnamské.

Tato snaha vše absorbovat, dá se to říct i o vietnamské komunitě u nás?

Vietnamská komunita u nás je specifická v tom, že je téměř výlučně tvořena Severovietnamci. Takže je spíše obrazem Hanoje než celého

Vietnamu. To vytváří některé věci, které jsou spíše severovietnamské než vietnamské.

Co vás tam nejvíce překvapilo, s čím jste nepočítal?

Nejvíce mě překvapilo, a dodnes s tím zápasím, že si Vietnamci povietnamštili angličtinu. Moje žena je Američanka, a když se mnou cestuje po Vietnamu, konečně chápe, proč je dobré naučit se česky. Čeština je rozhodně ve Vietnamu světový jazyk. Do tří minut se objeví Vietnamec, který se s vámi česky domluví. Je pravdou, že do dvou minut se objeví Vietnamec, který se vám pokusí pomoci anglicky. Ale to je angličtina, které jsem začal rozumět asi tak po deseti letech. Vše je tak povietnamštělé, že po deseti minutách rozhovoru si myslíte, že je to ještě stále vietnamština.

Zajímavé je, že francouzština jim byla asi bližší. Já jsem tam byl v období, kdy hovořili francouzsky i proto, že ve Francii pracovali, zatímco zřejmě v Americe nikoliv. Bylo to dáno i tím, že tam ani jiné než francouzské školy nebyly, zvláště střední, o vysokých ani nehovoře. Ale možná jim byla bližší i francouzská kultura. Stala se jim bližší od první poloviny 19. století, kdy Francouzi zemi kolonizovali.

Oni si všechno povietnamizovali, dokonce i socialistické období. Záhadné je, jak Vietnam procházel perestrojkou, mělo to obdobný vývoj jako v Sovětském svazu, jako když SSSR narazil na svůj limit invazí do Afghánistánu v roce 1979, tak přesně to Vietnamci udělali v Kambodži. A jaký to má zpětný vliv na komunistické orgány, které jsou důležitější než státní. To vše je nám podezřele blízké, a pokud se vyznáme ve své ne tak dávné historii, celý rozdíl je v tom, že to ve Vietnamu ještě pokračuje. Ale je to stejné.

Jak byste se vyrovnal s tím, že kapitalistický systém ekonomiky je spojen se socialistickým názvem republiky?

Myslím, že v Evropě by to fungovat nemohlo, protože obsah pojmů je jiný. Myslím jsem si, že se budou pokoušet o něco takového, jako je čínská cesta. Ale ono je to ještě vietnamštější. Vezmou si z toho vlastní cestu. Tento způsob socialistického dělení moci s kapitalistickou ekonomikou je v Evropě v zásadě nemožný. V Číně je to jiné, i když se to jmenuje stejně. Ve Vietnamu je to ve stavu, kdy člověk, který nese odpovědnost, je vnímán jako mandarín konfuciánského typu se stranickou legitimací.

My v Evropě to nechápeme. Tak jako se dodnes historici prou, zda Ho Či Min byl spíše komunistou nebo nacionalistou a v jakých proporcích, tak se dodnes přeme, zda je tam kapitalismus, socialismus, ale přitom podle mého názoru v tom není podstata sporu.

Podstata není v nálepkách, ta je v obsahu. A to je věčný problém evropocentrismu. Když nějaká rostlina vyroste u nás, jmenuje se leknín, a když vyroste v Asii a jmenuje se leknín, tak je to ta samá. Ale většinou není, protože všechny věci v přírodě včetně myšlenek putují podle toho, aby dokázaly přežít v jiném prostředí. A Vietnam je klasickou ukázkou toho, kolik Vietnamů je uvnitř Vietnamu. Je to zase ta krabička v krabičce.

Milan SYRUČEK

Hynek Kmoniček (* 1962) je ředitelem zahraničního odboru Kanceláře prezidenta republiky. Dříve zastával funkci velvyslance v Austrálii. Do července 2010 byl náměstkem ministra zahraničních věcí pro právní a konzulární problematiku a aktuální politické otázky.

Foto: archiv H. Kmonička

rozhovor

Byl jste ve Vietnamu asi osmkrát. Souvisely všechny tyto cesty s vaší činností v prezidentské kanceláři?

Vůbec ne. Poprvé jsem se dostal do Vietnamu jako diplomat na jedné z kurýrních cest. Neměl jsem ještě na starost Asii, ale tenkrát se ještě jezdilo s diplomatickou poštou, a tím se člověk dostal do zemí, které mu tzv. nepříslušely. Ale vždy jsem se chtěl podívat do Vietnamu, protože jsem měl pocit, že je to jedna z mála asijských zemí, kde máme zcela výjimečné postavení, kde jsme podstatně větší a významnější, než by příslušelo desetimilionovému státu, a že nás tam také tak vnímají. Když se Vietnamci podívají na svých TOP 10, k nimž něco cítí a potřebují je, vždycky se do tohoto seznamu vejdem.

Kdy to bylo?

Přibližně v roce 1995. Od té doby se do této země vracím, kdykoliv mám k tomu příležitost, a těch bylo hodně. Byl jsem také ředitelem odboru, kam Vietnam patřil, poté jsem byl náměstkem pro mimoevropské země. Jediné, co mi zatím v portfoliu chybí, je to, abych ve Vietnamu několik let žil, to znamená třeba být velvyslancem. Jinak už všechny ostatní zážitky mám.

I když to je pořád jedna země, uvnitř ní je jakoby schováno mnoho malých zemí, jako krabička v krabičce. To dává cizinci možnost rozhodnout se, kterou si vezme za svou.

Co jste z Vietnamu uviděl kromě jednání s politiky a diplomaty? Jaké byly vůbec vaše první dojmy?

Ty jsou vždycky ovlivněny tím, v jaké roli tam jedete. Několikrát jsem tam byl za Českou republiku, jednou za OSN, několikrát soukromě, a to do značné míry ovlivní, co uvidíte. To hlavní, co mě tyto cesty přinesly, bylo poznání, že Vietnam je každých deset let úplně jiný. Když se do některého města vrátíte už po pěti letech, máte problém ho poznat. Vietnam roste stylem malého tygra, jak oni tam říkají. První, co mě překvapilo, byla skutečnost, jak komplikované vztahy má Vietnam s Čínou. Nejen historicky, ale také emociálně. To vůbec není jednobarevný nebo dvoubarevný obrázek – černá a bílá. Řeší se to dodnes, stejně jako Češi si řeší Rusy a Němce.

Možná je to dáno i tím, že je jiný vztah k Číně v severním a jiný v jižním Vietnamu, třeba v čínské čtvrti Cholon v Ho Či Minově Městě?

To je další věc, která člověka napadne, aniž by se tím nějak hlouběji zabýval – obrovský rozdíl mezi mentalitou na severu a jihu. I když to je

Proč překládám českou literaturu

Nejprve jsem se s Duong Tat Tu domlouval prostřednictvím jeho dcery Duong Thi Chau Lan, která žije v Praze a společně se svým mužem, který je právníkem, působí jako překladatelka při soudních jednáních a na policii. Využil jsem její cesty za otcem do Hanoje a požádal ji, aby mu tlumočila mou prosbu: napsat, proč se vůbec začal zajímat o českou literaturu a překládal ji do vietnamštiny. Mé prosbě vyhověl, dokonce mi z Hanoje zatelefonoval, abychom se seznámili alespoň na dálku. Ani jsem netušil, kolik toho máme – kromě přibližného věku – společného. Alespoň se to domnívám z vyprávění dcery, když jsme si mohli popovídat jak u mne v bytě, tak v jejich rodinné vilce v Praze. Obdivuji Tatuovo úsilí, s jakým se věnuje této své činnosti. Je nejen úporný, ale upřímně řečeno i nákladný. Vždyť za překlady si často nebere ani honoráře, jen si přeje, aby knížka vyšla. Předkládám dopis, který mi poslal:

Do roku 1954 jsem chodil na střední školu na venkově v okrese Nga Son, provincie Thanh Hoa – asi 120 km od Hanoje směrem na jih. Začátkem toho roku vyvrcholila bitva o Dien Bien Phu, mladí chlapci a děvčata nastoupili jako dobrovolníci. Z konečného vítězství v této bitvě se radovali nejen lidé ve Vietnamu, ale v celém pokrokovém světě: poslední jednotka francouzských legionářů opustila Hanoj a severní Vietnam byl osvobozen. Tisíce mladých lidí byly vyslány do ciziny na studium. Patřím k první skupině 19 studentů, kterou vyslala vietnamská vláda ke studiu do Československa. Rok jsme se učili česky v Mariánských Lázních. Na základě výsledků učení českého jazyka jsem byl vybrán podle rozhodnutí velvyslanectví Vietnamské republiky studovat českou filologii na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Náš první český učitel v Mariánských Lázních byl pan doktor František Klaška. Vedení školy se skládalo ze dvou učitelů a dvou učitelek, kteří nás pečlivě učili správně hláskovat č, d' a ř. S nimi jsme také pravidelně chodili na procházky poznávat město a přírodu této lázeňské oblasti. Studentská léta rychle utekla a také nás obohatila o nové znalosti české země a české kultury. My, kteří jsme studovali filologii, jsme se snažili co nejvíce poznat poklady české literatury a přemýšleli jsme, co z toho vybrat pro naši budoucí práci. Pro vietnamský národ, který musel vést dlouholetý boj proti kolonialismu za osvobození vlasti, těžko najít lepší příklad než knihu Julia Fučíka Reportáž psaná na oprátce. Kniha byla tehdy přeložena z čínštiny a francouzštiny ještě dříve, než v Praze absolvoval první vietnamský češtinář. Julius Fučík je pokládán za statečného hrdinu v boji proti fašismu, a to je důvod, proč jeho Reportáž byla ve Vietnamu vydána už sedmkrát. Vydání z roku 1975 dosáhlo v Saigonu jednorázově nákladu až 15 000 výtisků. Lidé v České republice se budou asi divit, že Vietnamci velmi obdivují českou poezii. Na prvním místě musím jmenovat Vítězslava Nezvala, dále Jaroslava Seiferta, Vladimíra Holana, Františka Šrámka. Jednou jsem připravil antologii české poezie a zjistil jsem, že je ve Vietnamu až 30 básníků a spisovatelů, kteří se podíleli na drobných překladech z české literatury, zejména z poezie, pochopitelně prostřednictvím světových jazyků. Při výběru děl českých autorů pro překlady se ve Vietnamu řídíme principem jejich historických hodnot. Podle českých učebnic začínáme od Komenského, kterého pokládám za vrchol české kultury středověku. Jeho hluboké vlastenectví, filozofické názory, pedagogické zkušenosti a vůbec mravní principy jsou pro nás – lidi, kteří žijí téměř 400 let po jeho éře – stále moudré a zajímavé.

Božena Němcová napsala své vrcholné dílo v těžké době svého života, kdy trpěla bídou a nemocí. To nejcennější, co jsem chtěl přeložit pro naše současné čtenáře, jsou obrazy českých vesnic plných krás folkloru. Osud této statečné ženy je velmi blízký osudu mnoha našich žen v minulosti. Pro seznamování s obsahem Babičky jsme dokonce jednou uvažovali uvést Babičku – hru o čtyřech obrazech s národními zpěvy a tanci. Ale realizovat tento plán ve Vietnamu bylo hodně náročné a musíme čekat na jinou příležitost. V současné době se spíš soustředíme na vesnické obrazy a svatební zvyky na Domažlicku, kde také vyniká krása folkloru. O oblasti umění a literatury je možno říci, že zeměpisná vzdálenost mezi našimi zeměmi už nehraje roli a nemůže být překážkou při vzájemném poznávání mezi vzdáleným Vietnamem a Českem. Vzpomínám si na dramata Matka a Bílá nemoc od Karla Čapka. Obě dramata byla přeložena a Bílá nemoc byla uvedena na jevišti. Hra Dům na nebesích od českého autora Jiřího Hubače byla také uvedena s mimořádným úspěchem. Důkladně jsem sledoval každé gesto, každý dialog herců a všechno to mě dohánělo až k slzám. Je tomu už hodně dávno („Dávno, dávno již tomu,“ jak by řekla Božena Němcová), ale to, co diváci cítili a jak tleskali, radovali se, je možno říci, že lidé dvou kontinentů si dobře rozuměli a vzájemně pochopili lidské problémy bez rozdílu jazyků nebo způsobu myšlení. Letos v říjnu mi bude 80 let. Když zdraví dovolí, abych mohl žít ještě pár let, rád bych vydal tyto rukopisy, které bych ještě potřeboval zdokonalit: Noc akátů – 100 básní od českých básníků; Čeština – praktická výuka a konverzace s gramatickým výkladem; Praha a světové kulturní dědictví UNESCO České republiky (druhé vydání).

Duong TAT TU,
březen 2015

Foto: archiv autorů

Iva Klinderová s Duong Tat Tuem

Iva Klinderová beseduje

„Znáš Kunderu?“ zahlekal na mne přes hlavy všech přítomných vysoký Vietnamec středního věku na jedné rodinné oslavě v Hanoji. „Kterého?“ kontrovala jsem ve snaze ho trochu pošádlit. „Přece Milana Kunderu! Je to můj oblíbený autor, přečetl jsem všechny jeho do vietnamštiny přeložené knihy. Náhdera!“ Dokonce se zvedl a vestoje ostatním hostům začal vysvětlovat, že se jedná o českého spisovatele, ve světě nejúspěšnějšího a nejprekládanějšího. Myslím, že je to jeden z pěkných dokladů, nakolik se lidé ve Vietnamu o českou literaturu zajímají. A rádi o ní diskutují. Zásluha patří pilným vietnamským bohemistům

a překladatelům české literatury do vietnamštiny. Letos byl můj program téměř měsíčního pobytu ve Vietnamu více než bohatý, až jsem měla obavy, zda všechno, co jsem si naplánovala, se mi podaří realizovat. Vše dobře dopadlo, stihla jsem se setkat i se starými přáteli a známými. Hlavně s Duong Tát Tuem. Bohemistu Duong Tát Tura představovat snad ani nemusím. Pouze dodám, že je právem pokládán za nejvýznamnějšího překladatele české literatury do vietnamštiny. Ze skromnosti se však ve svém příspěvku *Proč překládám českou literaturu* nezmínil, že mu byla v rámci mezinárodního knižního veletrhu Svět knihy 2009 v Praze uděle-

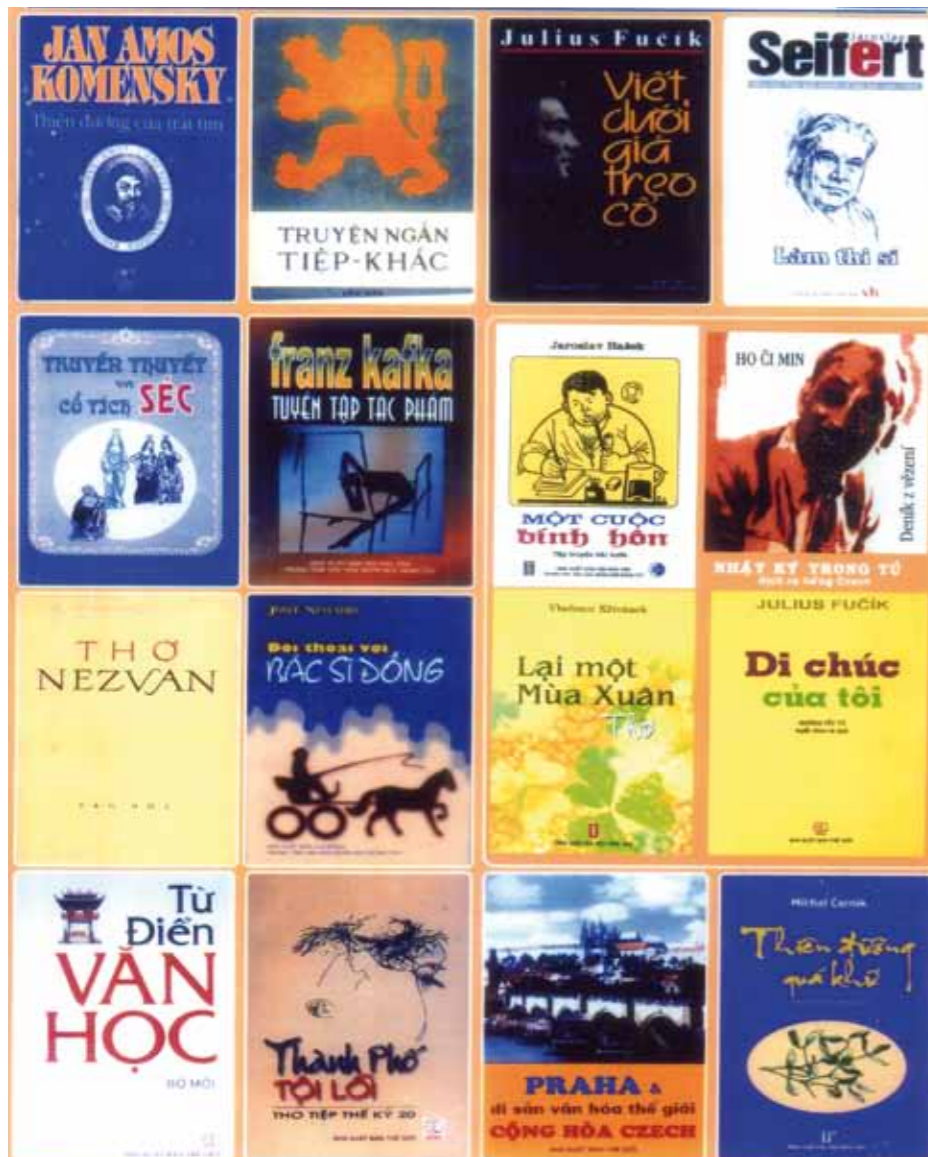
na cena Obce spisovatelů České republiky a nadace Českého literárního fondu PREMIA BOHEMICA 2009 za šíření české literatury ve Vietnamu. Poprvé tato cena putovala do Asie. A v roce 2013, u příležitosti vzniku samostatného Československa, Duong Tát Tů převzal za svoji více než padesátiletou překladatelskou činnost *Pamětní list Senátu PČR*. S Tuem, a navíc ve společnosti Dr. Miloše Kusého, místopředsedy Společnosti česko-vietnamského přátelství, jsme strávili příjemný půlden povídáním o literatuře, překladech, i dalších plánech. Trochu i vzpomínáním, jak to už k tomu vždycky patří. Jako by snad od našeho posledního setkání neuplynulo několik let.

s Duong Tat Tuem

Máš za sebou úctyhodnou řadu překladů děl českých autorů, které vyšly knižně. Jaký měly ohlas u vietnamských čtenářů? Překládat českou literaturu pro mne znamená radost. Česká republika je sice malá země, ale myslím, že je bohatá, neboť má v sobě mnohé, čím obohacuje okolní svět. Ať již je to hudba, divadlo, výtvarné umění a především literatura. Má v sobě mnohé, z čeho ostatní svět může čerpat. Staví na humanismu, mravních a duchovních hodnotách a na krásném jazyku. Nejsem sám, kdo si českou literaturu zamiloval. Její díla mi umožnila seznámit se s literárními a kulturními hodnotami a duší českého národa. Nutno ještě zdůraznit, že osudy obou

našich národů se v mnohém podobají, v minulosti jsme často museli čelit silnějšímu nepříteli. Vietnamští čtenáři jsou sice dost nároční a velice vnímaví, ale překlady české literatury na pultech knihkupectví rychle mizí. **Měl jsi velkou radost z ocenění své překladatelské práce cenou Obce spisovatelů ČR a Pamětního listu Senátu PČR?** Že se vůbec ptáš! Určitě stejnou jako ty z ocenění za výbor z vietnamské moderní poezie Tvé srdce bdí a bije nebo v roce 2009, kdy ti Svaz vietnamských spisovatelů udělil medaili za zásluhy o šíření vietnamské literatury ve světě. Člověka pochopitelně taková pozornost potěší a současně jej

povzbudí, aby ve své překladatelské práci s ještě větším úsilím pokračoval. **Je ve Vietnamu snadné vydávat překládovou literaturu? Nejen u nás, i jinde ve světě je problém najít nakladatele, který by se ujal vydání vietnamských děl.** Překladatelé ve Vietnamu to také nemají lehké. Nakladatelství jen velmi obtížně platí autorská práva zahraničním autorům. Naštěstí Ministerstvo kultury ČR začalo poskytovat granty na vydávání překladů původní české literatury, a to určitá naděje je. Některým knihám se například dostalo finanční podpory vietnamských firem obchodujících s ČR, přispívá i Velvyslanectví ČR v Hanoji.

Překlady českých spisovatelů do vietnamštiny.

Jsou i další nesnáze. Kvalitních překladatelů z vietnamštiny je v celém světě málo a většina z nich se překladu věnuje spíše ve volném čase a téměř bez jakékoli finanční motivace. Navíc, vietnamština je v mnoha ohledech těžký jazyk, a překládat z něj je minimálně pro Evropana nesrovnatelně složitější a časově mnohem náročnější než překládat například z jiných evropských jazyků.

Totéž platí o překladech z češtiny. Ta je pro Vietnamce nesmírně těžká. Překládat českou literaturu je nesmírně obtížné. Poezii ještě obtížnější. Překladatel musí velmi dobře znát nejen cizí jazyk, ale také výborně ovládat vietnamštinu, a navíc mít i básnické nadání, teprve pak se jeho překlad stává skutečnou poezií.

Mám například rád Jaroslava Haška. Ve Vietnamu mi vyšly jeho povídky pod názvem Snoubení v naší rodině. Překládal jsem je bez sebemenších problémů.

Ovšem pokud jde o Osudy dobrého vojáka Švejka, to je učiněný tvrdý oříšek. Pokoušel se jej rozlousknout jeden náš spisovatel, který ho překládal z angličtiny. Vznikl z toho nakonec tak krkolomný překlad, o němž se raději nebudu vyjadřovat.

Překládání se člověk může věnovat výhradně na úkor svého volného času. A navíc jsem se nejednou vzdal honoráře jen proto, aby kniha vůbec vyšla.

Kromě toho jak vietnamisté v České republice, tak vietnamští bohémisté postrádají tolik potřebné informace o vydávaných knižních titulech. Dříve si knihovny obou našich zemí pravidelně vyměňovaly publikace, ale to už je dávná minulost. Proto jsem rád, že si z každé návštěvy Prahy do Vietnamu odvážím spoustu nejnovějších titulů českých autorů.

Už ses konečně vyrovnal s novým vietnamským názvem České republiky? Já

si na Séc stále nemohu zvyknout. Někteří Vietnamci mají problém pochopit, že jde o dřívější název Tiệp Khắc, který se používal před jeho rozdělením. Nezvykl jsem si. Slovo Séc Vietnamci vysloví „šek“ (kromě Hanojanů, kteří podle mého názoru šišljají), což ve mně okamžitě vyvolává představu druhu bankovního dokladu. Proto bych z praktického hlediska doporučoval mezinárodní označení Czech.

Na podzim minulého roku uspořádalo Velvyslanectví ČR v Hanoji v souvislosti s oslavami státního svátku ČR výstavu českých knižních ilustrací. Prý ses na ní významně podílel.

Byla to první výstava svého druhu u nás. Vlastně všechny vystavované ilustrace pocházely z mého soukromého archivu. Sbíral jsem je celý život a rád jsem je velvyslanectví poskytl, neboť mě těšilo, že s téměř stovkou ilustrací, které představovaly průřez toho nejlepšího z tvorby nejvýznamnějších českých malířů a ilustrátorů, jako byli například Josef Lada či Mikoláš Aleš, se mohou seznámit i návštěvníci našeho hlavního města.

Dobře se pamatuji, jak jsi krátce před svou sedmdesátkou vyhrožoval, že už by sis rád užíval odpočinku. Zaplat' pánbůh, i v tvém případě platí „sliby chyby“. Od té doby jsi vydal sedm dalších titulů, které jsi měl připravené v zásuvce psacího stolu. Některé v ní ležely hodně dlouho! Určitě máš ještě nějaké zásoby.

Znáš mě opravdu dobře. Čech by řekl, že mě máš dobře přečteného. Sice si již odpočinek zaslouhují, ale přece nevyhodím několik překladů, které vlastně jen čekají na dopracování. A tak se zdá, že mě čeká aktivní odpočinek, musím dotáhnout několik překladů.

Že by šlo o Máchův máj? Podobný osud jako Mácha měl přece vietnamský básník Hàn Mặc Tử. Již před několika lety jsi se mnou některé pasáže konzultoval.

Ještě jsem se nerozhodl, ale poezie to bude určitě. Možná Mácha, možná opět Vítězslav Nezval.

Loučení se ještě nekonalo. Po lukulských hodech v restauraci Sen (Lotos) u Západního jezera jsme se pochopitelně ještě vydali utráčet do knihkupectví a poté do nedaleké tiché kavárničky na – jak jinak – než skvělou vietnamskou kávu. Neloučili jsme se smutně, oba totiž věříme, že se ještě setkáme! Jen jsme si ještě popřáli pokud možno dostatek zdraví.

Iva KLINDEROVÁ

České verše ve vietnamském rytmu

Představení knihy Výběr české a slovenské poezie, bohémista Do.honza první zprava.

Na podzim minulého roku se v hanojském Českém literárním a uměleckém klubu – Bohemia představila kniha Výběr české a slovenské poezie (Tuyển tập thơ Séc và Slovakia). Za podpory Velvyslanectví ČR a Velvyslanectví SR ji vydalo Nakladatelství Svazu spisovatelů, básně vybral a přeložil významný básník, překladatel a bohémista Ing. Đỗ Ngọc Việt Dũng, MSc., který publikuje pod jménem Do.honza.

Výběr na více než 300 stranách nabízí 150 básní téměř čtyřiceti českých a slovenských básníků od konce 19. století, plynule přechází k dílům československých a následně i soudobých českých autorů. Jak básníků slavných včetně nositele Nobelovy ceny Jaroslava Seiferta, tak básníků ve Vietnamu dosud neznámých. K veršům všech autorů básní je připojen jejich životopis a stručná charakteristika tvorby.

Výběru české a slovenské poezie předcházela mnoholetá práce. Přestože se po ukončení vysokoškolských studií v roce 1978 inženýr Đỗ Ngọc Việt Dũng vrátil do vlasti, často se do svého milovaného Československa vracel. Tady pracoval, cestoval, v terénu se seznamoval se životem prostých lidí, poznával lidovou kulturu, zvyky. Vskutku vedl obdivuhodný, všestranný život. První básně, jež zařadil do výběru, začal překládat již na konci svých studií, poslední pak rok před vydáním antologie.

Publikace byla čtenáři přijata s obrovským zájmem, velice kladně a s uznáním byla přijata literárními kritiky. Inženýr Đỗ Ngọc Việt Dũng sice předeslal, že některé básně převedl sedmislabičnými verši, ovšem ještě větší obdiv vyvolalo převedení mnohých básní prozodickou formou lục bát (lục = 6, bát = 8)*, nejtypičtější pro vietnamské klasické a lidové básnictví.

Do.honza je nesmírně činorodý člověk. Vedle svého zaměstnání řídí Český literární a umělecký klub Bohemia, aktivně působí ve

Společnosti vietnamsko-českého přátelství, věnuje se literární tvorbě. V uplynulých letech vydal několik knih vztahujících se k Československu a České republice.

Iva KLINDEROVÁ

** Ve vietnamštině se každé slovo vyslovuje v jednom ze šesti tónů. Tóny jsou významotvorné, v prozodii se tóny dělí do dvou skupin, tzv. bằng, rovné, a trắc, lomené. V první jsou dva tóny, v druhé zbývající čtyři. Lục bát je forma, v níž se střídají verše o šesti a osmi slabikách, zřetězené tak, že se rýmuje vždy poslední slabika předcházejícího oslabičného verše s šestou slabikou oslabičného verše a osmá slabika tohoto verše s poslední slabikou následujícího oslabičného verše.*

PhDr. Iva Klinderová, CSc., roz. Zbořilová studovala vietnamistiku a rusistiku na Filozofické fakultě UK v Praze, získala také doktorát (PhDr.) a vědeckou hodnost kandidáta historických věd (CSc.). V roce 1965 byla přijata do Orientálního ústavu ČSAV, kde pracovala do konce roku 1988, kdy odešla na vlastní žádost. Poté v letech 1989–1991 působila v Československo-sovětském institutu a dále v Politologickém kabinetu ČSAV při Ústavu státu a práva ČSAV; po jeho zrušení (1993) působila v masmédiích.

V roce 1969 absolvovala roční stáž v Ústavu společenských věd v Hanoji (v letech 1976–1986 další několikaměsíční stáže tamtéž a v Phnompenhu) a v letech 1972–1973 studijní pobyt v Institutu vostokověděniya v Moskvě. Účastnila se vědeckých konferencí doma a v zahraničí. Zaměřila se na výzkum nejnovějších dějin Indočíny a problematiku čínské zahraniční politiky; překládala a tlumočila z vietnamštiny. Své práce publikovala knižně i časopisecky. Vedla práci autorských kolektivů jak českých, tak zahraničních. Letos podnikla cestu do Vietnamu soukromě, strávila tam téměř celý květen.

Za polévkou pho a svátkem Têt

Foto: Duong Viet Duc

Sedím v křesle a vedle mne Hodný, Bystrý, další znamená Vítězný. Jen ta uprostřed, ta je Orchidej. Nejsou to pohádkoví princové a princezna, jsou to jména vietnamské rodiny, která si koupila jeden z domků v pražské vilové čtvrti a teď se sešli u jednoho stolu, aby se mnou zavzpomínali, jaký byl jejich život ve Vietnamu, jak se ocitli v Československu a co tu po mnoho let už dělají. Všichni tu mají trvalý pobyt, synové i české občanství.

To, jak jsem vám je představoval, byla jejich vietnamská jména přeložená do češtiny. Neboť každé jméno představuje nějakou vlastnost nebo symbol. Takže ten Bystrý, to je otec rodiny, šestačtyřicetiletý Tran Anh Tuan. Jeho manželkou je o rok mladší Giap Thi Lan neboli Orchidej. Vítězný je překladem jména dvaadvacetiletého syna Tran Anh Thanga a tím Hodným je nejmladší čtrnáctiletý potomek Tran Duc Anh. Jak je z toho zřejmé, Vietnamci dědí první část jména po předcích, takže ani vdaná žena se nepřejmenovává podle svého muže. Zato se pozná, že je ženou podle onoho Thi, což je vlastně naše přípona-ová.

První dojmy

Vysvětluji to tak podrobně i proto, že už v tom je jedna ze zvláštností, jíž se Vietnamci odlišují od nás a vůbec od evropských zvyklostí. A čím se odlišujeme podle nich my?

Jaké byly vaše první dojmy? Co vás nejvíce překvapilo?

„Když jsme poprvé přilétali do Prahy, domnívala jsem se, že uvidím samé mrakodrapy. A najednou jsem spatřila domy, které se tolik nelišily od našich hanojských,“ líčí své první dojmy z cesty k nám paní domu. Prostě, představa cizí evropské země jí zřejmě splynula s představou Ameriky.

Jiní členové rodiny měli jiné představy.

„V Hanoji jsme se často jako děti dívali v televizi na ruské pohádky, třeba Mrazíka a jiné, kde byl vždycky nějaký hrad. Tak jsme si mysleli, že tu budou také samé hrady.“

Ale brzy si zvykli a nakonec si přáli, aby tyhle krásné stavby, domy, kostely, mohli jednou přenést do Vietnamu.

Namítám, že Vietnam má přece delší historii než my, plných čtyři tisíce let. Jenže mnohé z toho zničila válka, na památku zůstaly spíše trosky než starobylé buddhistické chrámy a sochy.

„Tak jsme se divili, že venku svítilo slunce, ale lidé chodili v bundách,“ dodává matka. „To by u nás lidé chodili v tričku. Ale jakmile jsme vyšli z letiště, pochopili jsme, byla zima.“

Osudové rozhodnutí

Liší-li se tak první dojem, oč složitější je pochopit jiné odlišnosti, které bývají podstatně hlubší. A to sem nepřilétali na exotický turistický zájezd, ale za práci, s perspektivou možná trvalého pobytu.

Proč tedy přijali tak osudové rozhodnutí?

Společně se vracíme k místu jejich dětství a mládí, do městečka Bac Giang, ležícím asi padesát kilometrů severovýchodně od vietnamské metropole. Už si nevzpomínám, zda jsem při svých vietnamských toulkách zavítal i do tohoto města. Je to docela možné, když jsem jel podél Rudé řeky do její delty a k městu La Son. Bac Giang je metropolitní stejnojmenné provincie, která má půldruhého milionu obyvatel. Je to úrodný pás, proto tu žije přes čtyři stovky Vietnamců na kilometr čtvereční. To je třikrát více, než kolik má Česká republika, a dokonce více, než má Nizozemí, nejhustěji osídlená země našeho kontinentu. Ale Vietnamci jsou zvyklí se uskrovnit, dokážou obhospodařit i sebe-menší kousek země.

A v době, kdy se oba rodiče narodili a vyrůstali v Bac Giang, bylo uskrovnění dvojnásobně zapotřebí, zuřila válka s Američany. Na jejich městečko sice americké bomby nepadaly, ale mohli dohlédnout záři požárů po výbuchích a slyšet hukot bombardérů i protiletectvé palby. Shodou okolností jsem v té době byl v Hanoji. Při procházce městem mně překážely díry v zemi, vyryté uprostřed chodníků. Nebyly to

díry, ale kulaté betonové kryty s betonovým poklopem. Neuchránily toho, kdo se schoval, před přímým zásahem, ale alespoň před padajícími troskami domů.

To tito manželé nepamatují, byli tehdy příliš mladí, do Hanoje se přestěhovali dávno po válce. Do té doby žili a vyrůstali v městečku, tam vychodili střední textilní školu, tam se do sebe „zakoukali“, jak teď přiznávají. Do Hanoje je pozvala tetička, aby jí pomohli s obchodem s konfekcí. Vzali se v jednadveředesátém a za dva roky se narodil první syn Thang, který mě také do rodiny přivezl svou škodovkou.

Když byli na střední, osvojili si rovněž kulinářské umění, zvláště výrobu uzenin, což bylo rodinnou tradicí, předávalo se z pokolení na pokolení. A to byl vlastně důvod, proč se nakonec rozhodli sbalit si svých pár švestek a vypravit se do neznámé, a přece v mnohém blízké země, kam předtím zamířily tisíce jejich krajanů. Všimli si totiž, že po návratu domů jsou v tváři a vůbec na těle světlejší a vypadají blahobytně. To je zlákal.

Jejich počátečním startem byl Cheb a tamní vietnamské tržiště Dragoun – podle názvu bývalých kasáren, které se proměnily v devadesátých letech snad v největší vietnamské tržiště na našem území. Využívalo především zájmu obyvatel ze sousedních německých měst, kteří zejména o víkendech město doslova zaplavovali.

„Vypadalo to tady jako na Václaváku,“ vzpomínají moji noví vietnamští přátelé. Pokusili se nejdříve se zapojit do obchodu s textilem, ale nebyli příliš úspěšní. Proto se vrátili k výrobě svých uzenin a nacházeli odbyt jak u návštěvníků tržiště, tak místních, zejména vietnamských či čínských restaurací.

Jak se zde vlastně uplatnili? Pracovali téměř po celý rok pro jednu vietnamskou rodinu. A jak byli zvyklí – od nevidím do nevidím. Téměř nikam nevycházeli, když jsem se jich zeptal, nepoznali ani proslulý chebský „špalíček“ v centru města. Bránilo jim v tom nasazení, ale také, že neuměli téměř ani slovo česky.

O tehdejší struktuře tohoto proslaveného tržiště neměli ani tušení, třebaže patřili do, jinak okolnímu světu, zavěšené komunity. To my z dokumentů víme, že město dostávalo od vlastníka tržiště ročně třicet milionů. Ale kdo se vlastně skrýval za názvem firmy Lanzaro, s.r.o., ani chebská radnice přesně nevěděla.

Naše vietnamská rodina však nechtěla natrvalo zůstat zde třet v nějakém stánku utopeném v moři celého tržiště, navíc bez jejich vlastnictví. Chtěli také, aby za nimi mohl přijet syn a měl důstojnější práci i bydlení. Přestěhovali se do Mostu, postupně se rozmáhali, pořídili si další stánky v Chomutově, Teplicích, Třebíči, kde už na ně pracovaly jiné vietnamské rodiny. Až se nakonec uchytili v Praze.

Gurmánská tajemství

Pořád se svými uzeninami?

„Skoro pořád.“

A v čem se vlastně liší od českých, proč je po nich taková poptávka? Z jakého masa se vlastně dělají?

„Z vepřového a hovězího.“

To ty naše také. Ale jistě dodáváte vaše koření?

„Žádné, jen sůl a pepř.“

To není možné, dívám se ještě víc.

Tuan Lan **Pho Vietnam**

Pho Vietnam Tuan&Lan Anglická
Praha 2, Anglická 529/15, 12000
Otevřeno denně 10 – 22 hodin
kromě neděle

Za polévkou pho a svátkem Têt

„A naši rybí omáčku nuoc cham,“ přiznává paní domu. Tak vida, to je to kouzlo, které i dnes do jejich restaurace v Anglické vábí tolik návštěvníků. Vím z Vietnamu i Kambodže, jak se vyrábí její základ, z naložených ryb, které procházejí jistým procesem kvašení, jako třeba když do sudu nakládáme zelí, aby zkysalo. Jenže v omáčce vidíme i kousky zeleniny a pak ta chuť a vůně! A to je právě jedno z tajemství, které pomohlo k úspěchu restaurace, o níž jsem se zmínil.

Trochu přeskočím, jen ještě uvedu, že zpočátku měli své bistro na hamburgery, cheeseburgery a další pochutiny – i čínské – nejprve na Proseku a teprve poté se přemístili na Prahu 2. Právě naproti té budovy, kde si v roce 2010 zřídili restauraci Pho. Bylo tam řeznictví a uzenářství, a když se majitel rozhodl odejít, odkoupili obchod od něj a zřídili tam restauraci, kterou postupně rozšiřovali. Ta dostala název podle typické vietnamské polévky, k jejímuž názvu se ještě dodává Bo, když je z hovězího masa, nebo Ga, jde-li o kuřecí. Přiznám se, že sám na ni chodím. A pokud přijdu v poledne, musím vystát frontu, takový je o tuto kuchyň zájem. Nejen o tuto polévku, ale třeba také o nam Saigona neboli saigonské závitky, které se namáčejí právě do oné proslavené rybí omáčky a další vietnamské speciality.

Právě ona zdejší omáčka nedá spát mnoha jiným pražským asijským restauracím a snaží se odhalit její tajemství. Majitelka ho však nechce prozradit. A pozná, když se někdo z konkurence hlásí, že by chtěl v jejich kuchyni pracovat, a tak se něčemu novému naučit.

„Víte, kdo byl naším prvním návštěvníkem?“ táže se spolunajitelka a sama si odpovídá: „Jeden Američan, znal polévku pho a chtěl ji ochutnat i v Praze.“

Ale proč jste tak dlouho váhali s otevřením restaurace? Vždyť Praze už tolik let chyběla!

Právě proto, Vietnamci jsou velmi konzervativní, problémem vždy je, aby někdo začal, poté se ostatní rychle přidají. A když vidí, že máte úspěch, objeví se vedle vás další. Myslí si, že i jim obchod pokvete. Proto jich tolik vidíte vedle sebe a jinde třeba nikoho. Proto raději pracují v čínských a vůbec asijských restauracích, ale o vlastní, vietnamskou, neusilují.

A to byl vlastně i důvod, proč jsem se zde u majitelů zastavil a požádal je o tento rozhovor. Navíc jsme se domluvili, že se s foťákem a kamerou zúčastníme jejich největšího svátku z celého roku, svátku Têt Nguyễn Đán, zkráceně česky tet. – vietnamský Nový rok.

Fotografické svědectví, jak vypadají, si můžete prohlédnout na pásku fotografií.

Vraťme se však zpět do jejich restaurace v Anglické ulici. Nezačali hned jen s vietnamskou kuchyní, tu prokládali čínskou, kterou tak dobře znají Češi. Není to sice ta pravá, ale lidé u nás si na ni zvykli a oni se báli prolomit tyto zvyklosti. Ted' už i čistě vietnamských je v Praze jako máku, vždyť je to výborná kuchyně a má své zvláštnosti,

kteří nacházejí obdivovatele. Už jsem se zmínil, že mají dva syny – ten starší skončil školu, dělá designéra a v poslední době si k tomu přibral další zaměstnání – pěstuje akvarijní rybičky. Zpočátku přibývala akvária u nich doma, ted' má samostatný obchod. Mladší bratr chodí do osmé třídy.

Tak málo dětí? Divím se.

„Ano, ale babička jich měla deset,“ dodává ten starší.

Dva bratři, to je jako dva Vietnamy – severní a jižní, říkám a současně se ptám, zda vaří jídla obou částí země. Ze zkušenosti vím, jak se sever liší od jihu. Jazykově, náboženstvím, medicinou – sever vychází z rostlinné, jih z živočišné – a koneckonců i historií, která obě části Vietnamu tak poznamenala. Souhlasí a hned vysvětlují, jaká jejich jídla mají původ na severu a jaká na jihu. Třeba z jihu jsou právě saigonské závitky – na severu je dělají také, ale na jihu je smaží. Vůbec na jihu se více používá olej, stejně tak jako v čínské kuchyni. Sever sází na čerstvé bylinky, zeleninu, prostě rostlinné produkty.

Jinou zvláštností je rýže. Připomínám, že třeba v sousedním Laosu se rýže nepodává k jídlu vařená v miskách, ale lepší se z ní kuličky, které se drží v ruce a přikusují k ostatnímu jídlu.

„To je lepkavá rýže,“ vysvětluje paní kuchařka. „U nás se nejí každý den, ale používáme ji například o svátcích tet či při jiných podobných příležitostech, ochutnáte sami.“ slibuje.

Jakoby na dokreslení toho, jak je sever bohatý na zeleninu, běží na obrazovce dokumentární film z hanojského tržiště minulých let. Dívám se, zda se tam také nezahlednu, ale marně. Když se z obyčejného pokoje přesunujeme na odpolední oběd do jídelny, i tam nás následuje Vietnam na obrazovce. Není to poprvé, kdy ve vietnamských rodinách v Praze vidím hanojskou televizi nebo slyším jejich rozhlas. Je to částečně otázka nostalgie, alespoň v tom jsou pouta se starou vlastí, když v té nové už také zapustili kořeny. A současně si znovu uvědomuji, jak je svět propojen. A také, jak se Vietnamci, kteří po léta byli zvyklí bojovat a pohybovat se v džungli, přizpůsobili výdobytkům současné civilizace. Prohlížím si v jejich bytě všechnu elektroniku, kterou tu mají. Obdivuji desítky nástěnných a stolních hodin, jejichž kolekci se věnuje otec, stejně jako velkým vázám z nejrůznějších koutů světa. Jak je dobré, že se může věnovat takovým koníčkům. Jak je výborné, že si na ně může vydělat. Nikoliv nadarmo jeho jméno znamená – Bystrý. Vůbec ta všechna jména jsou na rodinu jako ušitá. A máma jako orchidej? Ta stojí na okně a kvete ve vši kráse. Stejně jako větvičky broskvoní a japonských třešní, které zdobí byt a připomínají blížící se novoroční svátky. Svátky míru, štěstí a pohody.

Konečně nadešly.

Slavíme Têt

Spíš nadcházely. Týden před nimi se scházíme v poledne v restauraci. Kromě polévky na uvítání nás čeká kbelík, v němž se mrská devět

Za polévkou pho a svátkem Têt

kapříků, každý za jednu nemovitost, které rodina vlastní. Pojedeme je vypouštět do Vltavy u Karlova mostu. Kapříci poplují ve Vltavě stejně dobře, jako by pluly v Rudé řece. Jako tam, i zde se promění v draky, aby od našich příbytků odehnaly zlé duchy. Pevně doufám, že se jim to podaří. Jsou sice malí, ale síly na to budou mít dost.

Jenže to byla jen předzvěst novoročních svátků.

Konečně je první den prvního měsíce podle lunárního kalendáře, letos to byl 18. únor, ale může to jinak být kterýkoliv den mezi 21. lednem a 21. únorem. To si vymyslel měsíc, jak krouží kolem Země a lidé se mu musí přizpůsobit. Přizpůsobujeme se i my, byť jsme vzdáleni od Hanoje vzdušnou čarou přes osm tisíc kilometrů.

Je tedy únorová středa odpoledne a znovu přijíždíme k vilce, která už zdaleka září červenými lampičkami na kumkvatech, větvích broskvoní. To není jediná výzdoba, která nás vítá. Na zemi u prahu vstupních dveří je malý oltářík, náležitě vyzdobený s dárky pro bohy, mezi nimiž nechybějí ani svazky dolarů a eur. Měly by to být dongy, ale ono je to jedno, jsou stejně i na první pohled nepravé, prostě symbolické. Občerstvení bohům se chystá i na stolku vedle schodiště, které nás vede ke vstupním dveřím.

Za nimi je hlučno. Už se tu sešli hosté, jsme poslední, kteří sem přijeli: další vietnamská rodina a tři čeští přátelé, kamarád jednoho ze synů a jeho dvě kamarádky. V takové sestavě budeme tedy slavit. Víc už nikdo nepříjde, třebaže tento svátek se nechápe jako čistě rodinný, ale jako příležitost, aby se sešla pokud možno jak celá rodina, tak i její přátelé. Zažil jsem jednou ve středním Vietnamu, jak se na svátky doma sešli také dva bratři, byť každý z nich bojoval na jiné straně. Avšak před schodištěm do domu odložili zbraně, jako se tam sundávají boty a až týdenní oslavy skončily, každý si sebral svůj samopal a odešel na jinou stranu. Vietnamské rodiny bývají velmi početné, vždyť populace Vietnamu roste téměř geometrickou řadou, za posledních čtyřicet let se počet obyvatel zdvojnásobil na současných devadesát milionů, ale tihle Vietnamci si už zvykli na české poměry a spokojili se se dvěma syny.

Hlučno je tu nejen pro jazykovou směs, jak se domlouváme, ale také z toho důvodu, že opět jak v obyčejných pokojích, tak v kuchyni běží hanojská televize, znějí vietnamské písně. Ted' si příliš televize nevšímáme, ale až se bude v Hanoji blížít půlnoc, bude nám vodítkem, abychom pozvedli číše vína a šampaňského a popřáli si vše nejlepší do Nového roku. To bude u nás v Praze právě 18 hodin. Do té doby je třeba dokončit přípravy. K oltáři v příjímácním pokoji položit mísy se všemi druhy jídla, které budeme pojídat a nesmí se zapomenout ani na misky a hůlky, aby bohové svoje pojídaní měli pohodlné. A na větvičky broskvoní či merunek a japonských třešní rozložit psaníčka v červených, krásně pomalovaných obálkách, ještě uvidíme, k čemu budou.

Zatím se v kuchyni na stole vrší mísy se vším, co se pro nás chystá: vařený kohout, dva druhy tlačenky, sekaná, rýžové a skleněné nudle, několik druhů rýže, uzený bambus, syrová zelenina, zelený salát a především bánh chung, což je rýžový dort zabalený v banánových listech s vepřovým masem a sladký rýžový dort, které dominují hostině.

Dokončují se i jiné přípravy, přítomné ženy včetně obou Češek si oblékají vietnamský šat, takže září barvami možná více než stovky zárovčiček a květy ve vázách. Muži takovou povinnost nemají, snad aby se jejich pohledy nerozptylovaly a soustředili se na to, jak ta ženská polovička domu rozkvetla.

Na obrazovce se rozzářily tisíce hvězdiček velkolepého ohňostroje a my si přitukáváme k připitku, který pronesla hlava rodiny, tedy otec.

Poté se naši hostitelé jdou pomodlit k oltáři. To je čistě rodinná záležitost, ale další se už týká nás všech. Každý si jde k váze s kvetoucími větvičkami, a tam si vybere obálku. Musí ji otevřít a nahlas přečíst přání. Každé je jiné, ale všechna se týkají toho, v čem je symbol svátků: štěstí, lásce, pohodě, úspěchu. V obálce je i bankovka pro štěstí, ta je už pravá a má asi stejné poslání jako u nás mince pod talířem s vánočním kaprem.

Nakonec nastává chvíle i pro nás. Abychom se tu všichni vešli ke stolu, stolem se stává koberec na podlaze, pokrytý papírem a na něm se vrší mísy všeho, co jsem popsal. Každý z nás usedá na zem, nohy křížem, má svou misku a své hůlky a jinak si bere, kam jeho oči sklouznou či kam ho přivábí vůně. V první chvíli však převažuje vůně z ještě horké polévky, totiž několika druhů polévek, které si nabíráme do misek, než se dostaneme k dalším vietnamským specialitám. Ale není to povinné, začne-li někdo kohoutem nebo saigonskými závitky s masem, je to jeho věc.

Hlavní je, aby se všichni dobře cítili a v takové pohodě vstoupili do Nového roku. Tak vstupujeme i my, kteří jsme se tu shromáždili. Kdyby přišel po vietnamské půlnoci někdo další, moc by záleželo na tom, kdo by to byl: pokud by byl člověkem v pohodě, navíc zámožným, přinesl by rodině štěstí. Ale co kdyby se zastavil někdo, kdo drží smutek, smůla se mu lepí na paty, je nevrlý? Pak bude mít rodina smůlu po celý rok.

Vietnamci jsou velmi pověřiví, je mnoho způsobů, které vám mohou v dalších měsících přikázat či naopak pomoci. A také jsou nesmírně společenští, někdy jsem měl dojem, že ve Vietnamu svatba pod pět set hostů ani není svatbou. Ale to by bylo nekečné povídání o tradicích, které se dokážou přenášet i na tisíce kilometrů.

Popřejme tedy Hodnému, Bystrému, Vítěznému a Orchideji, at v takové pohodě žijí – jak se rovněž ve Vietnamu říká – ještě tisíc let.

Milan SYRUČEK

Autorem těchto fotografií a videa, které můžete zhlédnout na webové stránce www.literárky.cz, je Duong Viet Duc, pro přátele a známé Dužan. V loňském roce natočil film Mat goc o problému vztahu dvou generací Vietnamců a pohledu té mladší, která se narodila a vyrůstala u nás, na svou původní vlast. Film byl vybrán na loňský jihlavský filmový festival do sekce Česká radost.

Foto: archiv autora

Od nudlí k papouškovi

První moje známost s Vietnamem nebyla právě příjemná. Přiletěl jsem tam v lednu 1969 po celkem strastiplném letu přes Moskvu, Irkutsk, Peking a Nankin. To nebyla města, nad nimiž jsme přelétávali, ale zastávky, kde jsem přesedlal z jednoho letadla do jiného. V Pekingu jsem se zdržel týden, a tak si ani přesně nepamatuji, kolik dní jsem vlastně letěl. Jen si vzpomínám, že v Irkutsku bylo na letišti minus 50 stupňů. Šli jsme od letadla pěšky do odbavovací haly, a ačkoliv nás místní varovali, abychom si hlavně zakryli uši a nos, dva Poláci, kteří letěli s námi, jako mladí frajeři tuto výzvu neposlechli a do haly přišli s bílými ušima, omrzly jim.

Také Hanoj nás přijala nevlídně. Bylo asi jen 10 stupňů tepla, padal drobný déšť, který se tu nazýval krašan a místní chodili zachumlaní v šálách, jen oči jim svítily. Zato nohy měli bosé. Avšak mrzli, to se poznalo podle toho, jak zimou syčeli. Celá Hanoj tak syčela, cítil jsem se pomalu jako v nějakém hadinci.

Díry v chodnicích a nudle na nich

Byla válečná doba, podmínky byly skrovné a ani v tom nejlepším hotelu, v němž jsem tehdy bydlel, nepracovala žádná klimatizace. V tom stálém vlhku mi za týden zplesnivěl oblek ve skříni. Zato v noci, alespoň v té první, jsem se moc nevyspal. Zahalil jsem sice lůžko moskytiérou, jak mi poradili, ale sotva jsem na chvíli vylezl, než jsem se vrátil, už tam byli uvnitř potvory moskyti. Navíc bzučeli, ale největší rámus se ozýval od stropu a z koupelny. Vyděsilo mě to, ale ráno mě moji průvodci uklidnili: to si vyrazily na lov hmyzu ještěrky, a tak buď rád, že tě chránily. Chtěl jsem jim tedy druhou noc za to poděkovat, ale vůbec mi neodpovídaly.

Rád jsem se coural městem, ale nebylo to vždy jednoduché. Chodníky přerušovaly malé krátery, vlastně vybetonované kruhové díry v zemi

s betonovým poklopem – ochrana před úlomky dopadajících amerických bomb či padajících troskami ze zbořených staveb. Tehdy Hanoj nezdobily žádné mrakodrapy jako dnes, ale byly tam čtvrti hezkých žlutozelených vilek, které tam zanechali Francouzi. A pak stará Hanoj s nízkými domky a spoustou krámků. Vlastně dílen, každá ulice se nazývala podle řemeslníků, kteří v nich pracovali s dílnou otevřenou do ulice, byla to lákavá podívaná. Ty chodníky byly před novoročními svátky Tět místy zcela neprůchodné – hospodyňky na nich sušily na banánových listech velké tenké placky z rýžové mouky, aby z nich poté nakrájely nudle, ať už na polévku pho, nebo jako přílohu k zelenině, u těch zámožnějších i k masu.

Stejně tak byla poutavá návštěva velké tržnice, která překypovala zeleninou, kořením, kuřaty v bambusových klecích, rybami a rybkami, prostě vším možným.

Sem také jezdila jediná tramvaj, která měla jen pár stanic. Nepochopil jsem její smysl, každý Vietnamec měl stejně kolo jako základní dopravní prostředek nejen pro sebe a svou rodinu, ale také pro své zboží. Netušil jsem, co takové kolo uveze – až třístakilový náklad. Nepřevažoval jsem to, ale viděl jsem kola naložená bambusovými tyčemi, koši se zeleninou a třeba také dětmi a s manželkou navíc. Dnes už dávno kola vytlačily mopedy a motoroky, ale tehdy to byl nepřetržitý proud, který nikdo neřídil, a přece se nesrážely. Jenže kolo je kolo, má své vrtochy a tak podél chodníků seděli na zemi jejich opraváři, kteří vám za pár dongů zalepili píchlou pneumatiku, opravili přetržený řetěz.

Jak jsme pašovali dříví

Po Vietnamu jsem jezdil ovšem gazíkem. Nikoliv sám, ale vždy jsem měl s sebou doprovod. Ten vyřizoval náš průjezd kontrolami, které strážily

vjezd do metropole, ale byly i v provinciích. Gazík nebyl při delší cestě příliš pohodlný, ale byl spolehlivý. Párkrát jsem jel volhou, ale většinou nás někde museli vytláčit z jámy, do níž jsme zapadli. Do Dien Bien Phu, kam se nyní jezdí po krásné asfaltce asi čtyři hodiny, jsme jeli dva dny. Po malou jako v době bojů s Francouzi. Jenže zase to byla romantická cesta divokou přírodou, po stezkách nad údolím Černé řeky, prostě nádhera.

Bylo před nejposvátnějšími svátky roku, a tak i moji ochránci se potřebovali na ně náležitě připravit. Tehdy byla v Hanoji nouze o dříví, lidé dostávali přidělen šest polen, aby si uvařili slavnostní jídlo. Teď už to mohu prozradit: moji strážci se se mnou domluvili, že vydržím zpáteční cestu s menším pohodlím. Odmontovali a hodili do kufru moje přední sedadlo, místo něj narovnali polena, přikryli dekou a na to mě posadili. Kontrola nebude přece prohlížet, na čem sedí ten cizinec, dříví jsme zdárně do města propašovali. Stejně tak kontrole unikly nádherné orchideje, které jsme strhávali ze shnilých stromů, bez květín by to nebyl žádný svátek a orchidej byla i tam mezi květinami královnou.

Noc s děvčaty v džungli

S naším gazíkem jsme projeli značný kus Ho Či Minovy stezky. Nebyla to sice v tom pravém slova smyslu stezka, jakou známe pod tímto pojmem například pro zvěř či jejich lovce, ale také to nebyla asfaltová cesta, třebaže po té makadamové jezdila auta s vojenskou pomocí bojovníkům v jižním Vietnamu. Byla to hlavní spojnice s jihem, kde se sváděly rozhodující boje s Američany – sever trpěl pouze americkými nálety.

Jeli jsme navštívit dívčí brigádu, která odpovídala za to, že cesta bude stále průjezdná. Američané ji totiž denně bombardovali. Nálety však byly vždy kolem poledne, daly by se podle nich řídit hodinky. Udělali do cesty obrovské krátery, ale jakmile odletěli, z úkrytů kolem se vyhrnula děvčata a začala ručně – dřevěnými pluhy, lopatami a dalším nářadím – krátery zasypávat a cestu zpevňovat tak, aby po ní bylo možné jezdit.

Byla to práce velmi náročná, ale protože muži buď bojovali, nebo řídili, tak musely na takové práce, stejně jako na obdělávání a zalévání polí, nastupovat ženy. V tomto případě to byly mladé dívky a jedna brigáda jich měla tisíc šest set. Muž tu byl jen jediný, brigádýr. Tak jsem byl obklopen dívčí péčí, která se vystupňovala večer, když jsme s pochodněmi kráčeli na nedalekou paseku, abych si tam vyslechl jejich koncert. V noci to bylo bezpečné, to Američané nelétali. Džungle osvětlená tisícovkou pochodní, to byla úplná nádhera. Tím spíše, že jsem přece jen škobrtal přes pařezy a kořeny stromů, takže mě pro jistotu z každé strany dívky podpíraly. Škobrtal jsem stále víc, a tak se musely přitulit a držet mě pevněji. Stejně tak dojemně zpívaly. Možná to ani nebyl tak zvláštní zpěv, ale ta atmosféra uprostřed džungle osvětlené planoucími loučemi, to se neopakuje.

Horší bylo, když mě požádaly, abych také něco zazpíval. Třeba nějakou českou revoluční píseň z našeho odboje proti Němcům. Problém je v tom, že nemám hudební sluch, byť občas zpívám rád, ale šíleně falešně. Jak z toho vybruslit? Napadlo mě jediné řešení, zazpívám Rožnovské hodiny, jen první sloku, a děvčata do toho naučím „bim – bam, bim – bam...“. Ať mi to ještě dnes prominou, ale nalhal jsem jim, že to bim-bam naznačovalo, jak musí naši rolníci pracovat na pány od zvonění do zvonění. Přijaly to dokonce s nadšením, z 1 600 dívčích hrdel to bimbalo, až se snad zalekli i tygři, kteří byli někde poblíž na lovu. A nejvíce mě potěšilo, jak druhý den děvčata pracovala a do rytmu lopat si zpívala: bim – bam...

Jenže ta noc! Nemyslím tím na ta děvčata, mezi nimiž se najednou po dlouhé době objevilo pár mužských – já se svým doprovodem, to jejich množství by odradilo i ty největší borce. Také jsem nespal poprvé jen tak v přírodě, ale ještě nikdy jsem se předtím neocítl v džungli. Dívky mi uvázaly houpací síť mezi dvěma stromy, na zemi bych se přece potýkal s hady a jinou havětí, přikryly mě moskytiérou a popřály dobrou noc. Jenže v noci se džungle ozývá nejpodivnějšími skřeky a různorodými zvuky. Něco silně zahoukalo, a tak mě utěšovaly: To nic, to je jen tygr. Když takto zařve, už je po lovu, už je sytý. Jenže věřte tomu ujišťování! Ale člověk si zvykne na všechno a další noci jsem už spal jako špalek.

Tlumočnické problémy

V Hanoji jsem měl řadu schůzek, hlavně těch oficiálních, protože neoficiálně bylo nesmírně obtížné je uskutečnit. Platil válečný režim a jeho součástí byl zákaz pro Vietnamce stýkat se s cizinci. Přitom jsem tam měl známé už z doby, kdy jsem se s některými setkával v období mé novinářské praxe v Moskvě. V roce 1956 přijela do sovětské metropole první skupina vietnamských chlapců a dívek, aby absolvovala roční kurz na Vysoké komsomolské škole. Vypravoval je na cestu sám prezident Ho Či Min, radil jim i ze svých zkušeností ze svého moskevského pobytu, ale všechno poradit nemohl. Zejména to, že pro tuhle skupinu neměli místní komsomolci tlumočníka, a tak jsem jim tlumočil přes francouzštinu, než nějakého sehnali. Potěšilo mě, že když letos v květnu vietnamský prezident navštívil Prahu, v jeho doprovodu byl jeden z těch mých dávných známých a okamžitě se ke mně hlásil.

Když jsem u toho tlumočení, nemohu si odpustit vzpomínku na jednu naši delegaci, kterou jsem doprovázel. Měli jsme přijetí u předsedy jejich organizace, který využíval služeb svého tlumočníka do češtiny. Dotyčný absolvoval vojenskou školu Antonína Zápotockého v Brně a zřejmě více než z přednášené látky pochopil výrazy svých kolegů – českých studentů. Tlumočnick začal velmi svérázně: „Náš předseda kecala... pořád kecala... už dokecala.“ Ostatní Vietnamci pak šeptem u mne zvěděli, zda je čeština opravdu tak stručná. Jenže předseda pokračoval, aby nám představil přítomné. Ukázal na jednu vietnamskou dívčenko a tlumočnick hbitě překládal: „Předseda vám představila, že to je největší k... Vietnamu.“ Samozřejmě mělo správně znít: nejlepší pracovnice svého oboru. Ale čert ví, co když to byl jiný obor, než jaký jsme my měli na mysli? Nejtěžší bylo zachovat přitom vážnou tvář.

z 1 600 dívčích hrdel to bimbalo, až se snad zalekli i tygři, kteří byli někde poblíž na lovu. A nejvíce mě potěšilo, jak druhý den děvčata pracovala a do rytmu lopat si zpívala: bim – bam...

Co s neposedným papouškem?

Právě s vietnamským ministrem zahraničí jsem navázal nové přátelské vztahy. Nebylo to při mé první cestě, ale protože jsem v této zemi byl mnohokrát, už se nepamatuji, kdy jsem se s Nguyen Duy Trinhem skamarádil. Dokonce tak, že jsme si povídali o rodinách. Když jsem mu řekl, že moje dcera pracuje v zoologické zahradě, na rozloučenou mi daroval papouška, abych ho dceři předal. Tak nádherného ptáka, tak velkého a tak barevného, ale i ukřičeného papouška jsem ještě neviděl. Byl v bambusové kleci a k němu jsem dostal trs banánů, bylo jich asi třicet, aby měl papoušek něco na zakousnutí při tak dlouhém letu. Jenže papoušek si vůbec nevážil pohostinství mého hotelového pokoje. Křičel na mě, do rána se z klece prokousal a usadil se na skříni, na té, ve které mi plesnivěly šaty. Nepotřebovaly jeho ochranu, ale vysvětlujte to vietnamskému papouškovi, když jsem vietnamsky pořádně neuměl – zase ten nedostatek hudebního sluchu. Bez něj prostě tak melodickou řečí mluvit nemůžete, vždyť například slovo „ma“ se vyslovuje na devět způsobů a vždy znamená úplně něco jiného. Proto má vietnamština tolik diakritických znamének. Nakonec to dopadlo tak, že jsem papouška ve Vietnamu nechal. Navíc mi pan ministr k papouškovi nedal žádné papíry a bál jsem se, že při tom přesedání někde o něj přijdu. Dodnes mi to dcera vyčítá.

Nášťestí jiné mé spolencečky při besedách nenapadlo mě obdarovat nějakými živými vietnamskými tvory, přivezl jsem si jen různé kouzelné obrázky vyřezané z kůry stromů, spleené ze skořápek a podobně, které mi visí na stěně v pokoji a dodnes mi přibližují tu vzdálenou a přece tak blízkou zemi.

Milan SYRUČEK

Světové poklady

nad a pod zemí

Čamská architektura je naprosto svébytná, dokonce s jedinečným způsobem spojování cihel.

Pro mne je Vietnam zemí, kam se rád a neustále vracím, kde jsem pracovně strávil mnoho let, kde mám spoustu dobrých přátel, a kde jsem v neposlední řadě zanechal mnoho potu a pracovní energie. Toto vše, a ještě téměř nespoutané prostředí nádherné přírody, kulturního bohatství a hluboké historie, působí na mě za ta léta jako droga, na kterou jsem si postupně vytvořil příjemnou závislost.

Je tomu již 31 let, kdy do Vietnamu přijela první geologická expedice, jejímž členem jsem měl tu čest být. Byl jsem tehdy nejmladší, navíc poprvé na takové expedici, a proto jsem vše vnímal mnohem intenzivněji než ostatní starší a oštrilnější kolegové. Naším expedičním domovem skoro na sedm let se stalo přímořské město Nha Trang ve středním Vietnamu.

Vietnamská riviéra

Je metropolí provincie Khanh Hoa, přibližně 450 km severně od Ho Či Minova Města. Patří odedávna k vyhlášeným přímořským letoviskům, a navíc se ve městě a v jeho okolí vyskytuje i několik velmi zajímavých historických památek.

Na malém kopci, přímo ve městě, najdeme místní hlavní křesťanskou katedrálu, architektonicky zajímavě řešenou, s jejíž stavbou se začalo v roce 1928. Vysvěcena byla roku 1934 a o rok později byly na kostelní věž umístěny velké hodiny. Kousek od železniční stanice na úpatí dalšího kopce Trai Thuy najdeme buddhistickou pagodu Long Son. Původně byla postavena v roce 1886. O 14 let později ji zničila bouře a byla znovu vybudována a následně ještě několikrát rekonstruována. Vchod je zdoben vyobrazením draků, jejichž motivy se objevují i v hlavní svatyni. Na vrcholu nad pagodou je socha Buddhy sedícího na lotosovém květu, dosahující výšky 14 metrů. Tyto dvě stavby

tvorí svým umístěním na dvou kopcích typické dominanty města. Na třetím kopci Cu Lao, za řekou Cai, se tyčí nejstarší památka města – chamské věže Po Na Gar. Jsou nímou vzpomínkou na kdysi velmi významnou a prosperující říši Cham Pa (česky Čampa), která od 13. století postupně upadala a definitivně zanikla v 17. století, kdy se stala součástí Vietnamu.

Nha Trang je považován za jedno z nejhezčích letovisek Vietnamu. Někdy se mu také říká „vietnamská riviéra“. Oblast je proslavená svými krásnými plážemi lemovanými kokosovými palmami a tyrkysově průzračným mořem. Ve městě také najdeme několik vyhlášených restaurací specializovaných na ryby a plody moře, prostě ráj pro turisty.

Čamská architektura

Zaniklou Čamskou říší nám připomíná mnoho dalších památek, především dalších cihlových věží, které jsou rozmístěny hlavně kolem silnice č. 1 od Da Nangu směrem na jih, téměř až k Ho Či Minovu Městu. Nejvýznamnějším místem, bohužel také nejponičenějším, je rozsáhlý komplex původního náboženského a kulturního centra této dávno zaniklé říše – My Son. Po dlouhá staletí se ukrýval zarostlý neprostupnou džunglí. Od konce 19. a začátku 20. století jej francouzští archeologové postupně odkrývali z lůna tropického pralesa a džungle. Počátky říše Čampa (Cham Pa) se datují již od roku 192 našeho letopočtu.

Čamská architektura je naprosto svébytná, dokonce s jedinečným způsobem spojování cihel, kde nejsou téměř znát spáry mezi jednotlivými cihlami. Jak byly cihly spojeny dohromady, to je otázka, která nedá spát mnoha badatelům.

Čamové nejprve postavili celou stavbu z nepálených cihel, pak založili oheň a stavba byla několik dní v plamenech, ve kterých se cihly vypálily. Mezi nimi zbyly sotva viditelné spáry, a tak vznikl ideální povrch

pro dodatečné sochařské práce. Monumenty byly s největší pravděpodobností detailně zdobeny, až když zdi vychladly. Některé dekorace nebyly nikdy dokončeny.

Většinu z původně zachovalých 25 staveb dnes bohužel nevidíme. Plných dvacet jich bylo rozbombardováno v roce 1969 během amerického útoku. Barbarská akce se setkala s bouřlivou reakcí světové vědecké obce, na kterou reagoval tehdejší prezident USA Richard Nixon a nařídil americkým vojenským silám, aby k dalšímu poškozování čamských monumentů již nedocházelo.

Naštěstí některé artefakty z My Son, především sochy, byly ušetřeny zkázy díky uložení v Muzeu čamské kultury v Da Nangu, kam byly přeneseny ještě před válkou. Od roku 1999 je celý komplex My Son zapsán do seznamu kulturních památek UNESCO.

Vietnamský Klondike

Směrem na sever od My Son mjíme město Da Nang, které je významnou metropolí středního Vietnamu a třetím nejvýznamnějším městem Vietnamu. Je to především průmyslové a přístavní město.

Pro mne bylo zajímavé především tím, že v horách za městem směrem až k hranicím s Laosem, se táhne horské pásmo lákající k toulkám po geologicky zajímavých místech. V nedávné době, a vlastně až doposud, zde probíhá taková malá vietnamská zlatá horečka, do které jsem byl tak trochu zatažen.

Doposud jsem si myslel, že doby zlatých horeček z přelomu 19. a 20. století typu Klondike a jména jako Bonanza Creek, Yukon a Davson City, jsou už jen zaprášenou historií, o které jsem čítal v poutavých knížkách Jacka Londona. Není to ale úplně pravda. Zlaté horečky stále probíhají, ale samozřejmě v menší míře a s menším nerozumem a riskováním. Jedno takové místo je v dosud ještě málo dostupné oblasti hor ve středním Vietnamu.

Stejně jako tenkrát, i zde vyrostly u silnice, odkud se už může jen pěšky a v lepším případě na terénní motorce, skladové haly naplněné nezbytnými potřebami pro každého pořádného zlatokopa. Najdeme zde vše od trvanlivých potravin, gumových holinek, rýžovacích pomůcek a nářadí, po menší rýžovací stroje a žlaby. Stejně jako na Klondike, tak i zde bohatnou obchodníci více než vlastní zlatokopové. Celá oblast je bohatá na zlato, které se tu těží jak z primárních zdrojů, tak i sekundárních, tj. klasickým rýžováním z koryta řek a potoků, nebo hlubinnou těžbou. Je příznivá pro další průzkum a případnou další těžbu. To je zatím jen krásným snem každého geologa, bohužel velmi vzdáleným. Možná je to z hlediska krásné, divoké a jen málo dotčené okolní přírody dobře.

Město císařů

Směrem dále na sever, ještě pod 17. rovnoběžkou, která v minulosti rozdělovala Severní Vietnam od Jižního, nemůžeme minout bývalé císařské město Hue. Císař Nguyen Anh, vládnoucí pod jménem Gia Long (1762 – 1819) si toto místo v roce 1802 zvolil jako hlavní císařské město tehdejšího Vietnamu a začal zde s rozsáhlou výstavbou a opevněním. Výsledkem je monumentální citadela s tzv. zakázaným městem, dobudovaná v roce 1832, odkud vládlo ještě dalších třináct panovníků. Uvnitř citadely je vlastní císařské město, které původně zahrnovalo kolem 150 paláců a dalších budov. Většina z nich se nedochovala, především po bombardování během tzv. operace Těť v roce 1968. Během války prošla městem třikrát fronta a bylo téměř zničeno. Dnes toto nechvalné období připomínají pouze obrovské hřbitovy

Na vrcholu nad pagodou je socha Buddhy sedícího na lotosovém květu, dosahující výšky 14 metrů.

Na rezervaci jsou nejzajímavější obrovské jeskynní systémy, které reprezentuje na 300 jeskyní s celkovou délkou okolo 126 km.

Foto: Otakar DUBEC

Kde kouznilo moře

Dále na sever podle pobřeží projíždíme nádherným vápencovým krasem, typickým pro tuto oblast svými skalisky a skalními městy tvořenými sloupcovitými vápencovými kopci. Atraktivnost této oblasti způsobila téměř kolmá skalní odlučnost, po níž probíhala postupně eroze, která zanechala na místě jen nejodolnější partie původního vápencového masivu. Příroda zde svou nezměrnou silou a fantazií vytvořila jedinečná a neopakovatelná umělecká díla. Neúnavně stále mění to, co již vytvořila, jako by nebyla spokojena s tím, co již je relativ-

Pagoda Chua Mot Cot – „pagoda na jedné noze“ – je nejmenší, ale zároveň nejznámější pagodou v Hanoji. Stojí uprostřed jezírka s lotosy, umístěná na pilíři (původně dřevěném), jenž je asi dva metry vysoký a v průměru měří 1,25 metru.

ně hotové. Vytváří jeden z největších a nejkrásnějších krasových útvarů světa, který postupně přechází do moře, vyplňují téměř celou zátoku Ha Long (Dračí zátoku) a podle pobřeží pokračuje dále na sever za hranice Vietnamu do Číny. Skupiny bizarních ostrůvků a skalisek jsou z velké části porostlé bujnou vegetací původních tropických lesů a vystupují z klidné vody zátoky jako mohutné věže pohádkového města, které se propadlo do moře. K tomuto místu se váže mnoho lidových legend, které vysvětlují tajemství vzniku této zátoky, ale z geologického pohledu je to vysvětlitelné poněkud pragmatičtěji.

Krasové území je tvořeno mladším paleozoikem (prvohorami), a to převážně karbonskými a permskými vápenci. Původně bylo jedním celistvým a mohutným masivem na souši. Vytrvalým působením povětrnostních činitelů, převážně deštových kapek, nastává pozvolná destrukční činnost, která neúprosně mění původní masiv až k současnému stavu. Dešťová voda při vsakování do vápencové plošiny, nebo při stékání po povrchu skal, horninu postupně rozpouští a rozrušuje. Tímto chemickým zvětráváním se vytvářejí na povrchu četné závrtky a škrapy, které dávají vzniknout hlubokým zářezům a údolím. Do těchto údolí a zářezů proniklo asi před 6 000 lety moře a proměnilo původní krasové sloupy a věže tropické souše v kouzelný ostrovní svět zátoky Ha Long. Od této doby jsou exponovaná úpatí skalisek a jednotlivých ostrůvků vystavena další erozivní činnosti mořského příboje a vrtavých mlžů. Zajímavé na tom je, že ještě příslušníci kultury Cai Beo z doby kamenné mohli ve svých lovištích v této oblasti projít suchou nohou.

Metropole jako perla

Od Ha Longu, směrem na severozápad do vnitrozemí, se dostáváme do metropole Vietnamu Hanoje. Je to město s prastarou historií, které před několika lety oslavilo milénium. Zachovalo si svůj historický charakter, hlavně v centru, četnými památkami, úzkými klikatými uličkami s malebnými zákoutími a jezery. Město dostalo své současné jméno až v roce 1831 od císaře Minh Mang. V překladu Ha Noi znamená přibližně „město ležící na řece“. Střed města je rozdělen na tři části. První Hoan Kiem, kde se nachází stejnojmenné jezero ohraničené Song Hong (Červenou řekou), druhá Ba Dinh (nebo též Francouz-

v jeho okolí. I toto město bylo v roce 1993 prohlášeno světovou kulturní památkou UNESCO.

Přestoupením 17. rovnoběžky nad Hue se dostáváme do oblasti tehdejšího Severního Vietnamu. Projíždíme oblastí, která není nijak výrazná, jedno z mála míst, na kterém se ještě nezahojily jizvy po válečných bojích a bombardování. Přispívá k tomu také stereotypní ráz rovinatě krajiny.

Největší jeskyně na světě

V každém případě je zajímavé navštívit městečko Dong Hoi v provincii Quang Binh. Samotné není nijak atraktivní, z původního nezúřalo po válce téměř nic. Zato se může pochlubit krásným písčitém pobřežím a hlavně nedalekým Národním parkem Phong Nha – Ke Bang s největšími jeskyněmi na světě. Park je součástí ekologického systému Annamitského pohoří a na vietnamské straně zaujímá 858 km². Celé krasové pásmo pokračuje dále do Laosu. Park byl v roce 2003 zapsán do seznamu světového dědictví UNESCO pro svou jedinečnost, biodiverzitu, geologickou výjimečnost a geomorfologické a geografické hodnoty. Celé území se postupně vyvíjelo od prvohor (přibližně před 485 miliony let), což ho řadí do kategorie nejstarší krasové oblasti v Asii. Na dvě desítky vápencových vrcholů převyšují nadmořskou výšku 1 000 m, nejvyšší horou je Co Preu 1 213 m nad mořem.

Na rezervaci jsou nejzajímavější obrovské jeskynní systémy, které reprezentuje na 300 jeskyní s celkovou délkou okolo 126 km. Toto číslo zahrnuje i poslední objev britsko-vietnamské speleologické skupiny v roce 2009, jeskyni Son Doong. Tento nález měl pro celý Národní park obrovský význam, posunul jej na čelní místa na světě a zařadil do seznamu světového dědictví UNESCO. Největší dóm jeskyně Son Doong je přes pět kilometrů dlouhý, 150 metrů široký a 200 m vysoký. S těmito gigantickými rozměry překonala Son Doong všechny dosavadní jeskyně a je největší na světě. Výzkum ještě není u konce a jeskyně zatím není veřejnosti přístupná.

V současné době jsou přístupné dva jeskynní systémy. Starší jeskyně Phong Nha s ponornou řekou, po které návštěvníci proplouvají na lodkách, a druhá, před několika lety nově otevřená jeskyně Thien Duong

ská čtvrť), což je rezidenční oblast Hanoje, kde sídlí státní úřady, obchodní centra nebo luxusní hotely na břehu jezera Ho Tay (Západního jezera). A třetí, centrální část, představuje čtvrť Dong Da, již tvoří převážně obytné domy, levnější kanceláře a hotely. Kolem středu města se staré francouzské koloniální domy mísí s moderními budovami, ale v periferních oblastech již drtivě převládá rychle se rozvíjející moderní výstavba. Přesto v Hanoji existuje mnoho míst souvisejících s historií, která stojí za vidění.

Chrám Van Mieu byl založen zřejmě roku 1070 císařem Ly Thanh Tong. Stal se první vietnamskou univerzitou, a jelikož byl zasvěcen mudrci Konfuciovi, výrazně přispěl k pozdějšímu rozmachu tohoto filozofického proudu v zemi. Krátce po roce 1800 vietnamská panovníci přesídlili do Hue a chrám přestal sloužit jako univerzita a centrum vietnamské vzdělanosti. V centru chrámu je svatyně Velkého spojení, v jejímž středu stojí Konfuciova socha obklopená čtyřmi dalšími sochami jeho nejlepších žáků. Nedaleko jsou umístěny sochy dalších deseti filozofů.

Pagoda Chua Mot Cot – „pagoda na jedné noze“ – je nejmenší, ale zároveň nejznámější pagodou v Hanoji. Stojí uprostřed jezírka s lotosy, umístěná na pilíři (původně dřevěném), jenž je asi dva metry vysoký a v průměru měří 1,25 metru. Byla vystavěna na příkaz vládcy Ly Thai Tong. Legenda praví, že vládce, který byl bez dědice, se v těchto místech ve snu zjevila bohyně milosrdenství. Seděla na lotosovém květu a držela v náručí chlapečka. Když se Ly probudil, uviděl prostou venkovskou dívku. Pochopil podobnost a s dívkou se oženil. Měl s ní syna a na paměť zjevení dal postavit tuto pagodu. Měla připomínat květ lotosu, symbol čistoty. Pagoda je v současnosti pouhou replikou, protože originál z roku 1049 zničili v roce 1956 Francouzi.

Chrám Ngoc Son se nachází na ostrůvku uprostřed jezera Hoan Kiem (jezero Navráceného meče). Byl založen v 18. století. Je zasvěcen generálu Trang Hung Daovi, který ve 13. století zvítězil nad Mongoly. Dále slavným učencům Van Xuongovi a La Toovi, jenž je patronem

lékařů. K chrámu na ostrůvku vede dřevěný vyřezávaný obloukový most, tradičně natřený červenou barvou.

Jméno jezera je odvozeno ze známé pověsti o vládci Ly Thai Tongovi, jemuž bohové zapůjčili k vyhnání Číňanů ze země kouzelný meč. Hned po válce tu vladař plul po jezeře, jenže najednou se z vody vynořila obrovská zlatá želva, meč mu sebrala a zmizela s ním v hlubinách, aby jej navrátila jeho božským majitelům. V jezeře se od té doby stále chovají vodní želvy.

Symbol současnosti

Tak bychom mohli do nekonečna procházet hanojskými pagodami. Město si stále ponechává svůj starobylý ráz a je protikladem jihovietnamské metropoli Ho Či Minovo Město (dříve Saigon). Nemá žádnou dávnou historii, ale je typickým moderním asijským městem. Je rozčleněno do několika obvodů. Nejdůležitější je oblast č. 1, zvaná Saigon, která zahrnuje původní město a dnes se stala v podstatě jeho středem. Druhou významnou částí centra je původně čínská čtvrť Cho Lon, která je atraktivní mnoha tržišti a restauracemi. V samotném srdci města v blízkosti řeky Saigon je nejnavštěvovanější část s typickou tržištěm Ben Thanh, katedrálou Notre Dame, postavenou Francouzi v letech 1877 až 1883, starou poštou s muzeem poštovních známek, původním prezidentským palácem, dnes přejmenovaným na Palác znovusjednocení, a dále mnoha restauracemi a hotely pro náročnější klientelu.

Vietnam je jedna ze zemí, kde nejsme neznámým pojmem. Máme zde mnohaletou tradici, ale po devadesátém roce se omezila spolupráce a uvolněné pozice velmi rychle zaplnily jiné země. Avšak několik firem se zde již uchytilo. Jednou takovou vlašťovkou je firma QBBK (Quang Binh Bohemia Kaolin), která je v současné době největším investičním celkem z České republiky na území Vietnamu ve městě Dong Hoi v provincii Quang Binh.

Otakar DUBEC

Foto: Otakar DUBEC

V nedávné době, a vlastně až doposud, zde probíhá taková malá vietnamská zlatá horečka, do které jsem byl tak trochu zatažen.

Korálky vzpomínek

Foto: Daniel Svoboda

O vietnamské dopravě by se dalo vyprávět hodiny, ale nejlepší je ji zažít.

Když jsem byl požádán, abych napsal něco o Vietnamu, uvědomil jsem si, že vyprávět o Vietnamu nestačí, že Vietnam se musí prožít. Pak jsem zjistil, že nevím, jak začít a kudy pokračovat. Popisovat jednotlivé lokality, zkušenosti získávané postupně, konkrétní lidi a jejich příběhy, projekty, události? Nakonec jsem nechal příběhy žít svým vlastním životem a souvislostmi. Spousta dalších korálků musí počkat na další příležitosti.

Jak se jezdí

Poprvé jsem se do Vietnamu dostal na konci ledna 2004. Přestože to byla cesta pracovní (ostatně jako všechny následující), bylo seznámení s Vietnamem nezapomenutelné. Hned cestou z letiště snad každého napoprve ohromí úžasná vietnamská doprava. V roce 2004 ještě sice nejezdilo tolik aut, ale i tak bylo neuvěřitelné proplétání motorek, kol, nákladňáků a dalších vozidel neskutečných tvarů a s neskutečnými náklady. Později jsme s kolegy pojmenovali styl místní dopravy mravenišťem – každý míří jiným směrem, ale většinou se bez problémů vyhnou a dokonce ani nemusejí zastavovat.

Dodnes si pamatují a samozřejmě aplikují první poučku obchodního rady české ambasády: Pokud chcete přejít ulici, zvolte a dodržujte zvolenou trajektorii a rychlost, hlavně se nezastavujte a neutíkejte. Jiná šance na přežití při přecházení neexistuje, a to ani dnes, když už fungují a občas jsou dokonce akceptovány semaforey. V té době také ještě nikoho nezajímala zpětná zrcátka – pozor musí dávat ten vzadu, i když vzadu znamená už rozdíl pěti centimetrů. Zrcátka vlastně začala zajímat nejdříve motocyklisty, měli je však nastavená tak, aby viděli na sebe a mohli za jízdy kontrolovat účes... Nyní už jsou pro motoroky povinné helmy, tak jsou zrcátka zase zbytečná. Mimochodem, když už helmy musí být, tak aspoň musí být každá originální – počínaje helmami válečnými po nádherné zbarvené helmy s otvorem pro dívčí copy. Často musí být na helmě ještě slušivé čepice či klobouky. Nejkrásnějším vietnamským doplňkem je však úsměv. Smějí se oči zaujmou i v tom úzkém proužku mezi helmou a rouškou zakrývající nos a ústa a v tom krátkém okamžiku, kdy vás ta usmívající se osádka libovolného dopravního prostředku míjí.

O vietnamské dopravě by se dalo vyprávět hodiny, ale nejlepší je ji zažít, pokud možno na největších křižovatkách nebo mostech. Snad nejvhodnější místo, kde je možné si dopravu vychutnat zcela bezpečně, je terasa restaurace City View v Hanoji. Sledovat z pátého patra křižovatku u jezera, na které se sbíhá zhruba šest ulic, je optimálním kulturním programem pro několikahodinovou odpolední siestu.

Snad ještě jeden dopravní zážitek z první cesty. Její součástí byla návštěva školícího centra obuvnických strojů a slavnostní otevření rekonstruované nemocnice Česko-vietnamského přátelství v přístavním městě Hai Phong na severu Vietnamu. Tyto projekty byly financovány z programu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky, a proto se předání výsledků konalo za účasti vysokých zástupců obou zemí. Z obuvnického centra vyrazila kolona asi patnácti vládních aut doprovázená přibližně stejným počtem houkajících policejních motorek ještě pohromadě a musím přiznat, že to vypadalo opravdu impozantně. Bohužel to však vydrželo pouze do druhé křižovatky. Pak už zase vládu převzali místní dopravní mravenci a velká část kolony proto dorazila do nemocnice až zhruba čtvrt hodiny po slavnostním otevření.

Na prohlídce nemocnice

Zkušenost z hodnocení obou zmíněných projektů odhalila další vietnamský fenomén – schopnost perfektně zařídit cokoli za několik hodin, vždy na poslední chvíli. Ještě ve čtvrtek večer se v nemocnici montovalo poslední dovezené zařízení a již v pátek ráno začaly v nově vybavených sálech probíhat první operace. Těch se zúčastnil také pan profesor Pafko, který následně velice ocenil profesionalitu lékařů, ale současně vyjádřil podiv nad tím, že nejsou tak dobře vybavená pracoviště využívána na tři směny, a že lékaři odpoledne tráví odpočinkem při zpěvu karaoke. I pro laika bylo šokující, že péče o pacienty víceméně končí poskytnutými lékařskými úkony a o vše ostatní se už musejí postarat příbuzní. Přestože ve Vietnamu je vlastně teplo celý rok, právě v období Těť, kdy je slunce téměř dva měsíce skryto za podivnou vrstvou mraků, někteří pacienti trpěli zimou i pod přinesenými dekami. Vietnamci ostatně začínají nosit zimní bundy, šály a čepice, jakmile teplota klesne pod 25°C.

Den před slavnostním otevřením nemocnice jsme také navštívili jednotku intenzivní péče, v lékařských pláštích a s rouškami, a mohli jsme opět obdivovat profesionalitu lékařského personálu a okamžité využití dodaných českých přístrojů. Při slavnostním otevření však vzala ochrana antiseptického prostředí za své a čestní hosté, televizní štáby a fotografové jednotku zcela zaplnili, bez pláštů a roušek, a často stáli kvůli lepším záběrům na postelích s pacienty. Na posteli u zdi se přítomní lékaři snažili zachránit krásnou mladou holku...

Jedním řemeslem žije celá vesnice

Ve stejném roce jsme se poprvé seznámili s tradičními rukodělnými vesnicemi. Stejně jako v hanojském starém městě najdete uličky specializující se na jeden produkt – boty, výrobky z bambusu, hedvábí, obrazy či náhrobní desky, po celém Vietnamu najdete asi 2000 podobně specializovaných vesnic – na obuv, textil, hedvábí, papír, keramiku, rybí omáčku nebo recyklaci autobaterií. V několika z nich jsme v dalších letech pracovali a je to opravdu zážitek. Ačkoliv i zde jsou snahy budovat moderní průmyslové zóny, zatím stále převládá výroba v několika stovkách jednotlivých domácností. Je tedy „geneticky“ dané, že se řemeslo dědí, bohužel však i zdravotní problémy. Rodiny vlastně prožijí celý život v dílnách, kde dýchají nebezpečné látky a pijí kontaminovanou vodu.

Dlouhé roky jsme se snažili pomoci zlepšit situaci v jedné papírenské vesnici. Dodali jsme technologii na recyklaci papírenských vod, pomáhali postavit čistírnu vod komunálních, pracovali se školami a rodinami, zemědělským družstvem, místními a národními úřady. Všechno fungovalo, dokud jsme měli možnost provoz kontrolovat. Zmizelo obrovské jezero odpadní vody a kalů, přečištěnou vodou se dala zavlažovat rýžová pole, vody ze septiků byly odvedeny na čistírnu a provincie potvrdila minimálně roční financování dalšího provozu. Jenže zkuste přesvědčit 400 domácností, že se mají podílet na hrazení provozních nákladů společné čistírny a dohodnout se na tom, které dílny budou využívat recyklovanou buničinu. Po necelých dvou letech jsme se přijeli podívat, shodou okolností s českou náměstkyní ministerstva životního prostředí a vysokými úředníky z obou zemí. Opět nás přivítalo kalové jezero a řeka zpěněná odpadními vodami. Jediným dlouhodobým úspěchem tak vlastně zůstala neocenitelná zkušenost a jako bonus nádherný film, který o historii a současnosti této řeky připravila jedna vietnamská studentka. Dodělali jsme alespoň české a anglické titulky a pomohli film šířit mezi odborníky na životní prostředí a na environmentální osvětu.

Další korálek v mozaice vzpomínek. Zmíněná náměstkyně se před touto cestou zúčastnila diskuse u příležitosti českých oslav 1 000 let Hanoje (v restauraci Malá Hanoj, nyní Hoang Thanh, v pražském areálu SAPA). Při této diskusi mimo jiné vzpomínala na vietnamskou kamarádku z vysokoškolských kolejí. Při mezinárodní konferenci v Hanoji po návštěvě papírenské vesnice jsme s velkou radostí tuto kamarádku paní náměstkyni znovu představili, protože s námi již několik let spolupracovala jako odbornice právě na problematiku ochrany životního prostředí.

Z uhlí na plyn

Další tradiční vesnice, ve které jsme pracovali, byla zaměřená na keramiku. Když jsme ji navštívili poprvé, bylo všude spousta kouře a uhelného prachu, který byl hlavním topivem a současně ozdobným prvkem všech dílen. Na jejich zdech se totiž hrudky uplácené z uhelného prachu sušily. V této vesnici se podařilo za několik let dosáhnout velmi pozitivní změny. V spolupráci s Vietnamským fondem pro ochranu životního prostředí a za podpory české ambasády se podařilo ve většině dílen změnit způsob vytápění z uhlí na plyn. Tím se zlepšila kvalita životního prostředí i kvalita výrobků, ale také se výrazně snížily dopady na zdraví obyvatel. Turisté začínají tuto vesnici vyhledávat už nejen kvůli keramice.

Chemické následky války

Kromě tradičních vesnic jsme se již od roku 2005 začali věnovat problematice dioxinů, tedy následkům postřiků herbicidy z doby americko-vietnamské války, známými zejména pod názvem Agent Orange. Dodnes je ve Vietnamu podle některých informací až 3 milióny lidí, kteří následky této kontaminace trpí.

Proti nám známým průmyslovým vesnicím vypadaly zemědělské vesničky v provincii Hue ve středním Vietnamu idylicky, ale to i proto, že v té době ještě byla problematika dioxinů víceméně tabu. V dalších letech jsme se podíleli na průzkumu, který zjišťoval míru znečištění půdy, vody a sedimentů a přenos kontaminace do potravinového řetězce. Prokázal se také výskyt dioxinů v krvi obyvatel, což pro mladé ženy kromě možných přímých zdravotních komplikací znamená také značné riziko, že se jim mohou narodit postižené děti. Součástí projektu byla osvěta a prevence, podařilo se například vybudovat vodovod a řadu studní, nebo rybníčky pro bezpečný chov ryb. Díky výsledkům a získané důvěře jsme se postupně stali součástí týmu mezinárodních expertů, který se problematice dioxinů ve Vietnamu dlouhodobě věnuje. Od roku 2009 jsme také začali podporovat z veřejné sbírky rehabilitační střediska a jednotlivé rodiny postižených.

V provincii Hue jsme měli možnost více poznat život a problémy Vietnamců. Také jsme zde zažili několik záplav a rovněž přímé následky tajfunu Xangsane v roce 2006. Pomohli jsme nasměrovat do nejvíce postižených vesnic českou humanitární pomoc. Až do roku 2013 jsme spolupracovali na několika českých rozvojových projektech, které se na tuto zemědělskou oblast zaměřily.

Školka jako školka

Také při těchto projektech jsme narázeli na specifika vietnamské mentality. Snad nejlépe se to projevilo při dlouhé přípravě lesnického projektu. Když realizátor přijel slavnostně oznámit, že je možné začít s průzkumem a zalesňováním, předseda okresu projevil velkou radost a jednu malou prosbu: Nešlo by místo lesních školek postavit školky mateřské nebo nejlépe školy základní? Po vysvětlení, že v lesnickém projektu, navíc vyžádaném provincií, nelze budovat mateřské školy, se předseda na chvíli zamyslel, znovu otevřel schválený rozpočet a navrhl nové řešení „Tak nám místo toho dodejte 20 000 hasičích přístrojů“. Pro nechápavé pak dodal zdůvodnění, že proto, kdyby náhodou ty stávající lesy začaly hořet. Ani toto řešení česká strana akceptovat nemohla, a tak nakonec bylo zalesňování holých svahů odsouhlaseno. Realizátor nicméně trval na návštěvě místa, kde by k tomu mělo dojít. Po dalších hodinách vyjednávání odvezli tým do jednoho z nehlubších lesů v okolí. Na vysvětlení, že by se mělo zalesňovat na místech, kde lesy nejsou, byla vietnamská odpověď jednoduchá: „Nebojte, přijedte v úterý, to už tu žádný les nebude...“ Tenkrát jsme ještě netušili, že se pan předseda mimo jiné živil prodejem semenáčků a konkurencí dalších školek a lesnických odborníků tedy moc

Foto: Daniel Svoboda

V Hanoji by si nikdo neměl nechat ujít unikátní vodní divadlo.

Vietnamské korálky

nadšený nebyl. Ten samý člověk ostatně chtěl i dříve zmíněné prostředky české humanitární pomoci využít na opravu elektrického vedení, již dávno provedenou za peníze jiných donátorů. Také mně tenkrát trvalo několik hodin přesvědčování, než jsme mohli jet do terénu zmapovat konkrétní školy a další objekty tajfunem opravdu poničené.

Dobroty příliš silné vůně

Naším oblíbeným místem v Hué se stal už kvůli názvu bar Why Not? v centru města. Personál dobrovolně absolvoval naše lekce češtiny a my zase rádi podstupovali lekce vietnamštiny a vietnamského humoru, který je v mnoha ohledech tomu našemu podobný. V době záplav sice bylo někdy potřebné se k baru probrodit půl metrem vody, ale vždycky to stálo za to. V jedné ze zemědělských vesnic si pak kolegové oblíbili typickou místní stravou garážového typu, kterou trefně přejmenovali na Černou díru. Je pravdou, že se to občas vymstilo několika dny strávenými v horečkách mezi postelí a koupelnou, ale bez dalších závažnějších následků.

Jednou jsem byl požádán, abych z Černé díry přivezl oblíbenou pochoutku jednoho z kolegů – bambusy nakládané v oleji s chilli papričkami. Problémem bylo, že měkká plastová láhev by převoz v žádném případě nepřežila. Po marném shánění nerozbitných nádob a zvažování nákupu termosek nakonec pomohl klasičtější vietnamskou improvizací personál hotelu. Od jedné z čerstvých maminek mi sehnali plechovky od místního sunaru a několik metrů igelitu a lepenky. Přestože jsem všechny tyto prostředky využil, obalené plastové láhve se do plechovek přesně vešly a plechovky jsem zabalil do zbylých metrů igelitu, stejně jsem si musel po návratu do Prahy pořídit nový kufr, protože vůni této pochoutky nejde ničím přebít.

S Hué sousedí provincie Quang Tri, která byla v době války hranicí mezi severním a jižním Vietnamem a určitě je dobré ji navštívit. Kromě možnosti vidět památníky války, včetně takzvané demilitarizované zóny s podzemními tunely, vznikají na pobřeží nové rezorty a pláže jsou zatím docela prázdné. I když budete na pláži sami, vždy přijde

Vietnamka minimálně s nabídkou oříšků nebo ovoce, takže smrt hladem ve Vietnamu určitě nehrozí. Tuto provincii začíná proslavovat mj. vynikající pepř společnosti SEPON, jehož už jsme si domů přivezli několik desítek kilogramů. Je také bránou do sousedního Laosu, hraniční vesnice částečně připomíná městečka Divokého západu. U hranic se také začínají objevovat domky na dřevěných pilotech, typické pro Laos a Kambodžu. Za běžného počasí je možné se pod domkem schovat před sluncem a při záplavách není potřeba vynášet vybavení domácnosti do vyšších pater.

Letadlo nebo taxík?

Od Hué na jih je další známé turistické a přístavní město Da Nang, které bylo často také alternativním místem odletu či přistání v případech, kdy v Hué přišlo. Přistávací dráha v Hué byla totiž donedávna poměrně krátká a za špatného počasí letišť žádná letadla nepřijímalo. Jednou jsme zde strávili zhruba osm hodin, uklidňování nezávaznými přísliby, že nějaké letadlo možná za chvíli přiletí. Naštěstí jsem byl u přepážky zrovna v době konečného rozhodnutí, že už opravdu nic nepoletí. Využil jsem příležitosti a okamžitě předal naše pasy, aby nám mohli změnit rezervaci na pravděpodobně nejbližší let v dalších dnech. O pár minut později už personál utekl před náporom dalších stovek pasažérů a zavřel se v malé místnosti, bohužel s našimi pasy. Desítky minut jsem pak bránil dveře vlastním tělem a suploval roli manažera letiště, abych měl naději, že naše pasy ještě někdy uvidíme. Zjistil jsem, že je opravdu těžké vysvětlovat turistům, že žádné letadlo neodletí, když na letišti žádné není a ani nepřiletí. A že jediná šance je vzít si taxi do Da Nang a doufat, že se tam do nějakého letadla dostanou. Naštěstí to někteří pochopili, hlavní nápor pominul a my získali zpátky pasy i letenky na další den. Mělo to jenom drobný nedostatek. Když jsme vyšli před letiště, už tam nebylo žádné taxi, které by nás odvezlo zpátky do hotelu. Nakonec opět pomohla improvizace – poslední odjíždějící taxikář zavolal bratra s autem a pro jistotu s námi na něj další čtvrt hodinu čekal. Pravdou je, že jeho francouzští pasažéři byli

mezitím hodně nervózní, protože ještě pořád věřili, že v Da Nang nějaké letadlo stihnou. V hotelu ASIA pro nás nějakým zázrakem vyčarovali pokoje na další noc a druhý den ráno jsme opět vyrazili na letiště. Už prázdné parkoviště signalizovalo, že se lety opět konat nebudou, takže jsme ani nevystupovali a pokračovali rovnou v cestě směr Da Nang.

Cesta do Da Nang může trvat necelé dvě až nejméně tři hodiny, podle hustoty dopravy a podle toho, zda zvolíte na poslední část cesty tunel nebo cestu přes hory. Doporučuji hory, protože jsou krásné.

Ztratí ostrov své kouzlo?

Změna rezervace na letadlo z Da Nang se nám podařila a mohli jsme přes Saigon pokračovat další destinací, kterou byl ostrov Phu Quoc na jihu Vietnamu. Na ostrově Phu Quoc jsme mimo jiné organizovali dvě ze šesti každoročních konferencí. Phu Quoc je potřeba navštívit z mnoha důvodů. Tím prvním je příroda – lesy Národního parku a samozřejmě moře. Jinými důvody je vše ostatní – opět lidi, historie, včetně historie válečné, vietnamské jídlo a kultura a specifické výrobky. Ostrov je proslaven zejména rybí omáčkou, kterou však nelze převážet letecky, myrtoovým vínem, pepřem nebo perlami. A krásnými malými ježtřkami. Bohužel je také špatným příkladem přehnané komercializace cestovního ruchu. Minimálně posledních šest let probíhá, kromě potřebné rekonstrukce silnic, velmi rozsáhlá výstavba obřích rezortů. Je otázkou, kdy ostrov ztratí tu poutavost nedotčené přírody a klidného pobytu u moře.

O program se předem starat nemusíte. V průvodci Lonely Planet je uveden proslavený místní průvodce Tony, s dodatkem, že pokud Tonyho nenajdete, najde si Tony vás. Mají pravdu a Tonyho určitě poznáte. Pokud se s ním z nějakého důvodu nepotkáte, pomohou vám se zajištěním programu nebo jakéhokoliv dopravního prostředku v každé restauraci. To platí i pro ty nejmenší, které s láskou nazýváme garážemi.

Od Becherovky k Miss Vietnam

Alespoň krátce musím ještě zmínit česko-vietnamské restaurace Hoa Vien v Hanoji, Saigonu a Mui Ne, s pivrnčovými vtipy přeloženými do vietnamštiny, jídelním lístkem v češtině a s Becherovkou, skoro českým pivem a vynikajícím smaženým sýrem, kromě ostatních skvělých jídel. Minimálně v Hanoji, Saigonu a Da Nang stojí za návštěvu hudební kluby Seventeen Cowboys. V Hanoji by si nikdo neměl nechat ujít unikátní vodní divadlo. V Hai Phongu je potřebné strávit alespoň den na moři v proslavené zátoce Ha Long Bay, případně na ostrově Cat Ba. V dalším kongresovém a turistickém městě Nha Trang v jižním Vietnamu sice pomalu začíná převládat rušтина, ale zato tu má hlavní sídlo Bambou Company, vyrábějící kvalitní a moderní oblečení a doplňky (bambusová trička nemají chybu).

Když jsem na podzim roku 2009 přijel po návratu z Vietnamu do kanceláře přímo z letiště, chytil mě hned ve dveřích telefon a jistá Zdenka Dubová z občanského sdružení INFO-DRÁČEK se zeptala, jestli se nechceme zapojit do organizace soutěže Miss Vietnam České republiky. Chtěli jsme. Od té doby jsme se podíleli na přípravě již čtyř úspěšných ročníků. Pátý bude v roce 2016, nenechte si ho ujít!

Daniel SVOBODA

Development Worldwide (www.dww.cz)

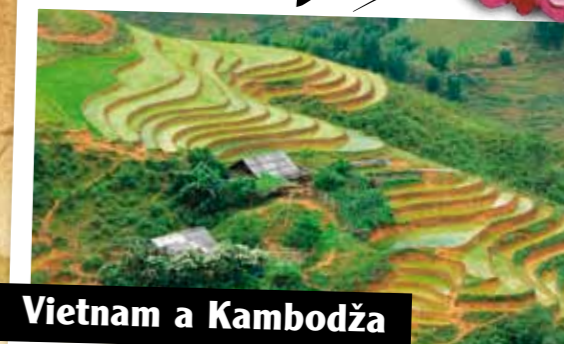
Pokud chcete podpořit sbírku na pomoc postiženým dioxíny ve Vietnamu, můžete poslat DMS na telefonní číslo 87 777 – cena je 30 Kč při použití hesla DMS DETIVIETNAM nebo 30 Kč měsíčně po dobu jednoho roku při použití hesla DMS ROK DETIVIETNAM. Sbírc je z každé DMS připsáno 28,50 Kč.

Opět nás přivítalo kalové jezero a řeka zpěněná odpadními vodami.

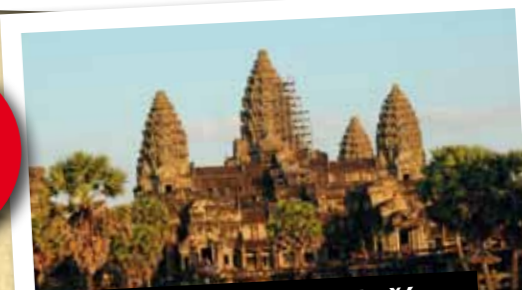
 CHINA TOURS

Zažít Asii

Vietnam a Kambodža

SLEVA 5%
s tímto kuponem

Královská města Indočíny

Silvestr ve Vietnamu

... a další **POZNÁVACÍ ZÁJEZDY**
do Číny a Asie

CHINA TOURS

Vítězné náměstí 2, 160 00 Praha 6

tel.: 222 958 203-4

mobil: 731 440 070

e-mail: info@chinatours.cz

www.chinatours.cz

Misionáři, politici,

odborníci, turisté

Foto: Daniel Svoboda

Od XIV. století po dnešek

Pohled českým objektivem na vietnamskou dopravu.

Misionáři

Prvním mužem s českými kořeny, jenž vstoupil na území Vietnamu, a to již v roce 1321, byl františkánský mnich Oldřich (Odorik) z Por-denone. Ten byl v letech 1316–1330 vyslán na diplomatickou misi do země velkého Chána (Mongolska). Originál jeho cestopisu Odoricus de rebus incognitis se nedochoval, nicméně ze zhruba 73 přepisů, jež jsou k dispozici v různých jazycích, lze nalézt několik zajímavých zmínek ze života ve Vietnamu, či přesněji v hinduizovaném království Čampa, jež se nacházelo na území středního Vietnamu.

Nejvýraznější osobností, jež nám zanechala cenné svědectví o životě obyvatel Vietnamu v 18. století, byl pražský Němec Jan Köffler (1711–1780). Na jih Vietnamu, nazývaného tehdy Kočincína, připlul v listopadu 1739. Zde se nejprve dva roky učil vietnamsky a pak začal působit jako misionář. Díky svým znalostem lékařství byl pozván na dvůr šlechtického rodu Nguyen, kde ve funkci dvorního lékaře, astrologa a matematika, nahradil jiného misionáře, tentokrát muže se slovenskými kořeny, Karla Slemenského, známého též jako Slaminský (1708–1747). Köffler ve Vietnamu setrval až do roku 1755, kdy byl nucen zemi opustit kvůli šířícím se protikřesťanským náladám. Jeho dílo o vietnamské historii a životě v tehdejší společnosti *Historica Cochinchinae descriptio* vyšlo v Norimberku v roce 1803.

Nelze opomenout ani další jezuitské misionáře původem z našich zemí, kteří v 18. století pobývali ve Vietnamu a ve svých dopisech přiblížili tamní život a kulturu. Lze zmínit např. pražského rodáka Václava Palečka (1704–?), Jana Grubera (1708–1741) z Nymburka, slezského Němce Josefa Neugebauera (1705–?) a v neposlední řadě i českého Němce z Jihlavy Jana Sieberta (1708–1745). Tomu byl díky jeho znalostem medicíny a farmacie udělen mandarinát, díky čemuž mohl působit i jako dvorní matematik a osobní lékař vietnamského panovníka.

Námořníci, dobrodruzi a legionáři

Od počátku 19. století se zprávy o Vietnamu poprvé objevují v české psané literatuře. Lze zmínit knihu *Způsob, mravy a mínění Čínů*

a *Kočincínů*, s podotknutím zemského řízení a náboženství jejich Václava Matěje Krameria z roku 1810, *Všeobecný zeměpis neb Geografie Karla Šádka* z roku 1824 či *Wšeobecný zeměpis Karla Wladislawa Zapy* z roku 1850.

V poslední čtvrtině 19. století, v době vzestupu rakousko-uherského námořnictva, se na území Vietnamu objevují další Češi – první čeští mariňáci. Cenné svědectví přináší především Václav Stejskal (1851–1934), který Vietnam navštívil na jaře roku 1887 v rámci vědecké výpravy korvety S.M.S. Aurora do Malajsie, Indonésie, Číny a Japonska v letech 1886–1888. Během této cesty nashromáždil velké množství artefaktů, které po své smrti odkázal Náprstkovu muzeu v Praze včetně předmětů, které získal ve vietnamském císařském městě Hue.

V období první republiky se Vietnam, tehdy součást francouzské kolonie nesoucí název Indočína, stal cílem návštěv československých dobrodruhů, cestovatelů, podnikatelů i diplomatů. Jednou z nejvýznamnějších osobností, která Vietnam v tomto období navštívila, byl v té době nejvýraznější československý znalec východní a jihovýchodní Asie, pražský advokát, obchodník a podnikatel Rudolf Cívárek (1860–1950). Poté co v roce 1902 prodal svůj majetek a odjel do zahraničí, se natrvalo usadil v Šanghaji, kde se od roku 1908 věnoval advokátní praxi a zároveň vlastnil kávovníkové a kokosové plantáže v jihovýchodní Asii, především na Jávě a Borneu. Vietnam navštívil v roce 1911, přičemž své dojmy nejen z této cesty, následně zpracoval v knize *Asijské problémy a naše vystěhovalectví* z roku 1927. Kniha přináší detailní ekonomicko-hospodářský rozbor francouzské kolonie.

Na konci první světové války se v Saigonu objevili i první českoslovenští legionáři sibiřské armády, neboť většina transportů zprostředkovaných jejich návrat do vlasti přistávala v tomto přístavu. Ten v roce 1919 také poprvé navštívila i delegace České národní rady, v jejímž čele stál politik, spisovatel a literární kritik František Václav Krejčí (1867–1941). Ten své zážitky z cest následně zpracoval v cestopise *Veliké dobrodružství: dojmy a poznatky z cesty kolem světa* z roku 1929.

Další cenné informace o životě v koloniální Indočíně přináší dílo architekta, cestovatele, nakladatele a spisovatele Archibalda Václava Nováka (1895–1979), který se ve 20. a 30. letech v Československu proslavil především jako autor cestopisů a populární beletrie s exotickou tematikou. Úspěch knih a přednášek o jeho cestách po Americe a Tahiti mu umožnil podniknout v letech 1926–1927 cestu po Asii, během níž navštívil i Indočínu. Svě dojmy z Vietnamu pak zpracoval v několika publikacích, především v novele *Láska na palubě Amazonky* (1929), sbírce povídek *Dívky z Annamu* (1929) a cestopisu *V zemi žlutých – Birma, Annam, Kambodža, Čína a návrat přes Sibiř* (1932).

V této době Vietnam navštívil i diplomat a spisovatel Jan Havlasa, vl. jménem Jan Klecanda (1883–1964). Ten byl Společností národů jmenován do Poradní komise o opiu a ostatních látkách škodlivých, jejímž cílem bylo monitorovat produkci omamných látek a připravovat kontrolní mechanismy mající omezit jejich distribuci a prodej. V rámci své funkce byl v roce 1929 vyslán i do Vietnamu. Během své cesty navštívil Saigon, Da Lat, Hanoj i Haiphong. Nejvíce mu učarovala oblast Centrální vrchoviny, v níž se nacházelo i horské středisko Da Lat. Svě dojmy následně zpracoval v románu *Královské dobrodružství* (1935).

Během své cesty kolem světa v roce 1937 se ve Vietnamu krátce zastavil československý podnikatel Jan Antonín Baťa (1898–1965). Svě dojmy následně zachytil ve filmovém dokumentu, v bohaté fotodokumentaci a v publikaci s názvem *Za obchodem kolem světa* (1937). Přestože Indočínu nepovažoval za příliš výnosnou destinaci pro podnikání a investice, jeho obchodu v Haiphongu se dařilo až do roku 1954.

Ve 30. a 40. letech se v československém tisku začaly čím dál častěji objevovat články českých novinářů, jako např. Bohumila Pospíšila či Jaroslava Lukáše, v nichž značně kriticky hodnotili především represivní metody francouzské koloniální politiky a celkově nesvobodnou atmosféru v kolonii. Například český novinář Bohumil Pospíšil ve svém článku *Francouzi jako kolonizátoři* z roku 1935 popsal poměry v Indočíně následovně „Francouzi se neradi chlubívají nepokoji ve svých koloniích. Nezacházejí s povstalci v rukavičkách a každá rebelie je v zárodku krutě potlačena... Francouz se s problémem vypořádá vojáky cizinecké legie...“

Je zajímavé, že v řadách francouzské cizinecké legie působilo rovněž velké množství Čechoslováků. Ti do ní začali vstupovat především během velké hospodářské krize na počátku 30. let 20. století z touhy po lepším životě, dobrodružství či z pouhé mladické nerozvážnosti. Další významná vlna nových žádostí o vstup do legií následovala po Únoru 1948, přičemž mnohé motivovala možnost boje proti komunismu. Tito muži se následně zapojili do bojů první indočínské války (1946–1954), jež propukla mezi komunisty vedenou Li-gou za nezávislost Vietnamu (Viet Minh) a Francouzi. Mnozí zůstali v řadách legie, další byli zajati Viet Minhem a někteří také dobrovolně přešli na jeho stranu. Osud těchto vojáků byl poprvé zpracován v podobě propagandistického celovečerního filmu s vietnamskou tematikou *Černý prapor* (1958) režiséra Vladimíra Čecha. Ten umělecky zpracoval tzv. akci „Vietnamci“, v rámci níž bylo na konci roku 1951 do Československa deportováno na 21 Čechoslováků. V současnosti se osudy těchto legionářů zabývá Jaroslav Kudrna ve svých knihách *Bojovali a umírali v Indočíně* (2010) a *První vietnamská válka na pozadí osudu Ladislava Charváta* (2012).

Naše pomoc v letech 1950–1975

Československo uznalo Vietnamskou demokratickou republiku 2. února 1950. V podmínkách právě probíhající první indočínské války bylo nicméně těžké tyto styky výrazněji prohloubit. Jen pro zajímavost: výstava fotografií zachycující budování socialismu v Československu byla v roce 1953 zcela zničena.

Podmínky pro prohlubování vzájemné spolupráce vytvořilo až ukončení první indočínské války. V prosinci 1954 do Hanoje přijel první československý velvyslanec Vladimír Knap. Na základě vzájemných bilaterálních smluv přijížděli především českoslovenští odborníci. V roce 1955 byla zahájena výstavba Nemocnice československo-vietnamského přátelství v Haiphongu. Do roku 1965 se zde vystřídalo na 120 československých zdravotníků. Míro Rozehnal své zážitky zpracoval v cestopise *Nad Rudou řekou* (1962). Působili tu rovněž naši geologové, pivovarští experti, mechanici, odborníci v oblasti činné kůže a zpracování dřeva, pracovníci Technoexportu nebo instruktoři Svazarmu, kteří školili vietnamské piloty.

V září 1955 byl v Hanoji zorganizován festival československého filmu s díly *Němá barikáda*, *Cirkus bude*, *Byl jednou jeden král* či *Jan Hus*. V roce 1956 proběhla v Hanoji výstava československého výtvarného umění a v říjnu 1956 přijeli filmaři Jaroslav Novotný a Ján Cifra a mj. vytvořili šest barevných dokumentárních filmů – *Baie d'Along – Ha Long Bay*, *Vietnamské pralesy*, *Vietnamské tržiště*, *Poslové kultury*, *Vietnam a Rudá řeka*. Zároveň vedli filmový kurz. V dubnu 1957 brněnský soubor loutkového divadla *Radost* posloužil jako vzor a inspirace pro založení státního vietnamského loutkoherceckého souboru.

Vietnam navštívila také řada československých sportovců. Reprezentace atletů Dukly Praha představila do té doby zde neznámé disciplíny jako trojskok, běh přes překážky, skok o tyči či vrh kladivem. Značné popularitě se těšila přátelská fotbalová utkání s mužstvem Rudé hvězdy Brno. Vietnamci uvítali také manžele Zátokovy.

Na počátku 60. let přijíždějí první českoslovenští studenti vietnamistiky, mezi nimi především koreanista a vietnamista Ivo Vasiljev (1935) či vietnamistka a překladatelka Iva Klinderová (1942).

V druhé polovině 60. let došlo k utlumení vzájemné spolupráce. Způsobily to americko-vietnamská válka, rozpory uvnitř socialistického tábora a reformní hnutí v Československu. Přesto Československo Vietnamu poskytovalo značnou finanční a materiální podporu. V letech 1965–1975 dosáhla celková výše pomoci 2,3 miliardy korun. Z toho více než miliardu tvořily zdarma dodané lehké zbraně, náboje, trhavy, rozbušky a protiletadlová děla. Dodávali jsme také radiolokátory, radiostanice, telefonní ústředny, mobilní opravný zbraní, mobilní polní ošetřovny, léky, obvazy, jehly, atd. Posílala se podpora v oblasti zdravotnictví a školství. Počet bezplatných stipendií se zvýšil z původních 30 až na 200.

Spolupráce v letech 1976–1989

Československo si v tomto období stanovilo následující priority: 1) podpora budování socialismu a silné VSR v hospodářské a politické oblasti; 2) podpora VSR na půdě OSN a v dalších mezinárodních organizacích; 3) podpora vzdělávání vietnamských studentů a postgraduátů na vysokých školách v Československu; 4) využívání nerostného bohatství VSR s ohledem na import těchto surovin do ČSSR; 5) realizace mezipřístání letecké linky z Prahy do Jakarty v Hanoji a zřízení zastoupení ČSA v Ho Či Minově Městě; 6) zřízení generální

ho konzulátu ČSSR v Ho Či Minově Městě a rozšíření diplomatického sboru ve Vietnamu.

Zároveň byla podepsána řada mezistátních dohod, které prohlubovaly vzájemnou spolupráci ve všech oblastech.

K ještě výraznějšímu zlepšení vztahů mezi oběma zeměmi došlo po návštěvě prezidenta ČSSR Gustava Husáka ve Vietnamu 13.–14. února 1980. V jejím rámci byla podepsána Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a VSR. Zároveň byla uzavřena Dohoda o dočasném zaměstnávání kvalifikovaných pracovníků VSR. V roce 1981 byla mezi oběma stranami uzavřena dohoda o spolupráci při intenzifikaci geologicko-průzkumných prací ve Vietnamu. Projekt měl trvat až do roku 1995.

Na konci roku 1984 Vietnam navštívili Vasil Bilak a Miloš Jakeš. V tomto období byly stanoveny další priority vzájemné spolupráce: 1) otevření a zařízení kulturního a informačního střediska „Dům vietnamsko-československého přátelství“ v Ho Či Minově Městě; 2) zřízení oddělení československé literatury a periodik ve státní nebo městské knihovně v Hanoji; 3) dořešení problémů vietnamských pracovníků sil v ČSSR; 4) poskytování nezbytné materiální pomoci Nemocnici vietnamsko-československého přátelství v Haiphongu; 5) hrazení letenek vietnamským delegacím a skupinkám vyslaným do ČSSR; 6) zahájení spolupráce v oblasti pěstování kávovníku, příprava dohody o spolupráci při pěstování kaučukovníku a využívání nabídek vietnamského tropického zemědělství.

V roce 1986 československá vláda schválila další vojenskou pomoc Vietnamu v celkové výši 144,51 mil. korun.

Po ekonomických reformách Doi Moi (tzv. renovace) iniciovaných ve VSR v letech 1986 byla také znovu posílena ekonomická spolupráce. V roce 1987 byl schválen Program na období do roku 2000. Jednalo se o sféru geologického průzkumu, těžby a zpracování nerostných surovin, zemědělství a potravinářského průmyslu, strojírenství a elektrotechniky, lehkého průmyslu, farmaceutického průmyslu a zajišťování odborné přípravy a zvyšování kvalifikace vietnamských pracovníků sil. V lednu 1989 byl ještě schválen plán bezplatné materiální pomoci zaměřený na rekonstrukci a dovybavení nemocnice Vietnamsko-československého přátelství v Haiphongu ve výši 94,1 mil. Kčs.

Současné vztahy

Rok 1989 představuje významný předěl ve vzájemných vztazích. Československo od řady smluv s Vietnamem odstoupilo. Českoslovenští experti ve velké míře odjeli ze země a československé podniky přepustily své pozice západoevropské a asijské konkurenci.

Marcel Winter (1948) spoluzaložil a předsedá Česko-vietnamské společnosti, která se stará o všestranný rozvoj vzájemných vztahů. Několik měsíců působil ve Vietnamu, který mnohokrát navštívil.

První vzájemnou dohodou byl v roce 1991 Protokol o spolupráci mezi Federálním ministerstvem zahraničních věcí ČSFR a Ministerstvem zahraničních věcí VSR. Následovala řada dalších smluv, v jejichž rámci vzájemný obchod přešel od poskytování jednostranné pomoci na ryze tržní principy.

Důležitým milníkem byl vstup ČR do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). ČR obnovila program rozvojové spolupráce, do něhož byl zahrnut i Vietnam. Po oficiální návštěvě tehdejšího ministra průmyslu a obchodu Vladimíra Dlouhého došlo k postupnému ožívování ekonomické spolupráce a českého podnikání ve VSR. V roce 1996 byl například realizován první projekt společného podniku založením firmy Bohemia Crystal Hanoi specializující se na výrobu broušeného skla, v níž 70 % podílu patřilo jihlavské firmě Sklářny Bohemia a 30 % podílu vietnamskému partnerovi.

Od roku 1997 ožívují vzájemné návštěvy vysokých státních činitelů na úrovni náměstků ministrů a ministrů, případně parlamentních delegací. Předmětem jednání bylo posílení vzájemného obchodu a předání humanitární pomoci ve výši jednoho miliónu korun.

Po vstupu do Evropské unie v roce 2004 zvýšila ČR finanční prostředky na zahraniční a rozvojovou spolupráci na 600 milionů korun, přičemž Vietnam byl zařazen mezi osm prioritních zemí tohoto programu. Postavení Vietnamu jakožto tradičního partnera a příjemce české rozvojové pomoci bylo znovu stvrzeno prohlášením MZV ČR v listopadu 2012. Zároveň v tomto roce dosáhla vzájemná obchodní výměna historicky nejvyšší úroveň – 430 mil. USD.

Ministra průmyslu a obchodu Martina Kuby v lednu 2013 doprovázela rozsáhlá podnikatelská mise. Při této příležitosti bylo uspořádáno Česko-vietnamské podnikatelské fórum a podepsáno memorandum o spolupráci v oblasti technologií a inovací. V březnu 2013 VSR navštívila delegace Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V květnu 2015 navštívil Prahu vietnamský prezident Truong Tan Sang.

Závěr

Vietnam a ČR jsou od sebe značně vzdálené a svou kulturou diametrálně odlišné země, přesto si našly cestu ke vzájemné spolupráci. Je zřejmé, že Češi ovlivnili vietnamskou společnost více, než by se na první pohled mohlo zdát. Prvotní kontakty sice zprostředkovali jednotlivci, ať už to byli misionáři, dobrodruzi, obchodníci či vojáci, avšak teprve oficiální uznání VDR Československem před pětašedesáti lety vytvořilo podmínky pro prohloubení vzájemné spolupráce. Ta byla až do roku 1989 ovlivněna především právě probíhající studenou válkou a konflikty v Indočíně a měla charakter internacionální pomoci. Po roce 1989 se povaha vzájemných vztahů změnila. Přestože Vietnam zůstal zemí s vládou jedné strany a ČR se vydala cestou pluralitní demokracie, obě země pokračují v rozvíjení vzájemné spolupráce především v ekonomické oblasti. Ke zlepšení vzájemných vztahů bude však třeba vyřešit řadu problémů: otázku integrace Vietnamců do české společnosti, odstranění negativního mediálního obrazu Vietnamu mezi českou majoritou a zlepšení boje proti organizovanému zločinu ve vietnamské diaspoře. Nicméně právě vietnamská komunita v Čechách, poměrně dlouhá tradice hospodářských vztahů mezi oběma zeměmi, dobré renomé českých výrobků ve Vietnamu, stejně jako početná komunita česky či slovensky hovořících Vietnamců ve Vietnamu by mohly přispět k dalšímu posílení vzájemných vztahů.

Mária STRAŠÁKOVÁ

Autorka působí na katedře asijských studií Metropolitní univerzity Praha a na katedře vietnamistiky na FF UK.

Pomůžeme českým exportérům „objevovat“ Vietnam

Rozhovor s generálním ředitelem České exportní banky Ing. Karlem Burešem

V teritoriálním portfoliu úvěrů České exportní banky zatím nehraje Vietnam významnější roli, jeho podíl je nižší než jedno procento. Ještě letos by ale mohla přijít první změna. „Vietnam považujeme spolu s ministerstvem průmyslu a obchodu za prioritní zemi pro český export,“ říká Ing. Karel Bureš, generální ředitel České exportní banky (ČEB).

Zájem českých exportérů o Vietnam je záležitostí letošního roku?

Nejde o letošní novinku, výraznější zájem českých exportérů o toto nové teritorium začal zhruba před dvěma lety. V ČEB jsme se na Vietnam a možnosti, jak pomoci českým exportérům k úspěchu na tomto trhu, intenzivněji zaměřili loni. Expanze na nové trhy, navíc především formou dodávek investičních celků, je obecně náročný proces. Otázka přípravy a realizace každého obchodního případu vyžaduje hodně času, proto není neobvyklé, že trvá více než jeden rok.

Máte už konkrétní představu o šancích českých firem ve Vietnamu? O obchodních případech, které by ČEB mohla financovat?

Vietnam patří z pohledu ministerstva průmyslu a obchodu i ČEB mezi dvanáct prioritních zemí pro český export. Proto věnujeme této dynamicky se rozvíjející zemi velkou pozornost. Z pohledu ČEB i pro Vietnam platí, že budeme podporovat a financovat projekty s vysokou přidanou hodnotou, využívající moderní technologie. Určitou představu o šancích českých firem v této jihovýchodní asijské zemi jsem si udělal loni v květnu, když jsem byl členem podnikatelské mise, která doprovázela Jana Mládka, ministra průmyslu a obchodu, při oficiální návštěvě Vietnamu. Na schůzkách s místními vládními a obchodními představiteli, na česko-vietnamské konferenci a B2B jednáních v Hanoji a Ho Či Minově Městě jsme hovořili o potenciálních obchodních případech, které by ČEB mohla podpořit. Jedním z nich je například výstavba spalovny tuhého komunálního odpadu pro hlavní město

Vietnamu, které zatím řeší likvidaci odpadů na přeplněných a ekologicky nechráněných skládkách na předměstí. Dodavatelem by mohla být renomovaná česká strojírenská firma, která s touto technologií patří ke špičce ve svém oboru. Dalším ekologicky významným projektem je dodávka a výstavba čistírny odpadních vod do provinčního města nedaleko Ho Či Minova Města. V obou případech by český podíl na technologické části a realizaci výrazně převyšoval 50 %.

Udělala exportní banka i nějaký další konkrétní krok ve vztahu k Vietnamu?

Byla partnerem Vietnamsko-česko-slovenského podnikatelského fóra, které se konalo 11. května na Žofíně v rámci 65. výročí navázání diplomatických vztahů mezi tehdeším Československem a Vietnamem (VSR). Využil jsem možnosti vystoupit. Hostům fóra jsem tak mohl nejen připomenout nezastupitelnou roli ČEB v systému státní podpory exportu ČR, ale informovat je o nových příležitostech pro české exportéry ve VSR. Pro většinu z nich je totiž stále neobjeveným teritoriem. K prvním krokům českých exportérů v této perspektivní zemi by měla napomoci spolupráce naší banky s Bank for Investment and Development of Vietnam (BIDV), která před časem otevřela v Praze svou kancelář. Za přítomnosti prezidentů obou zemí jsme v závěru Vietnamsko-česko-slovenského podnikatelského fóra podepsali se zástupci BIDV Memorandum o spolupráci. Začíná tak kvalitativně nová etapa spolupráce dvou renomovaných bank ve prospěch rozvoje obchodních vztahů mezi ČR a VSR.

Proč by měli čeští exportéři při své expanzi do Vietnamu spolupracovat právě s ČEB?

ČEB je specializovaná bankovní instituce s dvacetiletou tradicí a zkušenostmi, jejíž role v systému státní proexportní politiky je nezastupitelná. Naším hlavním posláním je podpora českého exportu do rizikovějších teritorií podle OECD (Vietnam patří do páté kategorie ze sedmi). Máme mnohaleté zkušenosti jak z financování velkých, tak i menších vývozních transakcí. Klademe důraz na komplexnost nabídky produktů financování vývozu. Svou roli vedle financování exportu zboží a služeb vidíme také v nabídce financování inženýrských, především liniových staveb v zahraničí. Realizujeme i řadu modelů strukturovaného a projektového financování. Českým investorům pak poskytujeme výhodné financování jejich záměrů vybudovat nové výrobní kapacity v zahraničí nebo kapitálově vstoupit do zahraničních firem. Současně jsme výrazně rozšířili služby financování malých a středních podniků, jejichž činnost je spojena s exportem.

Na závěr ještě jedna osobní otázka – zjistil jsem, že preferujete vietnamskou kávu. Čím si vás získala?

Ano, je to káva pěstovaná na plantážích v provincii Buon Ma Thuot, jmenuje se Trung Nguen a reklama o ní říká, že v sobě spojuje zápal, pečlivost a lásku ke kávě v každé fázi zpracování. Také se o ní tvrdí, že je zpracovávána podle tajné orientální receptury. Fakt je, že má opravdu výbornou chuť, a pokud jsem v ČR, piju ji denně. Pokaždé mě doslova „nakopne“. Jsem rád, že dnes už není žádný problém koupit ji i v Praze.

Petr KRÍŽAN

Autor je ředitelem odboru Mezinárodní vztahy a komunikace České exportní banky.

Vzdálení a přece blízcí

Vietnamská socialistická republika zaujímá plochu 331 210 km² a žije na ní 90,5 milionu obyvatel, z toho 86 procent etničtí Vietnamci (národnost Kinh), dále Khmérové, Čamové a 60 národnostních menšin. Podle náboženství je 9,3 procenta buddhistů, 6,7 proc. katolíků, dále to jsou vyznavači Hoa Hao, Cao Dai, protestanti, muslimové, 80 procent bez vyznání. Hlavním městem je Hanoj s 6,5 milionu obyvatel, největším Ho Či Minovo Město se 7,1 milionu obyvatel. Platidlem je dong (VND), 1000 VND se rovná 1104,4 Kč.

Významnou roli v národním hospodářství Vietnamu hraje zemědělství – zaměstnává 48 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. Mezi hlavní produkty patří rýže (4. místo na světě v produkci, 2. místo ve vývozu), káva (2. místo na světě v produkci), pepř (1. místo na světě v produkci), ořechy kešu (3. místo na světě v produkci), čaj (6. místo na světě v produkci), krevety. Zvolna se rozvíjí cestovní ruch. Vietnam patří mezi prioritní země české zahraniční rozvojové spolupráce. České projekty se soustřeďují na čtyři hlavní sektory: ochrana životního prostředí, sociální ochrana obyvatelstva, rozvoj venkova a zemědělství, boj proti kriminalitě (zejména obchodu s lidmi), ekonomicko-průmyslový rozvoj.

Vietnamisté

Vietnamistika je vědní obor zabývající se studiem vietnamského jazyka, dále historií, kulturou a obecně problematikou týkající se Vietnamu. Odborník ve vietnamistice je vietnamista. Tento obor je ve světě relativně ojedinělý. V zemích kromě Vietnamu je možné studovat vietnamistiku například ve Francii, USA, Spojeném království a České republice. První kurz vietnamštiny proběhl na Filozofické fakultě UK v roce 1960 a o rok později se vietnamistika stala samostatným oborem.

Externím vedoucím oboru byl prom. fil. Ivo Vasiljev. V roce 2005 byl obor přejmenován a reakreditován do podoby bakalářského studijního programu Etnologie se specializací vietnamistika a pod tímto názvem funguje dodnes. Vedoucí oboru je dr. Lucie Hlavatá. Kromě Filozofické fakulty UK se v omezené míře Vietnamem zabývají další vzdělávací instituce v České republice (např. v podobě jazykového kurzu, jako součást „asijských studií“ atd.). I přes relativně dlouhou existenci oboru se v současnosti věnuje vietnamským studiím málo odborníků. Obor se neotvíral každý rok a mnoho posluchačů absolvovalo pouze vybrané kurzy. Kromě Ivo Vasiljeva patří k známým českým (československým) vietnamistům Ján Múčka, Iva Zbořilová – Klinderová, Hana Křikavová, Ondřej Slowik a další.

PRAŽSKÁ KULTURNÍ REVUE, příloha Literárních novin, Vydává: **Litmedia, a. s.**
Redakce: **šéfredaktor: Petr Bělek, redaktor: Milan Syruček, grafická úprava: Michail Stavrev, korektura: Alena Součková**
Adresa: **Korunní 104, 101 00 Praha 10, Tisk: Uniprint, s. r. o., Samostatně neprodejné.**

Česko-vietnamská společnost je nejstarší a největší dobrovolnou organizací zabývající se vzájemnými vztahy. Založil ji a zůstává jejím čestným předsedou Marcel Winter. Studenti a absolventi oboru založili v roce 2004 občanské sdružení Klub Hanoi. Svaz Vietnamců v České republice má 46 místních poboček po celé ČR. Ke Svazu se připojilo mnoho společenských organizací vietnamské komunity ve formě kolektivního členství, z toho je 26 sdružení krajanů a některé další kluby. Svaz Vietnamců včetně centrálních orgánů a místních poboček má více než pět tisíc členů a dobrovolníků.

Život komunity

Vietnamská menšina se počala u nás vytvářet od roku 1956, její počet kulminoval v roce 2009 (63 000), nyní je třetí největší v naší republice (po Slovácích a Ukrajincích) s počtem 57 000 osob, hlásících se k této národnosti. V červenci 2013 vláda změnila Statut pro národnostní menšiny a zařadila k nim také vietnamskou. K této menšině patří jak ty osoby, které se už zde narodily a jsou našimi občany, stejně jako ti, kteří občanství získali.

Hlásí se k ní i ti, kteří u nás žijí na základě povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu. Mnozí absolvovali naše školy, uplatňují se v různých profesích, nejvíce se však věnuje obchodu – odhaduje se, že u nás existuje na 19–20 000 obchodů provozovaných Vietnamci. Soustřeďují se hlavně v Praze a v Karlovarském kraji. Největším pražským obchodním centrem je TTTM Sapa v Libuši, kde kromě mnoha skladů, obchodů, bister, restaurací lze také najít ordinaci, školu, tělocvičnu a buddhistickou modlitebnu.

První buddhistický chrám byl otevřen ve Varnsdorfu, protože čtyři pětiny vietnamských věřících se hlásí k buddhismu. Od července 2008 působí u nás vietnamská telekomunikační společnost VNPT, která poskytuje zvýhodněná volání do Vietnamu. Jsme první evropskou zemí, kde tento operátor nabízí své služby.

S příchodem většího počtu Vietnamců zvláště v devadesátých letech se často hovořilo o rostoucí kriminalitě mezi nimi, zvláště o obchodu a pěstování drog a obchodu s lidmi. Vietnamská mafie se do výroby a distribuce drog zapojila postupně od roku 2007 a nejvíce se rozvíjí v příhraničních oblastech se SRN a Rakouskem. Organizovanému zločinu z Vietnamu se za poslední dva roky podařilo zejména převzít kontrolu nad výrobou i distribucí metamfetaminu. I proto v dubnu 2013 vznikla Vietnamsko-česká protidrogová liga, která chce bojovat proti tomuto druhu kriminality mezi vietnamskou komunitou. Ředitelem projektu je Karel Šebek. Ročně se u nás vyrobí asi 6 tun drog a je na nich závislých přes 40 000 osob. /sčk

Home Credit ve Vietnamu

Oslovila nás náhodně na ulici v malém městečku v provincii Kien Giang. Dáma kolem čtyřicítky, motorku opřela o stojan a oslovila nás sice lánou, ale srozumitelnou angličtinou. „Kupte si stírací los, vy určitě vyhraje“, řekla, „a aspoň tady budete moct déle zůstat. Na jak dlouho jste přijeli?“

Paní Chi je prodejcem losů vietnamské státní loterie. S překvapením ukazují na červenobílou nálepku Home Credit na jejím skútru. Směje se, když vysvětlují, že oba, já i samolepka, pocházíme z Česka. Je přinejmenším 36 stupňů ve stínu. Paní Chi snímá přílbu, která je teprve asi dva roky povinná pro zdejší motocyklisty, a nasazuje typický vietnamský klobouk, který se předtím houpal na řídkách. Se zálibným pohledem na svůj skútr, vypráví svůj příběh o první půjčce ve svém životě.

Ještě loni nachodila denně až 15 kilometrů pěšky, aby si podomním prodejem vydělala na živobytí pro sebe a svou dcerku. Nestěžuje si, to tady ve Vietnamu ani není zvykem. A pokud si postesknou, pak jen na vrub času, kterého při této práci nezbyvá tolik, kolik by ho sama chtěla věnovat své dceři. Celých pět let, co si tímto způsobem vydělává, přemýšlela o tom, jak získat motorku, rozšířit svůj prodejní rajon a být zpátky doma dřív.

Potíž není v tom, vybrat si motorku, ani v tom najít tu, která je na úvěr, jenž by si mohla dovolit. Problémem je přesvědčit banku, že úvěr splatíte, i když jste nikdy v životě neměli ani bankovní účet. A nemáte nic, co byste mohli dát do zástavy. Paní Chi splácí úvěr od Home Creditu. „Byla to jediná firma, které nevdá, že tady na venkově prostě bankovní účty nepoužíváme a nechce ode mě nic do zástavy“, říká. Skútr paní

Chi zjevně usnadňuje život. „Nebudete mi věřit, ale tohle je to, o čem jsem snila. Tedy, kromě dobré budoucnosti pro dceru,“ okamžitě doplňuje. „Teď nám bude zase o dost líp,“ uzavírá paní Chi s optimismem a pokorou, která k vietnamskému rodinnému životu jaksi patří.

Během toulek Vietnamem jste motorkami obklopeni neustále. A já začal být zase o chlup vnímavější k tomu, co pro zdejší život může motorka či skútr představovat. Uvezou často celé rodiny, odstěhují rodinný krátek. A snad právě proto, mohou být tím, co představuje krok ke snadnějšímu, komfortnějšímu životu. Teda pokud na její pořízení dosáhnete.

Home Credit dnes ve Vietnamu dává práci bezmála devíti a půl tisícovkám lidí a s jeho splátkovým prodejem se setkáte v pěti a půl tisících obchodech a také na největších zdejších internetových portálech. Je firmou, která podporuje spotřebu domácností, důležitý pilíř rozvoje vietnamské ekonomiky.

Milan TOMÁNEK

Home Credit ve Vietnamu

Počet aktivních klientů: 917 482

Celkový počet obslužených klientů od založení HC ve Vietnamu: 2 033 665

Počet zaměstnanců: 7 350

Počet obchodů se splátkovým prodejem Home Creditu: 4 502 (údaje k 31. březnu 2015)

LITERÁRNÍ NOVINY

nejsou jen noviny

*souhvězdí
pravidelných
příloh*

www.literarky.cz

www.facebook.com/literarninoviny

www.facebook.com/noveknihy

*”Kultura. Politika. Svět v pohybu.
Čtu Literárky.*

Jan Kačer